

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

ОТЧЕТ

ЗА 2021 - 2022 г.

ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ

ЗА АКТИВЕН ЖИВОТ НА ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА В БЪЛГАРИЯ (2019 - 2030 г.)

Съдържание

ЧАСТ 1 РАЗВИТИЕ НА ПРОЦЕСИТЕ НА ЗАСТАРЯВАНЕ В БЪЛГАРИЯ	стр.3
ЧАСТ 2 ИНДЕКС НА АКТИВНИЯ ЖИВОТ НА ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА	стр.8
ЧАСТ 3 ЕВРОПЕЙСКИ И МЕЖДУНАРОДНИ ИНИЦИАТИВИ И ДОКУМЕНТИ ЗА ПОСРЕЩАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, СВЪРЗАНИ СЪС ЗАСТАРЯВАНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО	стр.13
ЧАСТ 4 ОТЧЕТ ЗА 2021 – 2022 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА АКТИВЕН ЖИВОТ НА ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА В БЪЛГАРИЯ (2019-2030 г.)	стр.17
I. Приоритет I – Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на заетостта	стр.17
II. Приоритет II – Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на участието в обществото	стр.34
III. Приоритет III – Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на самостоятелния живот	стр.49
IV. Приоритет IV – Създаване на капацитет и благоприятна среда за активен живот на възрастните хора на национално и на регионално ниво	стр.79
V. Предприети мерки за справяне с последствията от разпространилата се епидемия от COVID-19 през 2021 и 2022 г.	стр.84

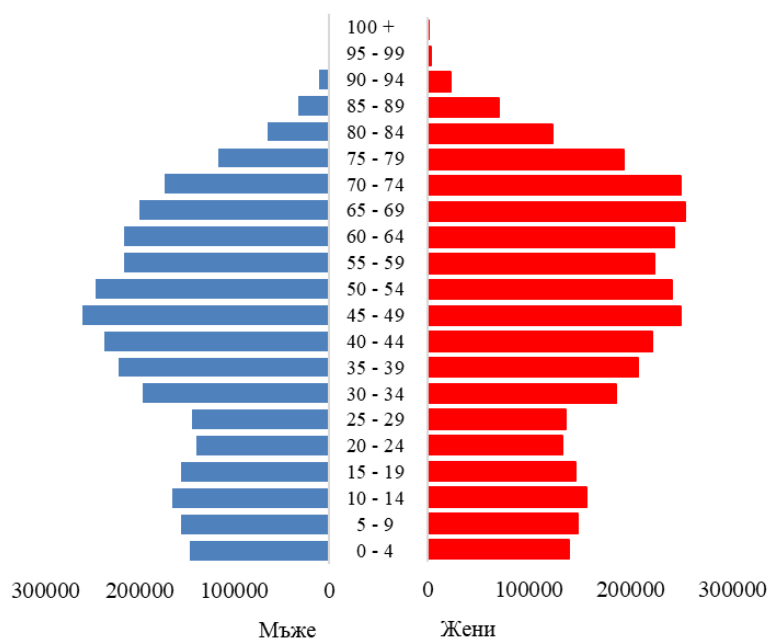
ЧАСТ 1

РАЗВИТИЕ НА ПРОЦЕСИТЕ НА ЗАСТАРЯВАНЕ В БЪЛГАРИЯ

Брой и структури на населението

Към 31 декември 2022 г. населението на България е 6 447 710 души, което представлява 1.5% от населението на Европейския съюз¹. В сравнение с 2021 г. населението на страната намалява с 34 774 души, или с 0.5%². Мъжете са 3 099 503 (48.1%), а жените - 3 348 207 (51.9%), или на 1 000 мъже се падат 1 080 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 53 години. С нарастването на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на страната.

Фиг. 1. Възрастова структура на населението към 31.12.2022 година

Източник: НСИ

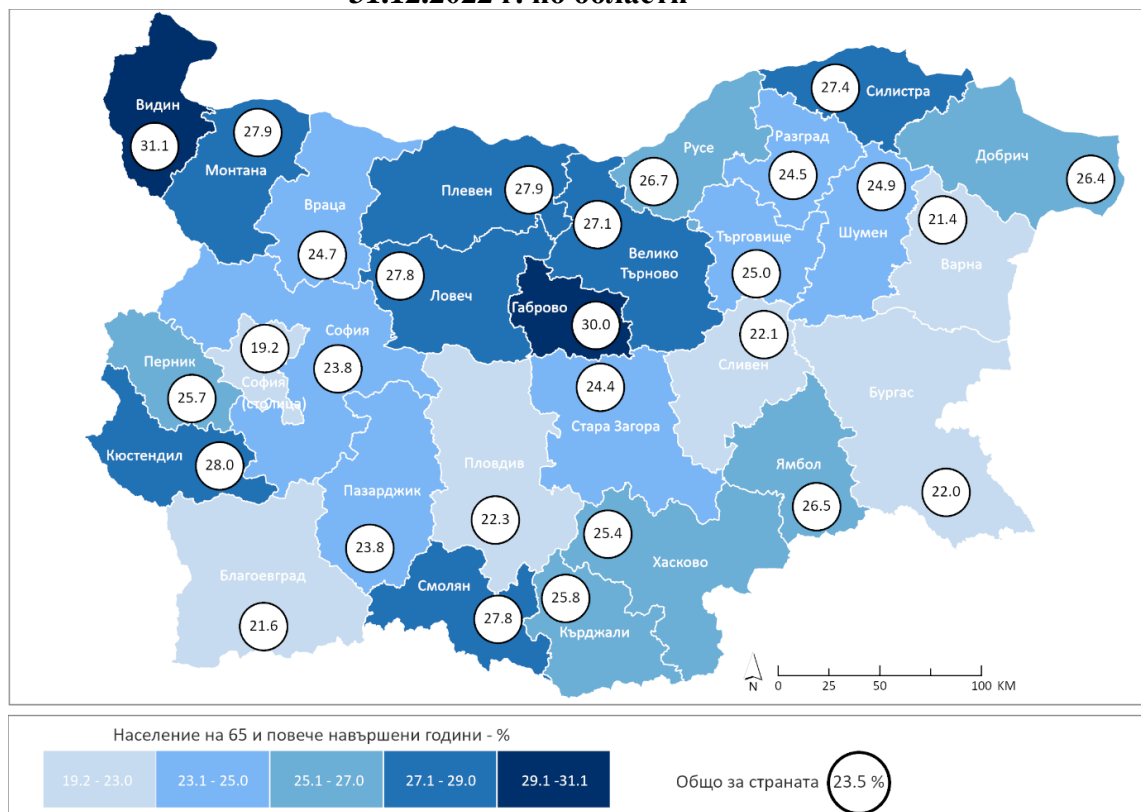
Продължава процесът на застаряване на населението. В края на 2022 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 515 383, или 23.5% от населението на страната. В сравнение с 2021 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.1 процентни пункта. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 27.4%, а на мъжете - 19.3%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея - на по-ниската средна продължителност на живота при тях. В

¹ При международните сравнения данните за държавите от Европейския съюз се отнасят за 2021 година. Източник: Евростат - <http://epr.eurostat.ec.europa.eu/>.

² За всички сравнения с предходната година е използвано ревизирано население към 31.12.2021 г., което е изчислено като към броя на населението от Преброяването към 07.09.2021 г. са добавени данните за естественото и механично движение на населението до 31.12.2021 година

регионален аспект делът на лицата на 65 и повече навършени години е най-висок в областите Видин (31.1%), Габрово (30.0%) и Кюстендил (28.0%). Общо в двадесет и две области този дял е над средния за страната. Най-нисък е делът на възрастното население в областите София (столица) - 19.2%, Варна - 21.4%, и Благоевград - 21.6%.

Фиг. 2. Относителен дял на населението на 65 и повече навършени години към 31.12.2022 г. по области

Източник: НСИ

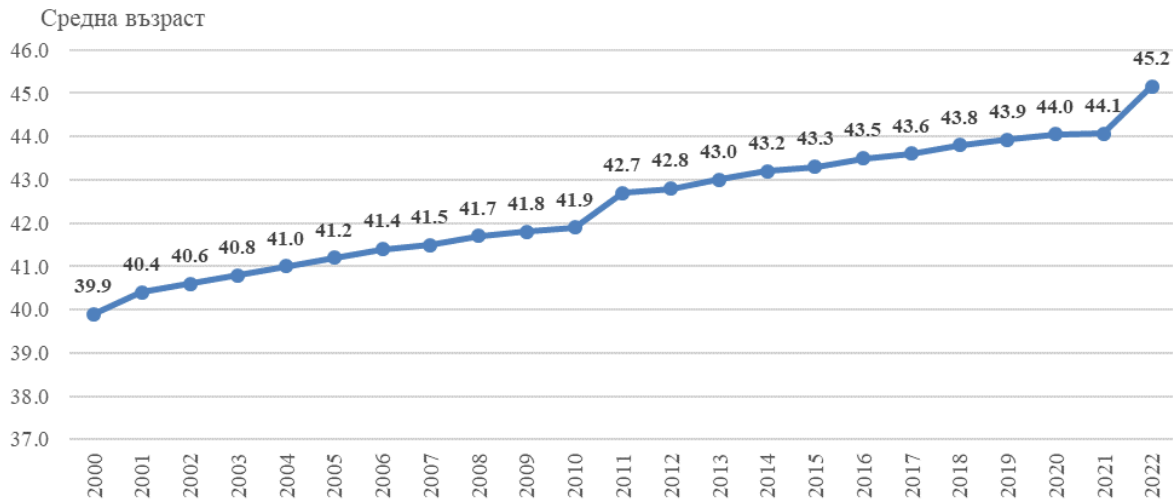
Общо за ЕС-27 относителният дял на населението на 65 и повече навършени години е 21.1%. Най-висок е този дял в Италия (23.8%), следвана от Португалия (23.7%). Общо в шестнадесет страни, включително и България, делът на възрастното население е над 20.0%.

Към 31.12.2022 г. **общият коефициент на възрастова зависимост³** в България е 60.4%, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. Коефициентът в градовете е 56.8%, а в селата - 71.6%. Във всички области на страната този показател е над 50.0%. Най-ниска е стойността на коефициента в София (столица) - 51.4%, а най-висока в областите Видин - 74.5%, Габрово - 71.8%, и Ямбол - 71.4%.

Застаряването на населението през годините води до повишаване на неговата средна възраст, която от 40.4 години през 2001 г. нараства до 45.2 години в края на 2022 година. Средната възраст на населението в градовете е 44.3 години, а в селата - 47.5 години.

³ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

Фиг. 3. Средна възраст на населението

Източник: НСИ

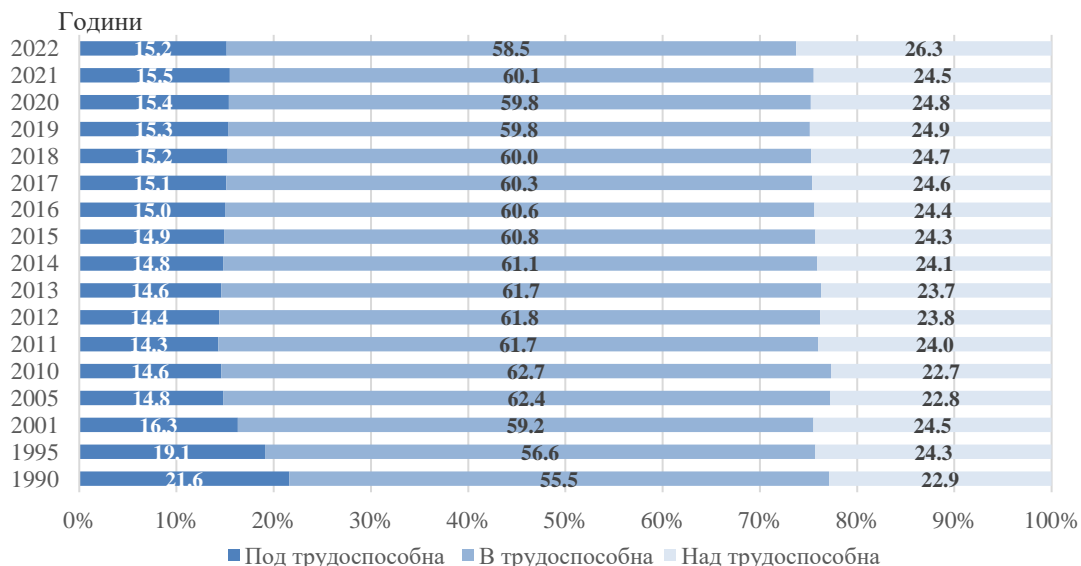
Променя се броя и относителния дял на населението в **под, във и над трудоспособна възраст**. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват както застаряването на населението, така и законодателните промени⁴ при определянето на възрастовите граници за пенсиониране.

За 2022 г. тези граници за населението в трудоспособна възраст са до навършването на 61 години и 10 месеца за жените и 64 години и 5 месеца за мъжете.

Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2022 г. е 3 775 хил. души, или 58.5% от населението на страната, като мъжете са 1 975 хил., а жените - 1 800 хиляди.

Към края на 2022 г. над трудоспособна възраст са 1 695 хил. души, или 26.3%, а под трудоспособна възраст - 978 хил. души, или 15.2% от населението на страната.

Фиг. 4. Население под, във и над трудоспособна възраст към 31.12.

Източник: НСИ

⁴ Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите под, във и над трудоспособна възраст са определени съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление № 30 на МС (ДВ, бр. 21/17.03.2000 година).

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез **коэффициента на демографско заместване**, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 - 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 години). Към 31.12.2022 г. коефициентът на демографско заместване е 66. За сравнение, през 2001 г. 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 124 млади хора.

Най-благоприятна е стойността на показателя в областите Сливен - 87, София (столица) - 80, и Варна - 77 лица. Най-нисък е този показател в областите Смолян - 42, Кърджали - 47, и Силистра и Перник, където 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват от 54 лица, влизащи в трудоспособна възраст.

Показателят за преждевременна смъртност⁵ през 2022 г. (19.2%) намалява спрямо предходната 2021 година (20.3%). В стойностите на показателя за преждевременна смъртност има съществени разлики при мъжете и жените. Умрелите жени на възраст под 65 години са 12.5% от всички умрели жени, а стойността на този показател при мъжете е 25.5%.

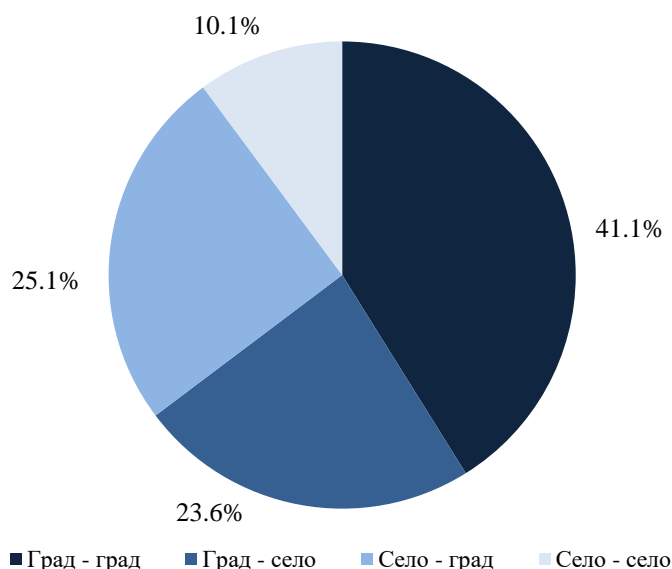
Вътрешна миграция

През 2022 г. в преселванията между населените места в страната са участвали 102 920 лица.

От всички, които са променили своето обичайно местоживеене вътре в страната, 44.5% са мъже и 55.5% - жени.

Преселващите се лица във възрастовата група 0-14 години са 18.6%, лицата на възраст 15-64 години - 62.9%, а тези на 65 и повече години - 18.5% от мигриралите лица.

Фиг. 14. Направления на вътрешната миграция през 2022 година

Източник: НСИ

Външна миграция

През 2022 г. 13 175 души са променили своя настоящ адрес от страната в чужбина, като 64.3% от тях са мъже. Емигрантите на възраст 0-14 г. са 5.4%, тези на

⁵ Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиралията.

възраст 15-64 години са 69.4%, а на 65 и повече навършени години - 25.2% от всички емигранти.

Най-предпочитани от емигрантите дестинации са Германия (24.1%), Турция (20.0%) и Обединеното кралство (9.3%).

Естествен и механичен прираст на населението

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на страната се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. **През 2022 г. в резултат на отрицателния естествен прираст населението на страната е намаляло с 62 218 души.**

Намалението на населението, измерено чрез **коэффициента на естествения прираст, е минус 9.6%**⁶. Коэффициентът на естествения прираст в градовете е минус 7.2‰, а в селата - минус 16.4‰.

---

⁶ Разлика между броя на живородените и броя на умрелите на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

ЧАСТ 2

ИНДЕКС НА АКТИВНИЯ ЖИВОТ НА ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА

Индексът на активния живот на възрастните хора (AAI) е инструмент за измерване на неизползвания потенциал на възрастните за активно и здравословно стареене на национално и регионално ниво. Разработен е съвместно от Европейската комисия и Икономическата комисия на ООН за Европа. Той измерва нивото, на което възрастните хора живеят самостоятелно, участват в платена заетост и социални дейности, както и способността им да поддържат активен начин на живот. Индексът е изграден от 22 отделни индикатора, които са групирани в четири области. Всяка област отразява различен аспект на активния живот на възрастните хора: заетост; участие в обществото; независим и сигурен живот в добро здраве; създаване на капацитет и благоприятна среда за активен живот на възрастните хора.

1. Индикатори по Индекса на активния живот на възрастните хора

Приоритет 1: Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на заетостта

- А. Коефициент на заетост за възрастовата група 55-59 г.
- Б. Коефициент на заетост за възрастовата група 60-64 г.
- В. Коефициент на заетост за възрастовата група 64-69 г.
- Г. Коефициент на заетост за възрастовата група 70-74 г.

Приоритет 2: Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на участието в обществото

- А. Доброволчески дейности: Процентен дял от населението на възраст 55+ г., които осъществяват неплатена доброволческа дейност чрез различни организации.
- Б. Грижа за деца, внуци: Процентен дял от населението на възраст 55+ г., които полагат грижи за своите деца/внуци (най-малко веднъж седмично).
- В. Грижа за по-възрастни хора: Процентен дял от населението на възраст 55+ г., които полагат грижи за възрастни или болни роднини (най-малко веднъж седмично).
- Г. Политическо участие: Процентен дял от населението на възраст 55+ г., които вземат участие в дейности като срещи на профсъюзи, политически партии или групи за политическо действие.

Приоритет 3: Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на самостоятелния живот

- А. Физическа активност: Процент от хора на възраст 55 и повече години, които се занимават с физически упражнения или спорт най-малко 5 пъти в седмицата.
- Б. Достъп до здравна и стоматологична грижа: процентен дял на възрастните хора на 55+ годишна възраст, които съобщават, че нямат непосредствени нужди от медицински и стоматологичен преглед.
- В. Условия за независим живот: процентен дял на възрастните хора на 75 и повече годишна възраст, живеещи в самостоятелни домакинства или домакинства от двама души.
- Г. Среден разполагаем общ доход: съотношението на медианния уравнен разполагаем доход на хората на възраст над 65 г. към медианния уравнен разполагаем доход на тези на възраст под 65 години.
- Д. Елиминиране на риска от изпадане в бедност: процентен дял на възрастните хора на 65+ годишна възраст, които не са застрашени от изпадане в бедност, при праг на бедността отговарящ на 50% от средния национален приравнен разполагаем доход .

Е. Елиминиране на сериозните материални лишения за възрастните хора: процентен дял от хората на възраст 65+ г., които не търпят сериозни материални лишения.

Ж. Физическа сигурност на по-възрастната част от населението: процентен дял на възрастните хора на 55+ годишна възраст, които не се чувстват застрашени да станат жертва на тежко престъпление.

З. Учене през целия живот: процент на хора на възраст 55-74 г., които наскоро са придобили образование или обучение.

Приоритет 4: Създаване на капацитет и благоприятна среда за активен живот на възрастните хора на национално и на регионално ниво

А. Очаквана продължителност на живота на възраст 55 г.

Б. Очаквана продължителност на живота в добро здраве на възраст 55 г.

В. Психично благополучие

Г. Използване на информационни и комуникационни технологии: процентен дял на лицата на възраст 55-74 години, които използват интернет поне веднъж седмично

Д. Социална свързаност: този индикатор измерва контакти извън домакинството, поне веднъж седмично.

Е. Образователно равнище на възрастните хора: процентен дял на възрастните хора (55-74 години) с по-високо от средното, или с висше образование.

2. Наличност на данните

Осигуряването на данни по индикаторите на Индекса на активния живот на възрастните хора се обезпечава от специализирани изследвания като Наблюдение на работната сила, Статистика на доходите и условията на живот, Европейското социално изследване, Европейско изследване за качеството на живот, Наблюдението на информационните и комуникационните технологии и Евростат. **За отчетния период 2021 – 2022 г. наличността на данните е частична.** Поради специализирания характер на индикаторите на Индекса на активния живот на възрастните хора, обезпечаването на данни е възможно само със специализирано проучване със съответната периодичност. В настоящия отчет са включени наличните данни от проведени в Националния статистически институт изследвания, включени в Националната статистическа програма.

3. Налични данни от компетенциите на Националния статистически институт

1^{ва} област - ЗАЕТОСТ

КОЕФИЦИЕНТИ НА ЗАЕТОСТ ПО ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ

		(процент)				
		2018	2019	2020	2021 ¹	2022
Общо	55 - 59	73,7	76,7	76,1	76,2	78,5
	60 - 64	47,8	52,1	52,4	53,6	58,2
	65 и повече	5,7	6,5	6,5	6,0	6,6

¹ Прекъсване на динамичния ред.

Източник: НСИ, Наблюдение на работната сила

3^{та} област - НЕЗАВИСИМ И СИГУРЕН ЖИВОТ В ДОБРО ЗДРАВЕ

[SI-S1a] Относителен дял на бедните по типове домакинства

година на провеждане на изследване	2018	2019	2020	2021	2022
референтна година на дохода	2017	2018	2019	2020	2021
Тип домакинство					
Едно лице в домакинство на възраст на 65 и повече години	49,3	56,9	61,8	55,4	61,3
Двама възрастни, поне един от тях на 65 и повече години	16,8	21,4	23,6	21,3	16,4

Източник: НСИ, Изследването за доходите и условията на живот (SILC)

СЪОТНОШЕНИЕ НА СРЕДНИЯ ДОХОД НА ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА^{1,2}

		(% от съвкупността)				
		2018	2019	2020	2021	2022
65 и повече години / по-малко от 65 години	Общо	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7

Бележки

¹ Данните са общо за страната

² От 2016 г. се променя продължителността на участие на домакинствата в изследването и панела се увеличава от 4 на 6 ротационни групи

Източник: НСИ, Изследването за доходите и условията на живот (SILC)

НАСЕЛЕНИЕ В РИСК ОТ БЕДНОСТ ИЛИ СОЦИАЛНО ИЗКЛЮЧВАНЕ ПО ПОЛ И ВЪЗРАСТ - НОВА ДЕФИНИЦИЯ¹

			2019		2020		2021		2022	
			брой лица в хиляди	% от съвкупността	брой лица в хиляди	% от съвкупността	брой лица в хиляди	% от съвкупността	брой лица в хиляди	% от съвкупността
Общо за страната	Общо	65 и повече години	701,0	47,0	745,0	49,5	687,3	45,7	674,7	45,5

Бележки

¹ Показателят включва лица, живеещи в риск от бедност, с материални и социални лишения и в домакинства на безработни или с нисък интензитет на икономическа активност (новата дефиниция).

Източник: НСИ, Изследването за доходите и условията на живот (SILC)

УЧАСТИЕ ВЪВ ФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ ИЛИ НЕФОРМАЛНО ОБУЧЕНИЕ ПО ПОЛ, ВЪЗРАСТ, ОБРАЗОВАНИЕ И ТРУДОВ СТАТУС

		<i>(брой)</i>			<i>(%)</i>	
		Общо	Участвали	Неучаствали	Участвали	Неучаствали
2007	По възраст: 55-64 години	1026006,00	208141,00	817865,00	20,30	79,70
2011	По възраст: 55-64 години	1050839,00	159040,00	891799,00	15,10	84,90
2016	По възраст: 55-64 години	982040,00	144100,00	837941,00	14,70	85,30

[Източник:НСИ](#)

4^{та} област - СЪЗДАВАНЕ НА КАПАЦИТЕТ И БЛАГОПРИЯТНА СРЕДА ЗА АКТИВЕН ЖИВОТ

СРЕДНА ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ПРЕДСТОЯЩИЯ ЖИВОТ НА НАСЕЛЕНИЕТО - ОБЩО ЗА СТРАНАТА

	2016 - 2018	2017 - 2019	2018 - 2020	2019 - 2021	2020 - 2022
55	23,43	23,50	23,12	22,24	21,06

[Източник: НСИ](#)

ЛИЦА, РЕГУЛЯРНО ИЗПОЛЗВАЩИ ИНТЕРНЕТ (ВСЕКИ ДЕН ИЛИ ПОНЕ ВЕДНЪЖ СЕДМИЧНО)

(Проценти)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Общо	61,9	63,6	66,8	69,2	73,9	79,0
По възраст						
16-24	88,1	92,2	90,3	91,5	92,9	95,1
25-34	84,2	86,9	88,4	90,3	90,4	93,6
35-44	78,8	80,4	83,5	86,0	89,2	90,0
45-54	66,1	65,7	73,7	75,6	82,1	86,4
55-64	42,1	45,2	50,8	54,5	63,1	71,8
65-74	16,3	17,8	19,8	23,8	30,8	41,0
По трудов статус						
Заети	79,6	80,8	85,4	86,4	88,5	91,7
Безработни	46,3	45,1	45,0	57,2	66,2	70,8
Учащи (неработещи, неактивни)	97,8	98,6	97,4	98,1	98,3	98,9
Други неактивни	25,6	28,1	29,6	33,0	40,8	52,8

УСТРОЙСТВА, ИЗПОЛЗВАНИ ОТ ЛИЦАТА ЗА ДОСТЪП ДО ИНТЕРНЕТ

(Проценти)

Устройства	2016	2018	2021
Настолен компютър	34,5	27,5	25,6
Лаптоп	30,5	32,5	30,7
Таблет	11,3	11,7	10,8
Мобилен телефон или смартфон	42,1	56,6	71,8
Друго устройство (напр. смарт телевизор, умни/интелигентен говорител (smart speaker), конзола за видеоигри, четец за електронни книги, смарт часовник)	1,4	1,1	6,0

Източник: НСИ

ПРОЦЕНТ ОТ НАСЕЛЕНИЕТО ЖИВЕЕЩО С МАТЕРИАЛНИ ЛИШЕНИЯ ПО ВЪЗРАСТ И ПОЛ¹

		<i>(% от съвкупността)</i>				
		2016	2017	2018	2019	2020
Общо за страната	65 и повече години	37,5	36,3	32,7	29,1	27,8

Бележки

¹ От 2016 г. се променя продължителността на участие на домакинствата в изследването и панела се увеличава от 4 на 6 ротационни групи

Източник: НСИ, Изследването за доходите и условията на живот (SILC)

ЧАСТ 3

ЕВРОПЕЙСКИ И МЕЖДУНАРОДНИ ИНИЦИАТИВИ И ДОКУМЕНТИ ЗА ПОСРЕЩАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, СВЪРЗАНИ СЪС ЗАСТАРЯВАНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО

Водещите стратегически документи в сферата на активния живот на възрастните хора в международен план са разработени от Европейската комисия и Организацията на обединените нации. Наблюдава се устойчиво придържане към установената в последното десетилетие стратегическа рамка с обособени акценти в няколко посоки. Европейската комисия развива темата за застаряването на населението в перспективата на адаптиране към настъпващите демографски процеси чрез насърчаване на активния живот на възрастните хора, докато Организацията на обединените нации разглежда застаряването като процес, към който трябва да се приложи широкоспектърен подход с развиване и интегриране на темата във всички секторни политики, или така наречения „мейнстрийм“ на застаряването. Следва да се отбележи, че по отношение на организирани работни формати с участие на национални представители от институции с компетенции в сферата на застаряването, Организацията на обединените нации поддържа устойчив модел и постоянна организационна активност по темата. Тази дейност се изразява в поддържане на работни формати като Отворената работна група на ООН по въпросите на остаряването, която изготвя предложения за резолюции за Генералната асамблея на ООН и Постоянната работна група по застаряването към Икономическата комисия за Европа на ООН, която има компетенции за осъществяване на преглед и оценка на изпълнението на Международния план за действие по въпросите на застаряването, приет в Мадрид през 2002 г. и Регионалната стратегия за Европа към него. Друга дейност на ООН е инициативата „Десетилетие на демографската устойчивост“. Началото на тази инициатива бе поставено през 2021 г. в София по време на международната конференция „Да изградим демографското бъдеще на Европа - пътица за обществата за просперитет в свят на бърза демографска промяна“, която бе организирана по инициатива на Фонда за население на ООН с подкрепата на Министерството на труда и социалната политика и Министерството на външните работи на Република България.

През 2021 г. Европейската комисия публикува Зелена книга относно застаряването на населението. Според документа напредването във възрастта засяга всички аспекти на нашия живот през целия ни живот. Поставя се акцент върху възможностите, които предоставя процесът на застаряване на населението. Тази концепция се базира на продължителността на живота, която се регистрира в западноевропейските държави, в които през последните пет десетилетия очакваната продължителност на живота при раждане се е увеличила с около 10 години както при мъжете, така и при жените. Документът се стреми да се придържа към балансиран подход като изтъква, че **демографските профили на регионите в ЕС се различават значително**, особено между градските и селските райони, като на някои места се наблюдава значително застаряване, а на други — увеличаване на населението в трудоспособна възраст. Европа в никакъв случай не е единственият континент със застаряващо население, но тук този процес е най-напреднал. Пример за това е, че средна възраст в Европа от 42,5 години е над два пъти по-висока от тази за Африка. През следващите десетилетия тази разлика ще продължи да е голяма.

Зелената книга относно застаряването на населението заключава, че тенденцията на застаряване на населението се отразява на икономическия растеж, фискалната устойчивост, здравеопазването и дългосрочните грижи, благосъстоянието и социалното сближаване. Застаряването на населението предоставя и нови възможности за създаване

на нови работни места, насърчаване на социалната справедливост и увеличаване на просперитета, например в „сребърната“ икономика и икономиката, свързана с полагането на грижи.

Държавите-членки се борят с последиците от застаряването на населението, като подобряват системите за образование и умения, насърчават по-дългия и по-пълноценен трудов живот и напредват в реформите на системите за социална закрила и пенсионните системи. Като се вземат предвид обаче мащабът, бързината и въздействието на тази тенденция в обществото, трябва да се разгледат и **нови подходи** за приспособяване към екологичен и дигитален преход и новите форми на труд.

Целта на **Зелената книга относно застаряването на населението** е да се постави началото на **широк политически дебат относно застаряването на населението**, за да се обсъдят вариантите за предвиждане и реагиране на предизвикателствата и възможностите, които то поражда, по-специално като се вземат предвид Програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие и Десетилетието на остаряване в добро здраве, обявено от ООН. Правомощията за справяне с последиците от застаряването на населението са до голяма степен в ръцете на държавите-членки и ЕС е в добра позиция да идентифицира ключови въпроси и тенденции и да подкрепя действията във връзка със застаряването на населението на национално, регионално и местно равнище. Съюзът може да помогне на държавите членки и регионите да разработят свои собствени, съобразени с конкретните нужди мерки на политиката в отговор на застаряването на населението.

Европейският стълб на социалните права⁷ определя редица принципи, които са пряко или непряко свързани с областите, засегнати от застаряването на населението, като например доходите и пенсиите за старост, дългосрочните грижи, здравеопазването, приобщаването на хората с увреждания, социалната закрила, равновесието между професионалния и личния живот, както и образованието, обучението и ученето през целия живот.

Зелена книга относно застаряването на населението възприема **подход, основан на жизнения цикъл**, който отразява всеобщото въздействие на застаряването на населението и се съсредоточава както върху личностните, така и върху по-широките последици от него за обществото. Тези последици включват всичко — от ученето през целия живот и здравословния начин на живот до начините за финансиране на адекватни пенсии или необходимостта от повишена производителност и достатъчно голяма работна сила за поддържане на здравеопазването и дългосрочните грижи за възрастните хора.

При подхода, основан на жизнения цикъл, се отчита фактът, че традиционните етапи на образование и обучение, работа и пенсиониране стават все по-слабо дефинирани и по-гъвкави. Той отразява също така факта, че реакцията на застаряването на населението е въпрос за постигане на точния баланс между устойчивите решения за нашата социална система и укрепването на **солидарността между поколенията и справедливостта между младите и възрастните хора**. Съществуват редица взаимозависимости между поколенията, които изправят обществата пред предизвикателства, възможности и въпроси. Ето защо младите хора — и хората от всички възрасти — следва да играят активна роля в оформянето на нашите мерки на политиката.

Чрез **Зелената книга относно застаряването на населението**, Европейската комисия поставя демографската ситуация на **челно място в политическия дневен ред на ЕС**. През юни 2020 г. тя представи доклад⁸, в който се излагат основните факти

⁷ https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_bg

⁸ [Доклад относно въздействието на демографските промени в Европа](#) (COM(2020) 241 final, 17.6.2020 г.).

за демографските промени и вероятните последици от тях. Зелената книга е първият резултат от този доклад и с нея се поставя началото на дебат относно една от определящите демографски трансформации в Европа.

Темата за демографския преход има интегриран характер в Европейския дневен ред. Наред с основните стратегически насоки, формулирани в *Зелената книга относно застаряването на населението*, демографските предизвикателства от застаряването на населението са обект на обсъждане, препоръки и насоки в Заключения на Съвета относно демографските предизвикателства — перспективи (8668/20 от 8.6.2020 г.); Заключения на Съвета относно правата на човека, участието и благосъстоянието на възрастните хора в ерата на цифровизацията (11717/2/20 от 9.10.2020 г.); Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Демографските предизвикателства в ЕС с оглед на неравенствата по отношение на икономиката и развитието“ от 5 май 2020 г. и становище на Комитета на регионите относно „Демографските промени: предложения за измерване и справяне с негативните им последици в регионите на ЕС“ от 14 октомври 2020 г. Европейският парламент също подготвя доклад на тема „Остаряването на стария континент — възможности и предизвикателства, свързани с политиката за периода след 2020 г. в сферата на застаряването на населението“.

През 2021 г. Икономическата комисия за Европа на ООН (ИКЕ на ООН) разработи *Насоки за интегриране на застаряването на населението в публичните политики*. Насоките са разработени в подкрепа на държавите-членки в процеса на адаптиране към застаряването на населението и създаването на общества за всички възрасти чрез стратегическо разглеждане и интегриране на проблемите на застаряването във всички съответни области на политиката и на всички нива. Значението на интегрирането на застаряването е отразено в основния стратегически документ на ООН в тази насока, а именно Регионалната стратегия на Икономическата комисия за Европа на ООН за изпълнение на Мадридския международен план за действие по застаряването.

Разработването на *Насоките* се базира върху разбирането, че застаряването на населението засяга всички сфери на обществото и протича в контекста на изменението на климата и настъпващата цифровизация. Тези сложни и взаимосвързани развития изискват новаторски решения в съответствие с Програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие. Обществата трябва да предвиждат и да се адаптират към социалните и икономическите последици както от застаряването на населението, така и от индивидуалното дълголетие, за да се възползват от възможностите и да смекчат предизвикателствата на тази демографска трансформация, която включва фискален натиск върху системите за социална сигурност и защита, променящата се динамика на пазара на труда и отношенията между семействата и поколенията. При разработването на политически отговори е важно да се гарантира, че всеки човек може да реализира пълния си потенциал през целия живот и да остарява справедливо, в сигурност и с достойнство. Значението на създаването на политики, които отчитат нуждите и правата на различните възрастови групи и групи от населението (хора с увреждания, мигранти и др.) са още по-отчетливи в светлината на пандемията от Covid-19.

През последните две десетилетия на прилагане на Регионалната стратегия за изпълнение на ИКЕ на ООН към Мадридския международен план за действие по застаряването много държави са въвели междусекторни политики по застаряването, за да адаптират пенсионните системи, системите за здравеопазване и грижи, пазара на труда към застаряването на населението и да подобрят положението на възрастните хора. Но в много случаи не е имало акцент за системно осигуряване на координация и съгласуваност на политиките между областите на политиката и равнищата на управление. В *Насоките за интегриране на застаряването на населението в публичните политики* се посочва, че **за да бъде ефективно интегрирането на**

застаряването, това усилие трябва да бъде подкрепено от политически ангажимент и лидерство, както и от ефективни механизми за координация. Отчита се потребност от усъвършенстване на анализа на политиките по застаряването, който следва да бъде ориентиран към адресиране на потребностите на всяка възраст, а оценките на въздействието на застаряването трябва систематично да бъдат интегрирани в законодателния процес и оперативното програмиране, като се основават на надеждни данни и информация. *Насоките* отправят предложения за това как тези потенциални недостатъци и предизвикателства могат да бъдат систематично адресирани.

Интегрирането на застаряването е стратегия, процес и многоизмерно усилие за интегриране на проблемите на застаряването във всички области на политика и всички нива на политика. *Насоките* препоръчват прилагането на „двупистов подход“ към интегрирането, който разглежда стареенето както от обществена гледна точка – застаряването на населението – така и от гледна точка на индивидуалния жизнен цикъл, като взема предвид променящите се нужди и възможности на хората. „Мейнстриймिंगът“ на застаряването не замества специфичните за възрастовата група политически мерки, които са съобразени с конкретните нужди и права на хора в различни етапи от живота си. По-скоро насърчава последователно и цялостно политически подход към остаряването, който е съобразен с пола и правата на човека и отговаря на нуждите на всички поколения, което позволява плавен преход на индивидите през различни фази от живота им.

Ползите от интегрирането на застаряването включват разработването на публична политика с голяма степен на съответствие с потребностите на обществото, тъй като позволява по-ефективно адресиране на нуждите на всички възрастови групи. Като взема предвид всички поколения и признава хетерогенността и разнообразието във и между възрастовите групи, интегрирането на застаряването насърчава солидарността между поколенията и социалното сближаване. Докато насърчава съгласуваността и интеграцията на политиката чрез подобрена координация и сътрудничество между областите на политиката, нивата на управление и между различните заинтересовани страни, интегрирането насърчава по-високо качество и по-ефективни публични политики. Крайната цел на интегрирането на застаряването е да се постигне общество за всички възрасти, в което по-справедливото развитие в обществото ще бъде от полза за всички възрастови групи.

ЧАСТ 4

ОТЧЕТ ЗА 2021 - 2022 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА АКТИВЕН ЖИВОТ НА ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА В БЪЛГАРИЯ (2019-2030 г.)

Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019 - 2030 г.) съдържа четири приоритета:

Приоритет 1: Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на заетостта;

Приоритет 2: Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на участието в обществото;

Приоритет 3: Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на самостоятелния живот;

Приоритет 4: Създаване на капацитет и благоприятна среда за активен живот на възрастните хора на национално и на регионално ниво.

Към всеки от приоритетите са разписани конкретни мерки, които се проследяват от съответния периодичен отчет за изпълнение на Стратегията.

В настоящата четвърта част на Отчета за периода 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019 - 2030 г.) е обобщена информацията, подадена от ведомствата в рамките на Междуведомствената работна група по демографските въпроси към министъра на труда и социалната политика.

Структурата на Отчета следва четирите приоритета на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.) и заложените мерки за изпълнение от Плана за периода 2021-2022 г., като включва и информация за предприетите мерки за справяне с последствията от разпространяването на COVID-19 през 2021-2022 г.

Приоритет I

Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на заетостта

1.1. Насърчаване на възможностите за участие на възрастните хора на пазара на труда

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА ДИРЕКЦИЯ „ПОЛИТИКА НА ПАЗАРА НА ТРУДА“ АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА (АЗ)

1.1.1. Изпълнение на Националната програма „Помощ за пенсиониране“

Програмата осигурява подкрепа при прехода от безработица към работа при по-възрастните и пенсиониране. Целевата група обхваща безработни лица над 58 г. Според спецификата на дейността лицата се наемат на пълно или непълно работно време. Периодът на субсидиране на заетостта е от 3 до 24 месеца. Програмата е насочена към целева група с много широк обхват и предлага дългосрочна субсидирана заетост, която да подпомогне достигането на изисквания стаж за пенсиониране, а това прави програмата търсена и от безработни, и от работодатели, особено в малките населени места.

За периода 2021 г. – 2022 г. по Програмата са **включени общо в заетост 1 365 лица** и са изразходвани средства в размер на 17 989 184 лв., като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 684 лица, изразходвани средства в размер на 7 748 529 лв.;
- през 2022 г. – 681 лица, изразходвани средства в размер на 10 240 655 лв.

Показателите, които са заложиени в Плана за 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.) са изпълнени. Съгласно административната статистика на Агенцията по заетостта през 2021 г. нововключените лица в програмата са 684, а общо е осигурена заетост на 1 389 лица. Показателите за Националната програма „Помощ за пенсиониране“ през 2021 г. в Плана за 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.) са: Осигуряване на заетост на 822 лица, в т.ч. 100 нововключени за 2021 г.

Заложените целеви стойности за Националната програма „Помощ за пенсиониране“ през 2021 г. са в съответствие с планираните в Националния план за действие по заетостта през 2021 г., приет с Решение на Министерския съвет № 83 от 29 януари 2021 г. В разпоредбата на чл. 4, ал. 3 от Закона за насърчаване на заетостта е предвидена възможност, след съгласуване с Националния съвет за насърчаване на заетостта министърът на труда и социалната политика, след изтичане на трите месеца от финансовата година, да може да преразпределя неусвоени средства от едни програми и мерки към други програми и мерки, които могат да усвоят допълнително средства.

За осигуряване на финансова подкрепа за безработните от уязвими групи и за бизнеса в период на извънредна епидемиологична обстановка през 2021 г. са извършени две преразпределения на средства за реализацията на програми и мерки за заетост и обучение и обучение на възрастни от държавния бюджет. Пренасочени са неусвоени средства към програми и мерки, които са с по-голямо въздействие на пазара на труда и към които има траен интерес от работодатели и безработни, както и към Националната програма „Помощ за пенсиониране“. Програмата предлага дългосрочна субсидирана заетост, което е предпоставка тя да е търсена и от безработни лица, и от работодатели, особено в малките населени места. С преразпределенията са подпомогнати чрез включване в заетост безработни лица от увеличаващата се уязвима група на лицата над 55-години, което е предпоставка за достигане на изискуемия осигурителен стаж и придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст.

1.1.2. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в Националната програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания

Програмата осигурява заетост на безработни лица с трайни увреждания или лица, преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества в трудоспособна възраст, **вкл. хора над 50 г.**, като предпоставка за преодоляване на социалната им изолация и за пълноценното им интегриране в обществото. Програмата е с максимален период на субсидиране на заетостта до 24 месеца.

За периода 2021 г. – 2022 г. по Програмата са **включени общо в заетост 846 безработни лица** над 50 г., като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 403 лица;
- през 2022 г. – 443 лица.

1.1.3. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в Програмата за обучение и заетост на продължително безработни лица

Програмата е насочена към осигуряване на заетост на продължително безработните лица, регистрирани в бюрата по труда. Програмата допринася за повишаване на пригодността за заетост на продължително безработни лица чрез

включване в обучение и осигуряване на заетост на пълно или непълно работно време за срок до 12 месеца. Програмата се реализира на територията на страната, с предимство в региони с равнище на безработица над средното за страната. Включва два компонента: Компонент 1 – за работодатели от частния сектор и Компонент 2 – за работодатели от публичния сектор, който обхваща и дейности по наемане на безработни лица за работа в аварийни групи, вкл. лица над 50 - годишна възраст.

За периода 2021 г. – 2022 г. по Програмата са **включени общо в заетост 2 210 безработни лица** над 50 г., като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 1 872 лица;
- през 2022 г. – 338 лица.

1.1.4. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в регионалните програми за заетост, чрез които се предоставя достъп до заетост на безработни лица в неравностойно положение на пазара на труда, вкл. за лица над 50-годишна възраст.

Утвърдените и изпълнени регионални програми за заетост са съобразени с приоритетите в политиката за насърчаване на заетостта и потребностите на регионалните пазари на труда. Реализирани са разнообразни дейности с местно значение, като: поддържане и опазване на общинската и държавната собственост - училища, детски градини, читалища; поддържане на пътища; спомагателни дейности в пенсионерски клубове, помощ в обществените трапезарии, социален патронаж и др. общополезни дейности. През 2021 г. и 2022 г. са реализирани по 28 регионални програми за заетост – по една за всяка област. Те са разработени на основата на проектни предложения на областните и общинските администрации и са одобрени от Комисиите по заетостта към Областните съвети за развитие. За отчетния период са финансирани разходите за труд на работодателите за срок не по-малко от 6 месеца, като през 2022 г. размерът на средствата за регионалните програми е увеличен четирикратно, в сравнение с 2021 г.

За периода 2021 г. – 2022 г. в регионални програми за обучение и заетост са **включени общо 6 440 безработни лица над 50 г.**, като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 1 520 лица;
- през 2022 г. – 4 920 лица.

1.1.5. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в проекти на външни организации (КНСБ, КТ „Подкрепа“, АИКБ, БТПП, БСК, ССИ и КРИБ)

Важни са и действията на социалните партньори за повече инвестиции в здравословни и безопасни условия на труд, както и за преодоляване на негативните нагласи към по-възрастните работници и специалисти. Те са насочени към подобряване качеството на работната сила и повишаване предлагането на квалифицирани кадри в съответствие с търсенето на бизнеса, увеличаване на участието на пазара на труда и намаляване на броя на неактивните лица в трудоспособна възраст. Чрез проектите се реализира комплекс от взаимосвързани мерки за целенасочено въздействие сред уязвимите групи на пазара на труда, което да допринесе за намаляване на неравновесията между предлагането и търсенето на работна сила.

През 2021 г. лица над 50-годишна възраст са включени в обучение и заетост по следните проекти на социалните партньори: Проект „Нови умения и компетентности – за зелена и екологична България“ (КНСБ), Проект „Алтернатива за теб“ (АИКБ), Проект „Адаптация към новите условия“ (БСК), Проект „Възможност за реализация“ (ССИ), Проект „СКОРОСТИ“ (БТПП), Проект „Хоризонти – 6“ (КТ „Подкрепа“) и Проект „Ново начало за работа – 3“ (КРИБ), като безработните лица са подпомогнати чрез включване в професионално обучение, обучение по ключови компетентности и включване в заетост. **В обучение** по проектите на социалните партньори през 2021 г. са включени общо **2 686**

безработни лица от целевата група. Осигурена е субсидирана заетост на 69 лица над 50-годишна възраст.

През 2022 г. лица над 50-годишна възраст са включени в обучение и заетост по следните проекти на социалните партньори: „СТИМУЛ” (БТПП), Проект „С нови зелени и екологични знания и умения към нова заетост” (КНСБ), Проект „Хоризонти 7” (КТ „Подкрепа”), Проект „Успешни заедно” (АИКБ), Проект „Възможност за трудова заетост и самонаемане“ (ССИ), Проект „Адаптация на работната сила” (БСК) и Проект „Знания и умения за работа” (КРИБ), като безработните лица са подпомогнати чрез професионално обучение, обучение по ключови компетентности и включване в заетост. **В обучение по проектите на социалните партньори през 2022 г. са включени общо 2 249 безработни лица от целевата група. Осигурена е субсидирана заетост на 33 лица над 50-годишна възраст.**

1.1.6. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в мярката по чл. 50 от Закона за насърчване на заетостта (ЗНЗ) - Насърчване на работодатели - микропредприятия да разкриват работни места, като се субсидират първите 5 разкрити работни места чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки

Мярката осигурява подкрепа за предприемачеството. През отчетния период със средства от ДБ са субсидирани първите 5 разкрити работни места в микропредприятия за период до 9 месеца.

За периода 2021 – 2022 г. в тази насърчителна мярка са **включени общо в заетост 224 безработни лица** над 50 г., като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 93 лица;
- през 2022 г. – 131 лица.

1.1.7. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в мярката по чл.51, ал.1 от ЗНЗ - Насърчване на работодателите да наемат безработни лица с непрекъснато поддържана регистрация не по-малко от 6 месеца или безработно лице до 24-годишна възраст, или безработно лице с основно и по-ниско образование, или безработно лице на възраст над 50 години чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки

Субсидиите за работодателя от ДБ са, за разкрито работно място, на което е наето лице от целевата група, в размер на 50 на сто от допустимите разходи за периода на субсидиране за: трудово възнаграждение; допълнителни възнаграждения по минимални размери, установени в КТ; осигурителни вноски за сметка на работодателя за фондовете „Пенсии“, „ТЗПБ и ОЗМ, фонд „Безработица“, ДЗПО и НЗОК. Заетостта се субсидира за период не по-малко от 3 месеца и не повече от 12 месеца.

За периода 2021 г. – 2022 г. в тази насърчителна мярка са **включени общо в заетост 743 безработни лица** над 50 г., като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 330 лица;
- през 2022 г. – 413 лица.

1.1.8. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в мярката по чл.51, ал. 2 от ЗНЗ – Насърчване на работодателите да наемат безработни лица с трайни увреждания чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки

Субсидиите за работодателя от държавния бюджет са за разкрито работно място, на което е наето лице от целевата група в размер на 75 на сто от допустимите разходи за периода на субсидиране за: трудово възнаграждение; допълнителни възнаграждения по

минимални размери, установени в КТ; осигурителни вноски за сметка на работодателя за фондовете „Пенсии“, „ТЗПБ и ОЗМ, фонд „Безработица“, ДЗПО и НЗОК. Заетостта се субсидира за период не по-малко от 3 месеца и не повече от 12 месеца.

За периода 2021 г. – 2022 г. в тази насърчителна мярка са **включени общо в заетост 216 безработни лица над 50 г.**, като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 105 лица;
- през 2022 г. – 111 лица.

1.1.9. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в мярката по чл. 52 от ЗНЗ - Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица с трайни увреждания на пълно или непълно работно време чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки

По условията на мярката се предоставят финансови стимули на работодатели, които разкриват работни места за наемане на безработни лица с трайни увреждания, вкл. и военноинвалиди, насочени от поделенията на Агенцията по заетостта за работа на пълно или непълно работно време. На работодатели, разкрили работни места и осигурили заетост на лица от целевата група, са финансирани разходите за труд за период от 3 до 12 месеца.

За периода 2021 г. – 2022 г. в тази насърчителна мярка са **включени общо в заетост 103 безработни лица над 50 г.**, като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 44 лица;
- през 2022 г. – 59 лица.

1.1.10. Насърчителната мярка от Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) за безработни лица над 55-годишна възраст (чл. 55а от ЗНЗ) се реализира в подкрепа на безработни лица в предпензионна възраст. Финансират се част от разходите на работодателите за трудово възнаграждение, допълнителни възнаграждения по трудовото и дължими вноски по осигурителното законодателство за период до 6 месеца. Задължение на работодателя е да запази заетостта за допълнителен период, равен на периода на субсидиране. На работодатели, разкрили работни места и осигурили заетост на лица от целевата група, са финансирани разходите за труд за период до 6 месеца.

За периода 2021 г. – 2022 г. в тази насърчителна мярка са **включени общо в заетост 492 безработни лица над 55 г.** и са изразходвани средства в размер на 2 090 014 лв., като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 214 лица, изразходвани средства в размер на 971 297 лв.;
- през 2022 г. – 278 лица, изразходвани средства в размер на 1 118 717 лв.

1.1.11. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в мярката по чл.55в от ЗНЗ - Насърчаване на работодателите да наемат на работа продължително безработни лица

Целева група по условията на **чл.55в от ЗНЗ** са безработни лица с непрекъсната поддържана регистрация в бюрата по труда не по-малко от 12 месеца, **вкл. лица над 50-годишна възраст**. Работодателят е задължен да запази заетостта за допълнителен период, равен на периода на субсидиране.

За периода 2021 г. – 2022 г. в тази насърчителна мярка са **включени общо в заетост 198 безработни лица над 50 г.**, като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 105 лица;
- през 2022 г. – 93 лица.

1.1.12. Предоставяне на посреднически услуги на безработни лица над 50-годишна възраст по осигуряване на заетост на първичен пазар, вкл. формиране и/или подобряване на уменията им за заетост и мотивиране за активно поведение на пазара на труда

Безработните лица над 50-годишна възраст са една от целевите групи, към които е насочена активната политика на пазара на труда. Част от лицата са с висока квалификация, но възрастта им е непривлекателна за работодателите. Те срещат трудности, свързани с адаптирането към променящите се условия на пазара на труда. Приоритет на Агенция по заетостта е подобряването на перспективите за заетост на хората от тази възрастова група, търсенето на методи за усъвършенстване на квалификацията им, развитието на идеята за обучение през целия активен живот.

Развитието на уменията им допринася за повишаване на тяхната ефективност и продуктивност на работното място и осигурява по-продължителното им участие на пазара на труда. Резултатите от международни проучвания ясно показват, че обучението и развитието на възрастните работници водят до намаляване на несъответствието на уменията им спрямо изискванията на пазара на труда и в същото време до повишаване на производителността на труда.

В рамките на стандартизирания пакет от услуги за тази целева група са включени следните подходящи дейности и услуги, които АЗ предоставя на **лицата над 50-годишна възраст**: Мотивиране за активно поведение на пазара на труда; Мотивиране за участие в обучение през целия живот; Мотивиране за включване в обучение на възрастни; Изготвяне на Профили на всички търсещи работа над 50 г.; Насочване за включване в Ателие за търсене на работа; Предоставяне на услугата „Семеен трудов консултант“; Насочване за включване в програми и мерки за заетост и др., съобразени с индивидуалния профил на търсещото работа лице.

През отчетния период са постигнати следните резултати по заложените в Плана за 2021 – 2022 г. индикатори:

Безработни лица над 50-годишна възраст, включени в дейности по мотивиране за активно поведение и формиране и/или подобряване на уменията за заетост (бр.):

- през 2021 г. – 7 036 лица;
- през 2022 г. – 9 606 лица.

Започнали работа на първичен пазар безработни лица над 50-годишна възраст (бр.):

- през 2021 г. – 57 159 лица;
- през 2022 г. – 42 052 лица.

**МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
ГД ЕФМПП и АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА**

1.1.13. Включване в заетост на безработни лица над 50-годишна възраст по Схема/Проект „Заетост за теб”, ОП РЧР 2014-2020 г.

Операция „Заетост за теб” е с бюджет 173,5 млн. лева и се изпълняваше от Агенцията по заетостта. Чрез нейната реализация се предостави подкрепа за наемане на безработни лица на пълно или непълно работно време (най-малко на 4 часа) за период до 6 месеца. По процедурата са сключени 30 482 договора с работодатели, по които са наети общо 55 402 безработни лица, от които 8 223 са на възраст над 54 г.

Предоставена е подкрепа за реинтеграция в заетост на безработните лица, останали без работа вследствие от възникналата пандемия и разпространението на коронавируса COVID – 19. Чрез изпълнението на проекта се спомага за по-бързото възстановяване на икономическите и производствени процеси в предприятията, както и

се осигурява превенция от изпадане в продължителна безработица на регистрираните в бюрата по труда лица.

- през 2021 г. в заетост са включени 9 273 лица над 50-годишна възраст;
- през 2022 г. в заетост са включени 3 847 лица над 50-годишна възраст.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА (АЗ)

1.1.14. Проект „eDigiStars” с водеща организация „DEX иновационен център”- Унгария и консорциум от партньори

През отчетния период продължи изпълнението на **Проект „eDigiStars”** с водеща организация „DEX иновационен център” - Унгария и консорциум от партньори по програма за Транснационално сътрудничество „Дунав” 2014-2020. Проектът обхваща 19 партньора от 8 държави от Дунавския регион - Австрия, Босна и Херцеговина, България, Чехия, Унгария, Румъния, Словения и Украйна. Основната цел на проекта е да се отговори на проблема с липсата на служители над 50-годишна възраст с дигитални умения чрез въвеждане на иновативна трансрегионална система, която да изгражда капацитет в областта на дигиталните умения у възрастните за самонаемане чрез разработване и въвеждане на три ключови компонента. През отчетния период са разработени и внедрени трите инструмента:

- 1) Инструмент eDigiStars PowerYOU, който съсредоточава вниманието върху развитието на финансово устойчива система за популяризиране на възможността сред възрастните служители за включване в дигитални обучения и заетост;
- 2) Инструмент Campus eDigiStars, за реалното предоставяне на предприемаческо обучение за лица в сътрудничество с бюрата по труда и др. асоциации, агенции с фокус върху социалното включване;
- 3) Инструмент eDigiStars Label, за развитието и финансовата устойчивост за функционирането на трансрегионална система за сертифициране на бенефициентите, както и за насърчаване на потенциалните работодатели.

През 2022 г. се реализира пилотното прилагане на трите инструмента. Извършени са тестовите за дигитални компетентност на 41 лица, представители на целевата група по проекта. След осъществен подбор, 20 от тестваните лица са одобрени за включване в пилотното обучение на тема „Дигитален маркетинг и управление на социалните медии в туризма”, което се проведе в гр. Варна. Всички включени в обучението лица са завършили успешно и са сертифицирани с „eDigiStars Label”.

Реализацията на проекта приключи на 31.12.2022 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ (АХУ)

1.1.15. Реализиране на програми и мерки за създаване на работни места с осигуряване на заетост за възрастните хора с увреждания на пазара на труда

- **Финансиране на проекти на работодатели/органи по назначаване за осигуряване на заетост в обичайна работна среда на хора с трайни увреждания, вкл. на хора с трайни увреждания над 50-годишна възраст – Национална програма за заетост на хората с увреждания**

През отчетните 2021 г. и 2022 г. са планирани **15** разкрити работни места за хора с трайни увреждания над 50-годишна възраст с осигурен достъп, приспособяване и оборудване на работното място, квалификация и обучение. Открити са **90** работни места, от които **30** за хора с трайни увреждания, над 50-годишна възраст.

- Финансови средства за реализиране на проектите за 2021 г. – 232 011 лв.;
- Финансови средства за реализиране на проектите за 2022 г. – 370 697 лв.

- **Финансиране на проекти на хора с трайни увреждания над 50-годишна възраст, за започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност**

През отчетните 2021 г. и 2022 г. са планирани **10** финансирани проекти на възрастни хора с увреждания, стартирали самостоятелна стопанска дейност/брой възрастни хора, на които са създадени условия за развитие на собствен бизнес. Финансирани са **30** проекта, от които **10** на възрастни хора с увреждания, над 50-годишна възраст.

- Финансови средства за реализиране на проектите за 2021 г. – 365 546 лв.;
- Финансови средства за реализиране на проектите за 2022 г. – 201 576 лв.

- **Финансиране на проекти със социална насоченост на специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания за подобряване на условията на труд в тях за работещи хора с трайни увреждания, вкл. хора с трайни увреждания над 50-годишна възраст**

През отчетните 2021 г. и 2022 г. са планирани **130 бр.** хора с трайни увреждания над 50-годишна възраст, на които са подобрени условията на труд. Чрез финансиране на социални проекти са осигурени здравословни условия на труд на **722** хора с увреждания **150**, от които хора с трайни увреждания, над 50-годишна възраст.

- Финансови средства за реализиране на проектите за 2021 г. – 419 884 лв.;
- Финансови средства за реализиране на проектите за 2022 г. – 288 076 лв.

- **Финансиране на проекти със стопанска насоченост на специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания за технологично обновяване на производствения процес и осигуряване на заетост в специализирана работна среда на работещи хора с трайни увреждания, вкл. хора с трайни увреждания над 50-годишна възраст**

През отчетните 2021 г. и 2022 г. са планирани **12 бр.** хора с трайни увреждания над 50-годишна възраст с осигурена заетост в специализирана работна среда. Чрез финансираните проекти са разкрити 65 работни места хора с увреждания **45**, от които хора с трайни увреждания над 50-годишна възраст.

- Финансови средства за реализиране на проектите за 2021 г. – 1 080 148 лв.;
- Финансови средства за реализиране на проектите за 2022 г. – 1 013 512 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА И СЪОБЩЕНИЯТА

1.1.16. Насърчаване на заетостта сред възрастните хора със специфични знания и опит в областта на пристанищната инфраструктура

Индикаторите и данните за ресурси по изпълнение на мярката представляват финансови средства за работни заплати от бюджета на Държавно предприятие „Пристанищна инфраструктура“ в размер на 358 719 лв. за 2021 г. и на 427 527 лв. за 2022 г.

Предоставените продукти/услуги са свързани с осигуряване на заетост сред възрастните хора със специфични знания и опит в областта на пристанищната инфраструктура и предаване на знания и умения на млади специалисти. Осигурена е приемственост на знанията в организацията. Броят на заетите възрастни хора със специфични знания и опит в областта на пристанищната инфраструктура е 9 бр. за 2021 г. и 10 бр. за 2022 г. Младите специалисти, приели знанията и опита на възрастните хора, са 6 бр. за 2021 г. и 7 бр. за 2022 г. Мярката е изпълнена в структурите на предприятието на територията на цялата страна.

1.1.17. Наемане на работа на възрастни хора, пенсионирани от системата на ДП НКЖИ, с цел използване на техните знания, умения, потенциал и предаването им на млади служители

През 2021 г. работещите възрастни хора, пенсионирани от системата на ДП НКЖИ са 359 бр. Средствата за работна заплата в годишен размер са 5 514 240 лв. (при средна брутна работна заплата за ДП НКЖИ за 2021 г. – 1 280 лв.).

През 2022 г. техният брой е 379. Средствата за работна заплата в годишен размер са 6 203 472 лв. (при средна брутна работна заплата за ДП НКЖИ за 2022 г. – 1 364 лв.).

1.1.18. Управление на процеса по използване и предаване на професионалния опит на по-възрастните служители, чрез програми за менторство и приемственост

Изплатените средства за възнаграждение на ментори през 2021 г. са 48 674 лв. за около 157 бр. сключени договори.

През 2022 г. изплатените средства за възнаграждение на ментори са 44 140 лв. за около 135 бр. сключени договори.

1.1.19. Сключване на договори за услуги с пенсионирани служители от ДП НКЖИ

Сключените договори за услуги през 2021 г. с пенсионирани служители от ДП НКЖИ са 13 бр. с изплатени финансови средства в размер 87 475 лв.

През 2022 г. сключените договори за услуги са 19 бр., като изплатени средства са в размер 136 410 лв.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

1.1.20. Проект „Регионални аспекти на разпределението на трудовите ресурси по общини в началото на 21-ви век“

Проектът е насочен към аналитично изследване на влиянието на демографската промяна върху разпределението и преразпределението на трудовите ресурси по територията на страната (265 общини), разкриване на регионални различия във формирането на работната сила и основните фактори и взаимозависимости, които определят влиянието на демографската промяна върху измеренията на регионалния човешки капитал в страната, както и формулиране на мерки за преодоляване на проблемите, които възникват вследствие на задълбочаващия се дисбаланс между нейното търсене и предлагане на местните трудови пазари. Целта на проекта е да се подпомогне прогнозирането на тенденциите на национално и регионално (общинско) равнище към нарастване на дисбаланса между търсенето и предлагането на работна ръка на местните пазари на труда и изпълнението на програмите и мерките на МТСП и Агенцията по заетостта за справяне с дефицита на квалифицирана работна сила.

През 2021 и 2022 г. са създадени следните продукти:

1) Обобщени са резултатите от аналитично изследване за влиянието на демографската промяна върху разпределението и преразпределението на трудовите ресурси по територията на страната (по 265 общини);

2) Формулирани са изводи от завършен анализ за въздействието на застаряването и трудовата депопулация върху формирането или разпада на регионалния човешки капитал;

3) Доказана е много тясна зависимост между процеса на застаряване на работната сила и влошаването на показателите, характеризиращи човешкото развитие по общини, особено по отношение на дела на хората с висше и средно специално образование – процеси, възпрепятстващи развитието на регионите и осуетяващи оползотворяването на бонусите от т.нар. първи и втори демографски дивиденти, свързан с подобряване на условията за възпроизводство, повишаване на производителността на труда и задържане на местните трудови ресурси;

4) Излезли са от печат 5 научни публикации (вкл. една монография).

Проектът е завършен през 2022 г.

Проектът е финансиран от бюджетна субсидия на ИИНЧ при БАН.

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ – БАН

1.1.21. Научноизследователски проект „Детерминанти за активен живот на възрастните хора”

Разработен е научноизследователски проект „Детерминанти за активен живот на възрастните хора”, финансиран от бюджетната субсидия на БАН, чиято цел е да се направи оценка на икономическите условия и параметри, определящи трудовия живот на възрастните хора.

На основата на анализ на българската нормативна база е направен извод, че тя е съобразена с Европейския социален модел, акцентиращ върху удължаването на трудовия живот, активното стареене, осигуряването на достоен жизнен стандарт на възрастните хора. Направено е предложение за създаването на комплексен Закон за активен живот на възрастните хора.

Въз основа на приложения подход за обвързване на социо-демографските профили на възрастните хора с техния образователен статус, са идентифицирани различни профили по образователен, възрастов и полов признак. Направени са изводи за наличие на позитивни динамични промени в образователния статус на възрастните хора. Извършена е сравнителна оценка на степента на образование на възрастните хора в България и в страните-членки на Европейския съюз.

На основата на констатирани дисбаланси между женския и мъжкия труд са определени неравенствата спрямо възрастните жени предимно по отношение на условията на труд и по-ниското заплащане. Направеният анализ позволява да се препоръча насърчаването на иновативни практики за самостоятелна заетост на възрастните хора.

Установени са непосредствени връзки и взаимозависимости между социо-демографските профили на възрастните хора и величината и структурата на доходите им по позиции и по пол.

Изследването на степента на бедност на възрастните хора я позиционира като ограничаваща детерминанта за постигане на активен живот. Направен е извод за по-висок дял на бедните жени, особено при жените в по-напреднала възраст.

Предлага се концепция за намиране на оптимално съотношение между институционалните дългосрочни грижи и социалните услуги в домашна среда в Националната стратегия за дългосрочни грижи (до 2034 г.) за посрещане на нарастващите потребности на възрастните хора, съобразени с европейските норми и

стандарти. Систематизирани са основни етапи за развитие и организация на системата за предоставяне на социални услуги в домашна среда за възрастни хора.

1.2. Осигуряване на възможности за професионално обучение

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА ДИРЕКЦИЯ „ПОЛИТИКА НА ПАЗАРА НА ТРУДА“ АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА (АЗ)

ДЪРЖАВНО ПРЕДПРИЯТИЕ „БЪЛГАРО-ГЕРМАНСКИ ЦЕНТЪР ЗА ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ“ (ДП БГЦПО)

1.2.1. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в обучение, провеждано от ДП „Българо-германски център за професионално обучение“, в изпълнение на Двугодишните планове

Основна цел на Двугодишния план за обучение, провеждано от БГЦПО, е повишаване на пригодността за заетост на безработни лица от групите в неравностойно положение на пазара на труда чрез реализиране на комплекс от мерки, включващ информиране, консултиране, професионално ориентиране, професионално обучение и обучение по ключови компетентности.

През периода 2021 – 2022 г. в обучение са включени общо **801** безработни лица над 50 г.

- през 2021 г. – 329 лица;
- през 2022 г. – 472 лица.

1.2.2. Включване на лица над 50-годишна възраст в обучение на възрастни по чл.63 от ЗНЗ, в т.ч. безработни и заети лица

Пригодността за заетост се повишава и чрез организиране и провеждане на професионално обучение за придобиване на професионална квалификация по заявка на работодателя при условията и по реда на чл. 63 от ППЗНЗ. Мярката цели повишаване пригодността за заетост на работната сила в съответствие с потребностите на пазара на труда и изискванията на работодателите. През анализирания период в професионално обучение по заявка на работодатели са включени **50 безработни лица над 50-годишна възраст**.

С цел подобряване уменията на заетите лица, за улесняване на преходите от заетост в заетост се провеждат обучения по заявка на работодателите (чл. 63 от ЗНЗ) на **заети лица** от средни, микро и малки предприятия, за придобиване на ключови компетентности, като през периода 2021-2022 г. **308 заети лица над 50-годишна възраст са придобили нови компетентности**.

1.2.3. Включване на безработни лица над 50-годишна възраст в организирано от АЗ обучение на възрастни чрез насочване в Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи (ЦРЧРРИ)

В Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи (ЦРЧРРИ) се осъществяват обучения за повишаване на пригодността за заетост на безработни лица и включване в обучения за придобиване на степен на професионална квалификация и ключови компетентности.

За периода 2021 г. – 2022 г. в обучение са включени общо **207** безработни лица над 50 г., като разпределението им през годините е, както следва:

- през 2021 г. – 101 лица;
- през 2022 г. – 106 лица.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА И СЪОБЩЕНИЯТА

1.2.4. Насърчаване ученето през целия живот и активни дейности по професионално обучение – ежегодни обучения за повишаване на професионалната квалификация и придобиване на нова квалификация, за развиване на умения за работа с новите технологии

Участие на работещите възрастни хора в организирани от работодателя периодични обучения по нормативни документи и обучения за развиване на умения за работа с новите технологии.

1.3. Подобряване на условията на труд

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА И СЪОБЩЕНИЯТА

1.3.1. Разработване на годишен План-график с мероприятия за изпълнение изискванията на нормативната уредба по ЗБУТ

Разработен и одобрен е годишен план – график с мерки и мероприятия, съгласно изискванията заложи в нормативната уредба по Здравословни и безопасни условия на труд (ЗБУТ):

- На всички новоназначени, стажанти, практиканти, включително и на новопостъпилите възрастни хора се провежда начален инструктаж по ЗБУТ, за 2021 г. са инструктирани 2 954 лица, а за 2022 г. броят на преминалите инструктаж е 2 205.
- Проведени са обучения за поддържане и допълване на нивото на знания по програми включващи актуални тематика за ефективно прилагане на законодателството в областта на безопасните и здравословни условия на труд, в които участват и възрастни служители, за 2021 г. обучените са 3 244, а за 2022 г. са обучени 3686 лица.

1.3.2. Разработване на Програма с мерки и мероприятия, свързани с подобряване условията на труд

Разработена е Програма с мерки и мероприятия, свързани с подобряване условията на труд на работещите в ДП НКЖИ, вкл. и за възрастните, а именно:

- Реконструкция и модернизация на сгради и помещения, с цел нормализиране параметрите на работната среда и санитарно-битово обслужване – за 2021 г. – 107 бр., за 2022 г. – 117 бр.;
- Осъществяване на процеси по обезопасяване на машини и съоръжения и осигуряване на ергономия на работните места, с цел създаване на условия за безопасно изпълнение на производственият процес;
- Осигуряване на лични предпазни средства, специално работно облекло и работно облекло, същите се осигуряват регулярно, спрямо сезона и сроковете на износване.

За 2021 г. са подсигурени: работна прахозащитна курка – 8113 бр.; работен прахозащитен панталон – 16 226 бр.; тениска – 16 066 бр.; шапка слънцезащитна – 7 100 бр.; работни ръкавици – 67 552 бр.; работни обувки прахозащитни – 8 100 бр.; ботуши PVC – 4 554 бр.

За 2022 г. са подсигурени: студозащитна шапка – 5 251 бр.; студозащитни работни ръкавици – 23 520 бр.; студо- и водозащитен работен костюм – 6 978 бр.; студо- и водозащитна работна шуба – 43 бр.; студозащитен елек – 102 бр.; студозащитни работни обувки – 7 515 бр.

1.3.3. Провеждане на периодични медицински прегледи и периодични психологически прегледи

Осигуряване на периодични медицински и периодични психологически прегледи на целия персонал, включително и за възрастни хора. През 2021 г. са извършени прегледи на **5 645** бр. работници и служители, през 2022 г. техният брой е **6 549**.

1.4. Предоставяне на специализирани услуги за възрастни работници

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

1.4.1. Министерство на отбраната поддържа система за социална адаптация на военнослужещите, освобождавани от военна служба, чрез информиране и провеждане на професионално ориентиране, мотивационна подготовка, възможности за обучение в квалификационни курсове, подготовка за започване на самостоятелна стопанска дейност, информиране за свободни работни места и участие в трудови борси, организирани от дирекции „Бюро по труда“ на Агенция по заетостта, съгласно изискванията на Наредба №Н-29/12.11.2010 г., изм. и доп. в ДВ., бр.60 от 30.07.2019 г. и сключеното Споразумение за трайно партньорство и сътрудничество между Министерство на отбраната и Агенция по заетостта от 31.05.2011 г., Анекс №1 от 2015 г. и Анекс №2 от 2017 г.

През 2021 и 2022 г. са проведени съответно 239/386 индивидуални информационни беседи; 229/219 проведени групови информационни беседи; 108/119 военнослужещи заявили желание и получили Препоръка за 2021/2022 г., съгласно чл.12, ал. 4-5 от Наредба №Н-29/12.11.2010 г.; 27/33 проведени трудови борси и срещи с работодатели; 58/103 регистрирани в ДБТ освободени военнослужещи, насочени от военните окръжия; 31 (2021 г. жени-6 и мъже - 25) и 63 (2022 г. жени – 3 и мъже – 60) военнослужещи, успешно са завършили обучението си в квалификационни курсове и 25/27 наети на работа освободени военнослужещи, насочени към ДБТ от военните окръжия. По данни от военните окръжия по региони: ДРСЗ София- 5/2; ДРСЗ Бургас – 6/7; ДРСЗ Варна – 3/2; ДРСЗ Ловеч – 1/1; ДРСЗ Монтана-0; ДРСЗ Пловдив-6/13; ДРСЗ Русе – 0; ДРСЗ Благоевград – 1/0; ДРСЗ Хасково – 2/2. Значителното намаляване на хората през 2021 г. по военни окръжия е продиктувано от ситуацията с COVID-19 в цялата страна и предоставянето на базата данни с времево отстояние от 06 до 10 месеца закъснение.

1.5. Адаптиране на социално-осигурителната и пенсионна система към застаряване на населението

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

1.5.1. Промени в условията за придобиване право на пенсия през 2021 г.

➤ Условията за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст през 2021 г. по **чл. 68, ал. 1 и 2** от КСО се промениха, на база заложеното постепенно нарастване на възрастта и осигурителния стаж и са следните:

- Мъже – навършена възраст 64 години и 4 месеца и 39 години осигурителен стаж;
- Жени – навършена възраст 61 години и 8 месеца и 36 години осигурителен стаж.

- През 2021 г. необходимата възраст за придобиване право на пенсия при наличие на 15 години действителен осигурителен стаж на основание **чл.68, ал. 3 от КСО** се повиши с два месеца и е 66 години и 8 месеца за жените и мъжете;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69 от КСО се повиши с два месеца – 53 години и 8 месеца за пенсия по **чл.69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6** и 43 години и 8 месеца за пенсия по **чл. 69, ал. 4 и 7**;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по **чл. 69а от КСО** се повиши с два месеца и е 43 години и 8 месеца;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по **чл.69б от КСО** за мъжете се повиши с два месеца, а изискуемата възраст по **чл.69б, ал. 1 и 2 от КСО** за жените се повиши с четири месеца и е:
  - Мъже – 53 години и 8 месеца, жени – 49 години и 8 месеца, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на първа категория труд.
  - Мъже – 58 години и 8 месеца, жени – 54 години и 8 месеца, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на втора категория труд.
  - Мъже – 53 години, жени – 48 години, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд.

1.5.2. Мерки през 2021 г. насочени към увеличаване размерите на пенсиите и нарастването на доходите от пенсии

➤ Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл.68, ал.1 от КСО през 2021 г., съгласно чл.10 от Закона за бюджета на Държавното обществено осигуряване за 2021 г. (обн. ДВ, бр.103 от 2020 г., изм. ДВ, бр.107 от 2020 г. и ДВ, бр.77 от 2021 г.), е в следните размери:

1. от 1 януари – 300,00 лв.;
2. от 25 декември – 370,00 лв.

➤ От 1 юли 2021 г. размерите на всички пенсии за трудова дейност, отпуснати с начална дата до 31 декември 2020 г. бяха увеличени с 5,0 на сто.

➤ От 1 юли 2021 г. се увеличи размерът на социалната пенсия за старост (ПМС № 200 от 23 юни 2021 г.) от 141,63 лв. на 148,71 лв. месечно (увеличение с 5,0 на сто). Със същия процент се увеличиха и размерите на всички обвързани с него пенсии, несвързани с трудова дейност, както и размерите на добавките за чужда помощ и на добавките за ветераните от войните.

➤ От 1 септември 2021 г. на основание §7д от ПЗР на КСО се преизчислиха служебно пенсиите, отпуснати с начална дата до 31 август 2021 г. включително, с индивидуален коефициент, намален по реда на чл.70 или на отменената ал. 3 на чл.127 от КСО. При преизчисляването индивидуалният коефициент се определя съгласно нормативните разпоредби, по които е изчислен, като относно намалението му се прилагат чл.70, ал.10, т.1 - 3, ал.11 и 19 от КСО, ако това е по-благоприятно за пенсионера. Подлежащи на преизчисляване към 31 декември 2021 г. бяха 171 862 пенсии на лица, на които индивидуалният коефициент е определен с намаление както по така наречената „стара методика“, така и по „новата методика“ за определяне на индивидуалния коефициент.

➤ От 25 декември 2021 г. размерът на всички пенсии, свързани с трудова дейност, които се отпускат с начална дата след 24 декември 2021 г., се изчислява с нова тежест за годините и месеците осигурителен стаж без превръщане. До изменението се прилага процент 1,2 за всяка година осигурителен стаж, който от 25 декември 2021 г. се повишава на 1,35 на сто за всяка година осигурителен стаж без превръщане, както и съответната част от тези проценти – за всеки месец осигурителен стаж. За пенсионерите, които имат осигурителен стаж с превръщане по реда на чл.104 от КСО, разликата между общия им осигурителен стаж,

превърнат към трета категория труд, и осигурителния им стаж без превръщане, продължава да участва при определяне размера на пенсията с 1,2 на сто за всяка година осигурителен стаж и съответната пропорционална част от този процент - за месеците осигурителен стаж. Пенсиите за трудова злополука и професионална болест, отпуснати с начална дата до 24 декември 2021 г. включително, се преизчисляват от 25 декември 2021 г. със съответния коефициент по чл.79, ал.1 от КСО. Това преизчисляване се извършва, без да се променя доходът, от който е изчислена пенсията, след което тя се осъвременява, преизчислява и индексира съобразно нормативната уредба, действаща от датата на отпускането до 24 декември 2021 г. включително и ако това е по-благоприятно за лицето. НОИ преизчисли служебно над 2 млн. трудови пенсии и добавки (в т.ч. пенсии за осигурителен стаж и възраст, инвалидни пенсии, наследствени пенсии и вдовишки добавки), отпуснати с начална дата до 24 декември 2021 г., включително, като при това преизчисляване е приложена по-високата тежест за всяка година и месец осигурителен стаж без превръщане.

➤ От 1 юли 2021 г. се увеличи размерът на социалната пенсия за старост (ПМС №451 от 22 декември 2021 г.) от 148,71 лв. на 170,00 лв. месечно (увеличение с 14,3 на сто). Със същия процент се увеличиха и размерите на всички обвързани с него пенсии, несвързани с трудова дейност, както и размерите на добавките за чужда помощ и на добавките за ветераните от войните.

➤ Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, се увеличи от 1 200 лв. на 1 440 лв. от 1 януари 2021 г. и от 1 440 лв. на 1 500 лв. от 25 декември 2021 г.

➤ През 2021 г. са изплатени от НОИ допълнителни суми или т.нар. „ковид добавки“, към пенсията или сбора от пенсиите, заедно с добавките и компенсациите към тях на всеки пенсионер, в размер на 50 лв. за периода от януари до септември и 120 лв. за периода от октомври до декември 2021 г., без оглед на размера на получаваната пенсия (§6, ал.1 и 2 от ПРЗ на ЗБДОО за 2021 г.; ПМС №84, №168, №192, №204 и №242 от 2021г.). Разходите за изплащане на допълнителните суми (ковид добавки) на всички около 2,1 млн. пенсионери през 2021 г. възлизат общо на 1 689,0 млн. лв.

Разходите за пенсии за 2021 г. са 14 249,4 млн. лв. като в тази сума са включени разходите за пенсии, финансирани от ДОО и от държавния бюджет, и изплатените допълнителни суми към пенсиите на всички пенсионери, без оглед на размера на получаваната пенсия в размер на 50 лв. за периода януари-март и септември 2021 г., както и допълнителните 120 лв. за м. октомври, м. ноември и м. декември 2021 г. От тях 14 077 912,8 хил. лв. са за изплащане на пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, добавките към тях и допълнителните суми към пенсиите за 2021 г. и за изплащане към пенсиите през 2022 г. на еднократна добавка от 75 лв. за ваксинираните пенсионери съгласно ПМС №474/30.12.2021 г. (100 000,0 хил. лв.) и на 60 лв. (ковид добавка) към пенсиите на всички пенсионери за месеците от януари до юни 2022 г. съгласно ПМС 479/30.12.2021 г. (750 000,0 хил. лв.), както и 171 249,1 хил. лв., хил. лв. са за изплащане на пенсиите, несвързани с трудова дейност, които са за сметка на държавния бюджет.

През 2021 г. средномесечният брой на пенсионерите е 2 080 454, а средномесечният брой на изплащаните пенсии е 2 094 528 бр.

Средният месечен размер на изплатената пенсия на един пенсионер през 2021 г. е 536,71 лв. При неговото изчисляване са взети предвид добавките по чл.84 от КСО (т.нар. „вдовишка добавка“), добавката за чужда помощ (в размер 75 на сто от размера на социалната пенсия за старост), добавката за ветерани от войните (в размер на социалната пенсия за старост), т.нар. „миньорска добавка“ (вече не се отпуска, но продължава да се

изплаща в размер на 33,30 лв. на пенсионерите, на които е била отпусната преди 2000 г.), добавките към пенсиите на репресираните лица по чл.9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица, както и изплатените през 2021 г. допълнителни суми към пенсиите. Средният размер на пенсията без допълнителните суми за 2021 г. е 469,69 лв.

Средният месечен размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст през 2021г. е 585,41 лв., като средният ѝ размер без добавките от 50 лв. и 120 лв. за 2021 г. е 518,41лв.

1.5.3. Промени в условията за придобиване право на пенсия през 2022 г.

➤ Условията за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст през 2022 г. по **чл.68, ал.1 и 2** от КСО се промениха, на база заложеното постепенно нарастване на възрастта и осигурителния стаж и са както следва:

- Мъже – навършена възраст 64 години и 5 месеца и 39 години и 2 месеца осигурителен стаж;
- Жени – навършена възраст 61 години и 10 месеца и 36 години и 2 месеца осигурителен стаж.

➤ През 2022 г. необходимата възраст за придобиване право на пенсия при наличие на 15 години действителен осигурителен стаж на основание **чл.68, ал.3 от КСО** се повиши с два месеца и е 66 години и 10 месеца за жените и мъжете;

➤ Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69 от КСО се повиши с два месеца – 53 години и 10 месеца за пенсия по **чл.69, ал.1, 2, 3, 5, 5а и 6** и 43 години и 10 месеца за пенсия по **чл.69, ал.4 и 7**;

➤ Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по **чл.69а от КСО** се повиши с два месеца и е 43 години и 10 месеца;

➤ Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по **чл.69б от КСО** за мъжете се повиши с два месеца, а изискуемата възраст по **чл.69б, ал.1 и 2 от КСО** за жените се повиши с четири месеца и е:

- Мъже – 53 години и 10 месеца, жени – 50 години, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на първа категория труд.
- Мъже – 58 години и 10 месеца, жени – 55 години, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на втора категория труд.
- Мъже – 53 години и 2 месеца, жени – 48 години и 2 месеца, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд.

1.5.4. Мерки през 2022 г. насочени към увеличаване размерите на пенсиите и нарастването на доходите от пенсии

➤ Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл.68, ал.1 от КСО през 2022 г., съгласно чл. 10 от Закона за бюджета на Държавното обществено осигуряване за 2022 г. (обн. ДВ, бр.18/2022 г. и изм. ДВ, бр.51/2022 г.), е в следните размери:

1. от 1 януари до 30 юни 2022 г. – 370 лв.;
2. от 1 юли до 31 декември 2022 г. – 467 лв.

➤ Максималният размер на получаваните една или повече пенсии без добавките към тях през 2022 г., е в следните размери:

1. от 1 януари до 30 юни 2022 г. – 1 500 лв.;
2. от юли до 30 септември 2022 г. – 2 000 лв.;
3. от 1 октомври до 31 декември 2022 г. – 3 400 лв.

➤ От 1 юли 2022 г. на основание §7ж, ал. 2 от ПЗР на КСО размерите на всички пенсии за трудова дейност, отпуснати с начална дата до 31 декември 2021 г. включително бяха осъвременени с 10 на сто. След увеличението в размера на пенсията се включват:

1. сумата от 60 лева (т. нар. „ковид добавка“), изплащана на основание ПМС №479 от 30.12.2021 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2021 г. (обн. ДВ, бр. 1/2022 г.)
2. сумата по §7, ал.1 (индивидуална компенсаторна разлика) от ЗБДОО за 2022 г. (обн. ДВ, бр. 18/2022 г.), ако има такава.

➤ От 1 юли 2022 г. на основание §7ж, ал.4 от ПЗР на КСО в размерите на всички пенсии за трудова дейност, отпуснати с начална дата от 1 януари 2022 г. до 30 юни 2022 г. се включва сумата от 60 лева (ковид добавка), изплащана на основание ПМС №479 от 30.12.2021 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на ДОО за 2021 г.

➤ Към всяка пенсия, свързана с трудова дейност, която се отпуска след 01 юли 2022 г., след изчисляване на размера ѝ по КСО, се включва сума в размер на 60 лв. (§7ж, ал.18 от ПЗР на КСО).

➤ От 01 октомври 2022 г. на основание §7з, ал.1 от ПЗР на КСО служебно бяха преизчислени всички пенсии, свързани с трудова дейност, отпуснати до 31.12.2021 г. включително, с тежест на осигурителния стаж съобразно началната дата на пенсията и процент равен на по-високия от процента на нарастване на осигурителния доход или процента на нарастване на индекса на потребителските цени.

➤ От 1 юли 2022 г. се увеличи размерът на социалната пенсия за старост (ПМС №147/01.07.2022 г.) от 170 лв. на 247 лв. месечно (увеличение с 45,3 на сто). Прямо този размер се определиха и нови размери на всички пенсии, несвързани с трудова дейност, каквито са пенсиите за военна инвалидност, пенсиите за гражданска инвалидност, социалните пенсии за инвалидност и персоналните пенсии, както и различните видове добавки към пенсиите, които се определят в процент от социалната пенсия за старост.

➤ През 2022 г. са изплатени от НОИ допълнителни суми към пенсиите на всички около 2 млн. пенсионери, както следва:

1. Допълнителни суми към пенсията или сбора от пенсиите, заедно с добавките и компенсациите към тях на всеки пенсионер, в размер на 60 лв. за периода от януари до юни 2022 г. За изплащане на т.нар. „ковид добавка“ към пенсиите през 2022 г., по бюджета на ДОО беше получен трансфер от централния бюджет в размер на 750 000,0 хил. лв. (ПМС №479 от 2021 г.). Разходите за изплащане на допълнителните суми през 2022 г. възлизат на 743,9 млн. лв.
2. Еднократни допълнителни суми към пенсията или сбора от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях в размер 75 лева на всеки пенсионер, който е със завършен ваксинационен курс за COVID-19 до 31 декември 2021 г. включително, който завърши ваксинационен курс или е с поставена бустерна доза в периода от 1 януари до 30 юни 2022 г. включително или който има поставена първа доза ваксина за COVID-19 в периода от 1 януари до 30 юни 2022 г. За изплащане на тази допълнителна сума към пенсиите през 2022 г. по бюджета на ДОО беше получен трансфер от централния бюджет на в размер на 100 000,0 хил. лв. (ПМС №474 от 2021 г.). Разходите за изплащане на еднократни добавки от 75 лв. на ваксинираните пенсионери възлизат на 57,0 млн. лв.
3. Към пенсията на всички пенсионери за месец април 2022 г. е изплатена еднократна допълнителна сума, т.нар. „великденска добавка“, в размер на 70 лв. (ПМС №43/01.04.2022 г.). Разходите за изплащане на еднократните допълнителни суми възлизат общо на 143,5 млн. лв.
4. Към пенсията на всички пенсионери за месец декември 2022 г. е изплатена еднократна допълнителна сума, т.нар. „коледна добавка“, в размер на 70 лв.

(ПМС №367/16.11.2022 г.). Разходите за изплащане на еднократните допълнителни суми възлизат общо на 140,3 млн. лв.

Разходите за пенсии отчетени към 31 декември 2022 г. са в размер на **15 634,7 млн. лв.**

За 2022 г. средният брой на пенсионерите е 2 036 543, а средният брой на изплащаните пенсии е 2 049 318.

Средният размер на изплатената пенсия на един пенсионер за 2022 г. е 674,54 лв. В него са включени всички допълнителни суми към пенсиите („ковид добавките“ от 60 лв. и 75 лв. по ПМС №479 от 30.12.2021 г. и ПМС №474 от 30.12.2021 г., компенсаторните разлики, изплащани през първото полугодие на 2022 г. с цел изравняване на размера с този от декември 2021 г., „великденската добавка“ и „коледната добавка“ от 70 лв.). Средният месечен размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст за 2022 г. е 730,79 лв.

Приоритет II

Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на участието в обществото

2.1. Насърчаване на социалното приобщаване чрез включване в различни форми на социален и културен живот

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

2.1.1. Подкрепа на проекти, които осигуряват равен достъп на всички хора до културното наследство

За периода 2021 – 2022 г. са проведени общо **три конкурсни сесии в областта на движимото културно наследство, музеите и визуалните изкуства**. В тази връзка усилията на Министерство на културата са насочени чрез съфинансиране от своя бюджет да окаже подкрепа на дейности, които осигуряват равен достъп до културното наследство, неговата социализация и представяне пред широка публика.

Провеждането на сесии и оказването на целева финансова подкрепа в областта на културното наследство са свързани с дейности по опазване и представяне на движимото културно наследство и визуалните изкуства в музеите и художествените галерии. Сесиите се осъществяват по програми на Министерство на културата за целево финансиране на проекти за дейности в областта на музейното дело и изобразителните изкуства.

През 2021 година Министерството на културата организира 2 конкурсни сесии за финансиране на проекти в областта на движимото културно наследство, музеите и визуални изкуства.

По първата сесия са постъпили 116 проекта на обща стойност 2 625 567,36 лв. Комисията е класирала и са финансирани 27 проекта на обща стойност 400 000 лв.

Предвид намалелите собствени приходи на културните организации бе обявена втора конкурсна сесия с три теми:

Тема 1: „Дейности по опазване движимото културно наследство и визуалните изкуства в музеите и художествените галерии“. По темата са постъпили 26 проекта на обща стойност 269 300,12 лв. Комисията е класирала за финансиране 17 проекта на обща стойност 74 874,32 лв.

Тема 2: „Дейности по представяне на движимото културно наследство и визуалните изкуства в музеите и художествените галерии“. По темата са постъпили 40 проекта, на обща стойност 534 624,90 лв. Комисията е класирала за финансиране 22 проекта на обща стойност 225 094,90 лв.

Тема 3: „Събития, организирани от музеи и художествени галерии в областта на движимото културно наследство и визуалните изкуства“. По темата са постъпили 8 проекта, на обща стойност 49 810,20 лв. Комисията е класирала за финансиране 8 проекта на обща стойност 49 810,20 лв.

Общо за 2021 година постъпилите проекти по обявените две сесии са 190 бр., а размерът на исканите средства е 3 479 302,58 лв.

Подкрепени проекти по двете обявени сесии са 74 бр. на стойност 749 779,42 лв.

През 2022 г. е обявена една конкурсна сесия за финансиране на проекти в областта на движимото културно наследство, музеите и визуалните изкуства. Постъпилите проекти по обявената сесия в 3 теми са 146 бр., а финансирани от тях са 81 броя.

2.1.2. Приобщаване на възрастните хора към културен живот като зрители на различни видове сценични продукти в областта на театралното, музикалното и танцовото изкуство

През 2021 г. чрез бюджета на Министерството на културата по Програма за целева финансова подкрепа на творчески проекти и дейности в областта на сценичните изкуства, която е свързана с изявата, развитието на творческия потенциал и участието в културния живот, са проведени **пет сесии за творчески проекти в областта на сценичните изкуства**, от които:

- **Две сесии в областта на театралното изкуство:**
  - сесия за провеждане на фестивали – 22 подкрепени проекта с обща сума 300 000 лв.;
  - сесия за продуциране на спектакли на независими организации – 22 подкрепени проекта с обща сума 200 000 лв.
- **Две сесии в областта на музикалното изкуство** (подкрепа е оказана на 55 проекта на стойност 599 858 лв.):
  - сесия за финансова подкрепа на фестивали и конкурси в страната в областта на професионалното музикално и танцово изкуство – финансирани 31 проекта на стойност 399 894 лева;
  - сесия за създаване на произведения, събития, концерти и спектакли в областта на музикалното изкуство, реализирани от културни организации, осъществяващи професионална дейност в областта на музикалното изкуство, които не са държавни или общински културни институти – финансирани 24 проекта на стойност 199 964 лева.
- **Една сесия в областта на танцовото изкуство:** за създаване на произведения, събития и спектакли в областта на танцовото изкуство, реализирани от културни организации, осъществяващи професионална дейност в областта на танцовото изкуство, които не са държавни или общински културни институти – финансирани 6 проекта на стойност 119 827 лева.

През 2022 г. по програмата са проведени девет сесии за творчески проекти в областта на сценичните изкуства, от които:

- **Три сесии в областта на театралното изкуство:**
  - сесия фестивали и конкурси – 15 подкрепени проекта с обща сума 194 694 лв.;
  - сесия създаване на нови произведения – 36 подкрепени проекта с обща сума 299 905 лв.;

- сесия разпространение – театър - 30 подкрепени проекта с обща сума 299 310 лв.
- **Три сесии в областта на музикалното изкуство:**
  - сесия фестивали и конкурси – финансирани са 28 проекта на обща стойност 295 616 лв.;
  - сесия създаване на нови произведения – 25 подкрепени проекта с обща сума 232 792 лв.;
  - сесия разпространение – музика - 24 подкрепени проекта с обща сума 243 279 лв.
- **Три сесии в областта на танцовото изкуство:**
  - сесия фестивали и конкурси – финансирани са 6 проекта на обща стойност 121 246 лв.;
  - сесия създаване на нови произведения – 14 подкрепени проекта с обща сума 194 173 лв.;
  - сесия разпространение – музика – 6 подкрепени проекта с обща сума 90 966 лева.

2.1.3. Приобщаване на възрастните хора към културен живот чрез финансова подкрепа на творчески проекти по програми в областта на книгоиздаването, литературата, обществените библиотеки и читалищата

С оглед на устойчивото развитие на тези най-разпространени и достъпни културни институции в страната, както и подкрепа на проекти на физически лица в областта на литературното творчество, Министерството на културата продължи да подкрепя библиотеките и читалищата, като чрез своя бюджет е подпомогнало финансирането на творчески проекти и индивидуални творци, участващи в конкурсните сесии по програмите на министерството. За периода 2021-2022 г. са проведени следните конкурсни сесии:

- **2 конкурсни сесии по програма „Българските библиотеки – съвременни центрове за четене и информираност“** за обогатяване фондовете на обществените и читалищни библиотеки във всички региони на страната, включително и в малките населени места. Програмата цели подобряване на условията в обществените библиотеки и читалищата като центрове за неформално и самостоятелно учене и предоставяне на безплатен достъп до нови книги, специализирани издания, според спецификата на потребителите на библиотеките. **Сесиите са с бюджет от 2 млн. лв. всяка, като през 2021 г. са подкрепени 953 проекта, а през 2022 г. подкрепените проекти са 908.**
- **2 конкурсни сесии по програма „Помощ за книгата“** за развитие на българския книжен сектор чрез финансово подпомагане издаването на нови книги – художествена литература и научни изследвания в областта на културното наследство и съвременните изкуства. ще бъдат подкрепени проекти в различни направления: българска и преводна художествена литература; българска и преводна хуманитаристика; литература за деца и юноши; културно-историческо наследство и съвременна култура, съгласно Правилата за условията и реда за финансово подпомагане на проекти в областта на книгоиздаването. Чрез програмата се насърчава развитието на съвременни писатели и поети, както и на изследователи в областта на културното наследство. Издават се нови заглавия с актуални и иновативни теми на утвърдени или дебютиращи автори. **За 2021 г. сесията е с бюджет в размер на 100 000 лв. и са съфинансирани 84 проекта, а през 2022 г. бюджетът на сесията е 200 000 лв., като са подкрепени 96 проекта.**
- **2 конкурсни сесии по програма за подпомагане на творчески проекти в областта на литературата с цел финансова подкрепа на автори (белетристи, поети, публицисти,**

литературни критици и историци, драматурзи) за създаване на нови произведения във всички литературни жанрове на конкурсен принцип. **За 2021 г. сесията е с бюджет в размер на 300 000 лв. и са съфинансирани 115 проекта, а през 2022 г. бюджетът на сесията е 400 000 лв., като са подкрепени 144 проекта.**

2.1.4. Подкрепа на проекти по програма РА14 „Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“ (2014-2021 г.)

По посочената мярка се предвижда подкрепа на проекти за активен живот на възрастните хора по Програма РА14 „Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“ (2014-2021 г.), финансирана от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство, с акцент върху ролята на културата и културното наследство като ресурси за местно и регионално развитие. По програмата се подкрепят проекти на музеи, галерии, библиотеки и читалища, чрез които ще се подобряват условията на представяне на колекции; проекти, имащи за цел документиране на културната история на малцинства и групи; и проекти, водещи до изпълване на социалния и културния живот на всички хора с ново културно съдържание.

Програма РА14 „Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“ се фокусира върху ролята на културата и културното наследство като ресурси за местно и регионално развитие. Изпълнението на проекти по програмата следва да приключи до 2024 г., а програмен партньор от държавите донори на Министерството на културата, което е Програмен оператор, е Съвет по изкуствата – Норвегия. Финансовите средства се осигуряват от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2020 - 2024 г. и национално съфинансиране. Основната насоченост на Програма РА14 е намаляване на икономическите и социалните различия в обществото, като се фокусира върху ролята, която културата и движимото културно наследство играят като двигател в местното и регионалното развитие с акцент върху заетостта, социалното включване и предприемачеството в областта на културата.

В периода декември 2021 г. - декември 2022 г. не са обявявани нови покани, но са сключени 30 договора по следните обявени през 2021 г. покани за кандидатстване, на обща стойност 16 778 601 лв.:

- по две покани по Резултат 1 „Подобрено управление на културно наследство“ са одобрени **17** проектни предложения, предстои подписване на договор за финансиране;
- по Резултат 2 „Подобрен достъп до изкуства и култура“ се изпълняват **13** договора за БФП, а в процес на оценка са 65 проектни предложения;
- по Резултат 3 „Подобрена информираност за изкуствата и културата на етническите и културните малцинства“ са кандидатствали **52** проектни предложения, които са в етап на оценяване.

В посочения период няма приключени проекти, като одобрението на окончателните доклади по първите изпълнени проекти ще се осъществи през 2023 г.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

2.1.5. Организиране на състезание за лица над 60 години по първа помощ, бедствена готовност, психо-социална подкрепа и права на възрастните хора

Продължилата през 2021 г. и част от 2022 г. пандемия от COVID 19 и сериозната опасност за разпространение на заразата ограничи възможността за провеждане на много от планирани мероприятия за възрастни хора. За съжаление, поради тежката епидемична обстановка и високия риск от заразяване, през 2021 г. и 2022 г. това традиционно за организацията състезание не се състоя. Надяваме се, че през 2023 година ще можем да

проведем Националното състезание за възрастни хора, което е чакано и желано от активните възрастни доброволци на БЧК.

2.1.6. Включване на бежанци на възраст 55+ в подготовка и отбелязване на традиционни български празници, съвместно с бежанските общности в България

БЧК съвместно с бежанските общности в страната отбелязва различни традиционни български празници, в които участват и български граждани и това допринася за социалното включване на всички възрастни хора.

През 2022 г. Бежанско – мигрантската служба на Българския червен кръст организира събитие, на което български граждани, съвместно с 18 бежанци от Иран и Ирак, както и с лица, пострадали от конфликта в Украйна, отбелязаха Рождество Христово и традиционния ирански празник Шам е ялда. Тематичните чествания се проведоха и в приемателния център на ДАБ в Харманли, където бежанци взеха участие в подготовката на празничната трапеза.

През 2022 г. 12 лица с предоставена временна закрила в България станаха част от празненството, посветено на Световния ден на бежанеца (20 юни), което бе организирано от Бежанско – мигрантската служба на БЧК в столичния зоопарк.

В партньорство с организации от Испания, Ирландия и Нидерландия, Българският червен кръст взе участие в проект „Ангажирани за Европа“, финансиран по програма „Европа за гражданите“. В рамките на проекта бяха проведени 4 тридневни обучения с бежанци на възраст 55+, както следва:

- 1 обучение за възрастни в град Хасково;
- 1 обучение с бежанци и търсеци закрила в град Харманли;
- 2 обучения с бежанци и търсеци закрила в град София.

Участие в тези събития взеха общо 60 души, като темите на обученията бяха: „Реализиране на проекти в общността“, „Овластяване на възрастните хора“, „Превъзможване на предразсъдъците“, „Промяна на нагласите към възрастните хора в следствие на COVID-19“. В рамките на проекта участниците в обученията от Хасково и Харманли направиха екскурзия до Мезек, а двете групи от София организираха пикник в Панчарево, където обсъдиха резултатите от проведените обучения.

2.2. Насърчаване на участието в обществения живот

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ (АХУ)

2.2.1. Финансиране на проекти на неправителствени организации на и за хората с увреждания за рехабилитация и интеграция за преодоляване на социалната изолация на хората с увреждания, вкл. хората с увреждания над 50-годишна възраст и тяхната интеграция в обществото

През отчетните 2021 г. и 2022 г. са планирани 1 000 бр. хора с увреждания над 50-годишна възраст, на които е извършена рехабилитация и терапия и са участвали в мероприятия за преодоляване на социалната им изолация. През отчетния период по програмата са обхванати 7 500 хора с увреждания, от които 5 000 са възрастни хора с увреждания, над 50-годишна възраст.

- Финансови средства за реализиране на проектите за 2021 г. – 212 046 лв.;
- Финансови средства за реализиране на проектите за 2022 г. – 262 060 лв.

2.2.2. Финансиране на проекти за изграждане на достъпна архитектурна среда за хората с увреждания, вкл. хора с увреждания над 50-годишна възраст, на културни, исторически, спортни обекти

През отчетните 2021 г. и 2022 г. са планирани да се адаптират за хора с увреждания 10 бр. културни, исторически и спортни обекти. Адаптирани са 23 бр. обекти.

- Финансови средства за реализиране на проектите за 2021 г. – 292 863 лв.;
- Финансови средства за реализиране на проектите за 2022 г. – 316 927 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

2.2.3. Програма за развитие на спорта за всички

Един от приоритетите на Министерството на младежта и спорта (ММС) е насочен към развитие и насърчаване на физическата активност и практикуването на спорт от различни групи на населението, в съответствие с целта и основните задачи на Националната програма за развитие на физическата активност, физическото възпитание, спорта и спортно-туристическата дейност 2021-2022 г., както и с действащата нормативна уредба в областта на спорта, с националните традиции и със съществуващите социално-икономически условия са създаване на предпоставки и условия за положителна промяна на съществуващата ниска и недостатъчна физическа активност на населението и нездравословния начин на живот чрез практикуването на физически упражнения и спорт, приобщаване към здравословна физическа активност на представители на различните социални групи от населението, независимо дали целта е укрепване на здравето, активния отдих в свободното време или подобряване на личните постижения в областта на спорта.

ММС успешно реализира „Програма за развитие на спорта за всички“ 2022 г. Програмата предоставя възможности на спортни федерации, развиващи спорта за всички да получават финансово подпомагане за съответната година за изпълнение на дейности, свързани с осигуряване на възможности на граждани от различни групи от населението, независимо от тяхната възраст, пол, социално положение, в т.ч. възрастни хора и ветерани спортисти или любители на спорта, за участие в спортни прояви от държавен (ДСК) и международен спортен календар (МСК), като: спортни състезания, прегледи, масови спортни прояви и други спортни дейности по различни видове спорт, организирани и провеждани от спортните федерации.

Спортните федерации, предоставящи услуги, като организиране на спортни дейности за повишаване на физическата активност и практикуване на спорт от целевата група над трудоспособна възраст и чрез които ММС подпомага такива дейности са Българска мастърс федерация (БМФ) и Българска федерация „Спорт за всички“ (БФСВ).

БЪЛГАРСКА МАСТЪРС ФЕДЕРАЦИЯ

През 2021 г. с финансовата подкрепа на ММС в размер на 93 000 лева от Българска мастърс федерация (БМФ) са реализирани 17 спортни прояви от ДСК в спортовете: ДП по ски (мъже и жени в 10 възрастови групи) с 115 участници от 8 СК, ДП по планинско бягане (мъже в 7 възрастови групи и жени в 4 възрастови групи) с 23 участници от 12 СК; ДП по хвърляне (мъже в 5 гр., жени в 4 гр., 5 дисциплини) с 23 участници от 10 СК; ДИП по тенис на маса (мъже в 7 възрастови групи и жени в 4 възрастови групи) с 115 участници от 21 СК; ДП по бадминтон (мъже в 5 възрастови групи, жени в 2 възрастови групи, 5 категории) с 60 участници от 10 СК; Открит мастърс турнир по плуване (мъже и жени) с 125 участници от 13 СК; НШ по лека атлетика (мъже и жени в 10 възрастови групи) с 126 участници от 10 СК; ОДП по водна топка (мъже 1-ви кръг) с 90 участници от 6 СК; ОДП по плуване (мъже и жени

в 13 възр. групи) с 282 участници от 20 СК; ДП по гребане (мъже и жени) с 122 участници от 10 СК, ДП по мини футбол (мъже 35+, 45+) с 150 участници от 15 СК; ДОП по тенис на маса (мъже и жени) с 60 участници от 15 СК; ДП по кану каяк (мъже и жени) с 90 участници от 8 СК; ОДП по водна топка, мъже с 60 участници от 4 СК; ОДП по бридж (двойки мъже и жени) с 28 участници от 10 СК; ДП по бридж (отборно мъже и жени) с 24 участници от 10 СК и ДП по вдигане на тежести с 10 участници от 5 СК.

Общо: 1503 участници от 27 СК членове на БМФ и СК членове на Българските спортни федерации с проведени ДП в 11 населени места.

Спортни прояви от МСК: Балканиада по лека атлетика на открито (мъже и жени в 10 възрастови групи) от 13 държави, с участието на 64 български спортисти; Световно първенство по борба (свободен и класически стил) от 24 държави, с участието на 13 български спортисти.

Общо: 77 участници от 2 вида спорт с участие в 2 Международни прояви – Балканиада и Световно първенство.

През 2022 г. с финансовата подкрепа на ММС в размер на 100 000 лева от Българска мастърс федерация (БМФ) са реализирани 18 спортни прояви от ДСК в спортовете: ДП по ски (мъже и жени в 10 възр. групи) с 420 участници от 14 СК, ДП по плуване (мъже и жени в 14 възр. групи) с 125 участници от 17 СК, ДП по планинско бягане (мъже в 7 възр. групи и жени в 4 възр. групи) с 25 участници от 12 СК, ДП по хвърляне (мъже и жени) с 26 участници от 10 СК, ДП по мини футбол (1-ви кръг, кръг мъже 35+, 45+) с 280 участници от 14 СК, ДП по тенис на маса (мъже в 7 възр. групи и жени в 4 възр. групи) с 135 участници от 21 СК, НШ по лека атлетика (мъже и жени) с 140 участници от 9 СК, ОДП по водна топка, мъже с 150 участници от 5 СК – 2 кръга, ДП по кану каяк (мъже и жени) с 52 участници от 8 СК; ДП по вдигане на тежести с 17 участници от 6 СК, ДП по бридж (отборно мъже и жени) с 50 участници от 8 СК, ДП по бридж (двойки за мъже и жени) с 60 участници от 16 СК, ДП по бадминтон (мъже в 5 възр. групи, жени в 2 възр. групи, 5 категории) с 58 участници от 8 СК, ДП по плуване (мъже и жени в 13 възр. групи) с 252 участници от 13 СК, ДП по мини футбол (1-ви кръг, кръг мъже 35+, 45+) с 120 участници от 12 СК, ДП по тенис на маса (мъже в 7 възр. групи и жени в 4 възр. групи) с 75 участници от 22 СК и ДП по шахмат с 40 участници от 6 СК.

Общо: 2025 участници от 27 СК членове на БМФ и СК членове на Българските спортни федерации с проведени ДП в 14 населени места.

Спортни прояви от МСК: Балканиада по лека атлетика в зала (мъже и жени) от 12 държави, с участието на 30 български спортисти. Европейско първенство по гребане (мъже и жени) от 25 държави, с участието на 10 български спортисти., ЕП индивидуално по тенис на маса, мъже и жени, от 45 държави, с участието на 10 български спортисти, СП по лека атлетика, мъже и жени, от 90 държави с участието на 7 български спортиста, ЕП по бадминтон, мъже и жени, от 46 държави, с участието на 8 български спортиста, Балканиада по лека атлетика на открито за мъже и жени, от 23 държави, с участието 118 български спортиста, СП по борба, мъже, свободен и класически стил, 5 дивизии, 6 възрастови групи, от 44 държави, с участието на 36 български спортисти.

Общо: 219 участници от 6 вида спорт с участие в 18 Международни прояви – Световни първенства, Европейски първенства и Балканиада.

БЪЛГАРСКА ФЕДЕРАЦИЯ СПОРТ ЗА ВСИЧКИ

През 2021 г. с финансовата подкрепа на ММС в размер на 40 669 лева „Българска федерация спорт за всички“ (БФСВ) са реализирали спортни прояви, турнири и масови спортни мероприятия с общо 34 645 участници, проведени в 9 общини и с включени 13 спортни клуба (СК). От проведените прояви по мащабни са: „Световен ден на

предизвикателството“ от всички възрастови групи до 85 години с цел популяризиране системните занимания с физически упражнения и спорт и тяхната роля за здравето, добрата форма, работоспособността и дълголетие на хората независимо от тяхната възраст и пол, участие от 60 СК, проявата е проведена в 12 Общини; „Световен ден на ходенето“ – масова спортна проява за всички хора от различни възрасти и пол, както и „Открити спортни дни“ – спортни дни с обща насоченост с цел да мотивира всички възрастови групи за придобиване на навици за системни занимания със спорт и здравословен начин на живот – с участници от СК в спортовете плуване, тенис, народна топка - доджбол, футбол, гимнастика, пейнтбол и скуош; „Спорт за хора от третата възраст – Преглед по основна гимнастика за Северна България“ за всички хора между 60-85 год. (мъже и жени) с участието на СК по гимнастика; „Спорт за хора от третата възраст - спортни турнири по лека атлетика, плуване, и петанк“ – спорт за всички хора над 60 години (жени и мъже) с участници от СК по видовете спорт; „Спорт за хора от третата възраст - Празник на спорта, здравето и дълголетие“ за всички хора над 60 год. (мъже и жени) и „Зимно предизвикателство“, включващи походи, кънки и зимни спортни надпревари, с участници от всички възрастови групи и пол, проведено в 5 Общини.

Спортните прояви са се организирани и провеждали, като изцяло са се съобразявали със спазване на противоепидемичните мерки срещу разпространяването на COVID 19 и с моментната епидемичната обстановка в страната, съобразени с изискванията на МЗ и ММС.

Общ брой участници: 34 645 участници, в т.ч. и хора над 60-годишна възраст.

През 2022 г. с финансовата подкрепа на ММС в размер на 50 155 лева „Българска федерация спорт за всички“ (БФСВ) са реализирали спортни прояви от ДСК, масови спортни мероприятия и кампании проведени в 9 общини и 15 спортни клуба. От проведените прояви по мащабни са: „Световен ден на предизвикателството“ от всички възрастови групи до 85 години от 80 СК, проведени в 9 Общини; „Световен ден на ходенето“ – масова спортна проява за всички хора от различни възрасти и пол, както и „Открити спортни дни“ – спортни дни с обща насоченост с цел да мотивира всички възрастови групи за придобиване на навици за системни занимания със спорт и здравословен начин на живот в спортовете футбол, тенис, волейбол, шах, аеробика; „Основна гимнастика – трета възраст“ за всички хора между 60-85 год. (мъже и жени); „Спортни турнири по плуване, лека атлетика и петанк – трета възраст“ – спорт за всички хора над 60 години (жени и мъже), „Празник на спорта, здравето и дълголетие – трета възраст“ за всички хора над 60 год. (мъже и жени) и „Зимно предизвикателство“ от всички възрастови групи до 85 години, проведено в 2 Общини.

Общ брой участници за 2022 г.: 28 357 участници, в т.ч. и хора над 60-годишна възраст.

Всички прояви за 2021-2022 година, включват различни целеви групи, в които няма ограничения по отношение на възрастта и пол, в които се включват голям брой хора над трудоспособна възраст.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

2.2.4. Подпомагане на дейността на военно-патриотичните съюзи и организации на запасни, резервисти, ветерани от войните, военноинвалиди и военно-пострадали и неправителствени организации със сфера на дейност в сигурността и отбраната, създадени като юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност, чрез финансиране на значими

национални мероприятия в партньорство с Министерството на отбраната, съгласно разпоредбите и изискванията на Наредба № Н-12/17.07.2014 г. за условията и реда на предоставяне на финансова или материална помощ и за предоставяне на помещения във военните клубове или сгради в управление на Министерството на отбраната или структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната

2.2.5. Привличане на военно-патриотичните съюзи в мероприятия на Министерството на отбраната, чрез осигуряване на транспорт и логистика

2.2.6. Предоставяне на помещения на военно-патриотичните съюзи и организации със сфера на дейност в сигурността и отбраната във военни клубове или други подходящи помещения в сгради в управление на Министерството на отбраната или структури на пряко подчинение на министъра на отбраната, съгласно изискванията на Наредба № Н-12/17.07.2014 г. за условията и реда на предоставяне на финансова или материална помощ и за предоставяне на помещения във военните клубове или сгради в управление на Министерството на отбраната или структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната

През 2022 г. Министерство на отбраната е сключило договор със седем организации от посочените по-горе. Във връзка с планираната мярка за привличане на военно-патриотичните съюзи в мероприятия на Министерството на отбраната, чрез осигуряване на транспорт и логистика, за съжаление с цел спазване на противоепидемичните мерки, свързани с предотвратяването на разпространението на COVID-19 през 2021 г. не се организираха и предоставяха услуги за колективни мероприятия. И през 2022 г. Министерство на отбраната предоставя помещения на военно-патриотичните съюзи и организации със сфера на дейност в сигурността и отбраната във военни клубове или други подходящи помещения в сгради в управление на министерството или структури на пряко подчинение на министъра на отбраната, съгласно изискванията на Наредба № Н-12/17.07.2014 г. за условията и реда на предоставяне на финансова или материална помощ и за предоставяне на помещения във военните клубове или сгради в управление на Министерството на отбраната или структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната. Брой действащи към 31.12.2022 г. договори между МО и НПО на военнослужещи от запаса и резерва, ветерани от войните, военноинвалиди и военно-пострадали и др. със сфера на дейност в сигурността и отбраната са общо 66, като от тях:

- помещения в управление на МО – 16;
- помещения в управление на ИА „ВК и ВПД“ – 50.

2.3. Насърчаване на доброволчеството

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

2.3.1. Включване на възрастни доброволци в различни подходящи инициативи и проекти на БЧК

Един от приоритетите на БЧК е да подкрепя стремежа на възрастните хора да водят достоен, активен, здравословен и самостоятелен начин на живот, да създава условия за доброволческа дейност и подходяща среда за изява на техните способности, умения и опит. Организацията ни винаги се е стремяла да включва доброволци над 65 години във всякакви подходящи за тях инициативи и мероприятия, за които те изявят желание за участие. За съжаление поради пандемията от COVID-19 през 2021 и 2022 г. ограничен брой доброволци взеха участие в различни подходящи инициативи и проекти, като техният брой се увеличи едва през втората половина на 2022 г.

Поради изтъкнатите по-горе причини, през 2021 и 2022 г. само **2000** доброволци бяха включени в различни проекти, мероприятия, кампании и инициативи, като най-

голям брой (1 000) взеха участие в реализирането на **Оперативната програма за храни и или основно материално подпомагане, финансирана от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещи се лица** (ОПХ ФЕПНЛ). Преди да пристъпят към действие, те попълваха декларации за съгласие за работа в условията на епидемия от COVID-19, преминаха през специални инструктажи за безопасно поведение и предпазване от заболяването. За тях бяха осигурени съответните лични предпазни средства (маски, ръкавици, шлемове, работни престилки, дезинфектанти за повърхности и ръце, т.е. осигурено беше всичко необходимо за да чувстват те сигурни в процеса на работа). Доброволците взеха участие при зареждането на над 30 областни склада и 304 раздавателни пункта в цялата страна, но най-активни бяха при раздаването продукти във временните пунктове, като извършваха следните дейности: помагаша при разтоварването на храните; окомплектоваха пакетите с хранителни продукти; раздаваха хранителните продукти на правоимащите лица; помагаша на възрастните хора и трудно подвижните лица да пренесат получената хуманитарна помощ до най-близките спирки на обществения транспорт; оказваха помощ на уязвимите лица със затруднения в четенето и писането, да попълнят анкетите за обратна връзка; раздаваха листовки, съдържащи информация за различни видове съпътстващи мерки.

Другата традиционна инициатива с участие на възрастни хора бе **Европейският ден за солидарност между поколенията, който ежегодно се чества на 29 април** също не беше толкова масова, както през предходните години. Нашата организация отстоява принципа, че солидарността между поколенията играе ключова роля в развитието на по-справедливи и устойчиви системи, базирайки се на познанията и опита на по-възрастните, предадени на младите поколения. Ежегодно, по случай 29 април, БЧК организира в цялата страна едновременно засаждане на цветя, дръвчета и храсти. За съжаление през 2021 г. това мероприятие не бе проведено, а през 2022 г. не беше толкова масова и имаше по-скоро локален характер, като участие в него взеха едва 250 доброволци от различни възрасти. Основната цел на мероприятието бе да се привлече вниманието на обществото към приемствеността, разбирателството и хуманността, за да живеем заедно в по-добри общности.

Предвид високия риск от бедност и социално изключване и продължаващата демографска тенденция на застаряване на населението, на **възрастните хора** бе **отделено специално внимание** и през отчетния период. Наред с реализирането на социални дейности и предоставяне на различни социални услуги, БЧК продължи да работи и за **повишаване капацитета на възрастните хора**, чрез прилагане на съвместния подход за работа с тях.

И през отчетния период много активно в тази насока работи **Русенската Червеноръстка организация**, към която вече пет години функционира първия **Ресурсен център за подкрепа на възрастни хора**. По идея на доброволците от Центъра, през месец октомври 2021 г. за втори път бе организиран международен обществен форум на тема „*С грижа към възрастните хора за активно дълголетие*“, който поради пандемията от COVID-19 се проведе в хибриден формат (присъствено и дистанционно). Участие в него взеха общо 40 души сред които и представители от Румъния, Армения, Молдова, Беларус, Казахстан и Литва. Целта на проявата бе популяризиране на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора (2019 – 2030 г.) и споделяне на добри практики, касаещи активния живот на възрастните хора. По време на форума бе проведена и дискусия и бяха обсъдени идеи за препоръки към институциите и обществото, касаещи подобряването на живота на хората от третата възраст и пълноценно използване на техния потенциал.

2.4. Насърчаване на ученето през целия живот

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

2.4.1. *Формиране, изпълнение, анализиране и оценяване на политиката за учене през целия живот (УЦЖ)*

УЦЖ е ключов фактор за икономическия растеж, заетостта и социалното приобщаване. Усилията са насочени към създаване на привлекателни и гъвкави възможности за придобиване на основни умения, на нови компетентности, на квалификация и преквалификация във формалната образователна система и в неформалното обучение, както и създаване на условия за информално учене.

Министерството на образованието и науката предприема собствени инициативи и синхронизира действията си с други заинтересовани институции, вкл. Министерството на труда и социалната политика, Агенцията по заетостта, както и с организации, общини, професионални училища и местния бизнес за „затваряне на кръга“ от услуги – оказване на подкрепа за огромяване и усвояване на учебно съдържание, придобиване на квалификация за намиране на работа.

Стратегическите цели на политиката за УЦЖ са обвързани с европейските цели за образование и обучение. Мярката цели осигуряване на напредък за разширяване на възможностите за учене през целия живот и насърчаване на участието във всички форми на УЦЖ за професионално и личностно развитие.

Всички дейности, изпълнявани през отчетния период, подкрепят придобиването и непрекъснатото развитие на ключовите компетентности за УЦЖ в един общ процес.

По отношение изпълнението на политиката за учене през целия живот за 2021 г. са постигнати следните резултати:

- Финализирана е процедурата за приемане на България, чрез Министерство на образованието и науката, за пълноправен член на Европейската мрежа за основни умения;
- Разработени и публикувани са в интернет-страницата на МОН (<https://www.mon.bg/bg/143>) основни параметри на изпълнението на предвидените дейности и задачи по области на въздействие в Плана за действие в изпълнение на Националната стратегия за УЦЖ за периода 2014-2020 г.;
- Изготвен и публикуван е Доклад за изпълнение на целите на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014 – 2020 г. (<https://lll.mon.bg>);
- Проведена е годишна онлайн работна среща на Националната координационна група за УЦЖ през м. април 2021 г.;
- Дискутирани са възможности за неформално обучение и придобиване на умения и компетентности извън формалната образователна среда;
- Организиран са две събития за оказване на методическа подкрепа на областните координационни групи за УЦЖ: м. юни 2021 г. в гр. Силистра и уебинар - м. ноември 2021 г. Организиран и проведен са Националните дни за УЦЖ - София 2021 г.
- Развитие на политиката за учене през целия живот е осигурено с конкретни данни за въздействието по посочените на национално равнище индикатори, определени в Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014-2020 г.
- Осъществена е съществена стъпка от развитие на политиките за учене през целия живот и политиките за учене на възрастни в частта, свързана с основните умения на

възрастните. В изпълнение на последната година от действието на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014-2020 г. МОН, чрез Националната координационна група за учене през целия живот, предприе проактивни действия за членство в Европейската мрежа за основни умения на възрастните (EBSN). В края на м. декември 2020 г. България беше приета за предварителен член на тази Мрежа. Членството на България в Мрежата ще има съществено значение за развитието на политиките за основни умения на възрастните и поставянето им в центъра на програмирането през 2021-2027 г., вкл. и с оглед изпълнението на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България за периода 2021-2030, приета с Протоколно решение № 13 на Министерския съвет от 24.02.2021 г.

По отношение изпълнението на политиката за учене през целия живот 2022 са постигнати следните резултати:

- Разработени са 30 проекта на ДОС, от които 16 са внесени за обсъждане в УС на НАПОО и впоследствие са представени в МОН;
- Публикувани в Държавен вестник са 18 бр. ДОС за придобиване на квалификация по професии.
- В изпълнение е процедура BG05M90P001-3.020 „Подобряване качеството и ефективността на услугите за професионално обучение“ е изготвен модел за мониторинг и контрол на качеството на професионалното обучение, предоставяно от ЦПО, както и модел за мониторинг на усвоените компетентности на завършилите професионално обучение и процедура за независимо външно оценяване на резултатите, постигнати в процеса на обучението;
- Изготвени са 10 брошури, предназначени за информиране и ориентиране на кандидати за професионално обучение;
- Приета е нова Стратегия за развитие на НАПОО за периода 2022-2027 година, която кореспондира със Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) и Националната програма за развитие България 2030.

Мянката се финансира със средства от бюджета на МОН и по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“.

2.4.2. Изпълнение на Европейската програма за учене на възрастни (ЕПУВ)

През отчетния период продължи изпълнението на дейностите от двугодишната работна програма (2020-2021) на националния координатор в изпълнение на Европейската програма за учене на възрастни.

Организиран са четири семинара в подкрепа на подготовката на Последващата оценка на въздействието на политиката в сектора за учене на възрастни за периода 2014 – 2020 година в рамките на обществените консултации съответно: за ПОО на възрастни и за неформалното обучение на възрастни през м. юли 2021 г. и два онлайн семинара за добри практики в сектора за учене на възрастни през м. ноември 2021 г. в областите Сливен и Враца.

Разработени са три продукта, свързани с Последващата оценка на въздействието на политиката в сектора за учене на възрастни за периода 2014 – 2020 г.: Анализ на резултатите от анкетно проучване за пречките за включване в неформално обучение на потенциални възрастни обучаеми, Анализ на резултатите от анкетно проучване за пречките за включване в ПОО на потенциални възрастни обучаеми и Доклад за възможностите за неформално обучение и придобиване на умения и компетентности извън формалната образователна среда.

Организиран и проведен е уебинар за членовете на Националната мрежа за учене на възрастни: м. декември 2021 г.

Извършена е регулярната годишна актуализация на Националната информационна система за учене на възрастни.

Най-важните структури са функциониращите 28 областни координационни групи за учене през целия живот, които работят за развитието на учещи региони в България, както е заложено в Европейската програма за учене на възрастни. Групите функционират в рамките на Националната платформа „Обединени за ученето на възрастни“ (НПОУВ), вкл. съвместно с другите координационни механизми, създадени в изпълнение на Програмата. По-специално това е Координационният съвет на цитираната по-горе Платформа и Националната мрежа за учене на възрастни.

Проведени са две работни срещи на Координационния съвет на Националната платформа „Обединени за ученето на възрастни“: м. юни и през м. декември 2021 г.

Организирана и проведена е Конференция на Националната платформа „Обединени за ученето на възрастни“: м. декември 2021 г.

Всички продукти, разработени в изпълнение на национални приоритети за отчетния период в изпълнение на Европейската програма за учене на възрастни са достъпни на интернет страницата на националния координатор за учене на възрастни: <http://lll.mon.bg/>

Мярката се финансира със средства по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“ и от бюджета на МОН.

2.4.3. Национална подкрепа за създаване и развитие на Електронната платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE)

Електронната платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE) активно се промотира в рамките на всички събития, свързани с изпълнението на Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014-2020 г., събитията, включени в графика на националния координатор за учене на възрастни и по време на основното събитие за учене през целия живот в България: Дните за учене през целия живот.

В рамките на Националните дни за учене през целия живот – София 2021 по традиция беше организиран специален промоционален щанд за Платформата. Всички събития по време на дните за учене през целия живот са осигурили конкретна обществена среда за представяне на ползите от EPALЕ, вкл. с оглед приложимостта му в пандемичен контекст.

Разработена е Последваща оценка на въздействието на политиката в сектора за учене на възрастни за периода 2014 – 2020 година; изготвен е консултативен документ (<https://lll.mon.bg>) и е разкрит дискуссионен форум за обществени консултации в Европейската платформа за учене на възрастни - EPALЕ;

В интерактивното пространство на EPALЕ е създадена уникална общност за професионалистите в сектора за учене на възрастни. Тя се нарича „Български добри практики за учене на възрастни“, вкл. със секции за новини, календар за събития, възможности за онлайн дискусии, публикуване на документи и визуални ресурси. В тази общност са публикувани общо над 20 добри практики за учене на възрастни. Създадена е мрежа от 60 посланици на EPALЕ, като най-активни сред тях на този етап са представителите на академичните среди от сферата на андрагогията от Факултета по педагогика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Разработени и публикувани са 12 информационни бюлетина в подкрепа на професионалното развитие на учителите, обучителите, изследователите и експертите, които са потребители на Платформата с линкове към авторски материали на български език, публикувани на Електронната платформа за учене на възрастни.

През 2021 г. МОН предприе проактивни действия за продължаване на националната подкрепа за съдържателното и функционално развитие на Платформата. Те бяха одобрени от Европейската комисия. България вече изпълнява нова работна

програма, чрез която EPALЕ е подкрепена финансово от програмата „Еразъм+“ за нов период на развитие в национален контекст до края на март 2022 г.

През 2022 г. продължи изпълнението на дейностите в сектора за учене на възрастни в изпълнение на приоритетите на новата Европейска програма за учене на възрастни 2021-2030 г. чрез осигуряване на условия за национална подкрепа за функционалното и съдържателно развитие на Електронната платформа за учене на възрастни в Европа (EPALЕ).

По отношение изпълнението на политиката за учене на възрастни през 2022 г. са постигнати следните резултати:

➤ Разработен е финален отчет на изпълнението на работната програма на МОН във функциите му на Национално звено за подкрепа (НЗП) на Електронната платформа за учене на възрастни (EPALЕ) за периода 1 януари 2019 – 31 март 2022 г., изпратен в ЕК;

➤ Подписано е Споразумение № 101074847 — NSSEPALЕBG по програма „Еразъм +“ между МОН и Европейската изпълнителна агенция за образование и култура за изпълнение на нова работна програма на МОН/НЗП на EPALЕ за периода 1 април 2022 – 31 декември 2024 г. Разработени 3 работни пакета, съгласно изискванията на ЕК с основни резултати, продукти и събития.

Всички продукти и услуги в изпълнение на Работната програма на Националното звено за подкрепа (НЗП) са достъпни в интерактивното пространство на Електронната платформа за учене на възрастни в Европа (EPALЕ) <https://epale.ec.europa.eu/en>

Мярката се финансира със средства по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“ и от бюджета на МОН.

2.4.4. Процедура BG05M2OP001-3.020 „Ограмотяване на възрастни - 2“ чрез подбор на проектни предложения

Мярката се реализира по ОП НОИР. Основната цел на процедура „Ограмотяване на възрастни – 2“ е подкрепа на уязвими групи за социално включване чрез осигуряване на достъп до образование и обучение за по-добра реализация на пазара на труда. Процедурата цели да се повиши участието в различни форми на учене през целия живот на възрастни от уязвими групи (включително роми), за да се компенсира ефектът от преждевременното напускане на училище.

Целевите групи са:

- ✓ Лица над 16-годишна възраст с ниска степен или без степен на образование, включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование;
- ✓ Лица, желаещи да валидират знания, умения и компетентности;
- ✓ Лица на възраст 25-64 години, участващи в продължаващо обучение и надграждане на знания, умения и компетентности по ОП.

Предвидените дейности по процедурата са насочени към подкрепа за участието в различни форми на учене през целия живот чрез ограмотяване и придобиване на компетентности от прогимназиалния етап на основното образование на уязвими групи и подкрепа за по-добра реализация на пазара на труда на уязвими групи чрез придобиване на начален етап или на основна степен на образование.

Бюджетът на процедурата първоначално е определен на 15 млн. лв., които са осигурени по Приоритетна ос 3 „Образователна среда за активно социално приобщаване“ на ОПНОИР, съфинансирана от Европейския социален фонд. Срокът за изпълнение е 2021-2023 г. Със Заповед на Ръководителя на УО на ОПНОИР срокът за кандидатстване по процедурата е удължен до 20.04.2021 г., а бюджетът е увеличен на 15

662 042,93 лв. с оглед постигане на заложените индикатори и крайните цели, и финансиране на максимален брой качествени проекти.

Към м. октомври 2022 г. изпълнението на индикаторите е, както следва:

- ✓ Лица над 16 години (включително роми), включени в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование по общообразователна подготовка-целева стойност-4 946, текуща стойност-227;
- ✓ Лица на възраст 25-64 години, участващи в продължаващо обучение и надграждане на знания, умения и компетентности по ОП- целева стойност 3040, текуща стойност-129;
- ✓ Лица над 16 години (включително роми), допуснати до явяване на изпит след участие в курс по ограмотяване и/или в курс за придобиване на компетентности от прогимназиалния етап на основното образование-целева стойност -3595, текуща стойност- 92.

Мярката е в процес на изпълнение и оказва въздействие на национално и регионално ниво.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

2.4.5. Включване на бежанци на възраст 55+ в курсове за изучаване на български език

От 2014 година насам Бежанско-мигрантската служба на Българския Червен кръст организира курсове за изучаване на български език, с цел по-лесната интеграция на търсещите и получили международна закрила в България.

През 2021 г. бяха организирани общо 10 курса по български език: 5, финансирани по проект на ВКБООН, и 5 - по Фонд „Убежище, миграция и интеграция“. Курсовете се проведоха както присъствено, в Интеграционнно-информационния център за бежанци на БЧК, така и онлайн, в платформата Skype. 7 от общо 65 от преминалите успешно обучение по български език са били на възраст над 55 години.

През 2022 г., поради големия брой на лицата, пострадали от конфликта в Украйна, се наложи да бъдат организирани повече курсове по български език. Бежанско-мигрантската служба на БЧК организира 34 курса по проект на ВКБООН и 4 по проект, финансиран по Фонд „Убежище, миграция и интеграция“. От общо 668 преминали обучение по български език, 57 са били на възраст 55+. На територията на София се проведоха курсове в Интеграционнно-информационния център за бежанци на БЧК, както и онлайн, в платформата Skype. Със съдействието на Областните съвети на БЧК, курсове по български език бяха организирани и във Варна, Бургас, Добрич, Пловдив и Русе.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

2.4.6. Проект „Динамика на неравенствата във висшето образование и обучението за възрастни: Сравнителен анализ на социалната справедливост“– JustEdu – 2020-2024 г.

Екип на ИФС е работил по проект „Динамика на неравенствата във висшето образование и обучението за възрастни: Сравнителен анализ на социалната справедливост“ – JustEdu. Проектът е със срок на изпълнение 2020-2024 г. Проектът се финансира от Национална програма „Вихрен“. За периода 1.04.2021 г. – 31.12.2022 г. финансирането е в размер на 528 550 лв.

В рамките на проекта през 2021 г. е публикувана книга в международното издателство Palgrave MacMillan със заглавие "Adult Education as Empowerment: Re-

imagining Lifelong Learning through the Capability Approach, Recognition Theory and Common Goods Perspective".

През периода 2021 г. – 2022 г. са публикувани и 13 статии по проекта в престижни международни издания. Изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Основни резултати от проекта:

- Изграждане на капацитет за анализ на политики в сферата на ученето през целия живот.
- Изграждане на капацитет за анализ на данни от международни сравнителни изследвания, свързани с ученето през целия живот.

Въздействие на проекта – резултатите от проекта имат пряко въздействие на различни нива:

- На **национално ниво** – анализ на фактори и политики, влияещи върху участието в ученето през целия живот и образованието за възрастни.
- В **международен сравнителен план** – сравнителен анализ на участието в ученето през целия живот и образованието за възрастни, както и на обуславящите го фактори и политики, в различните европейски страни.

Сайт на проекта: <https://justedu2020.eu/>

Приоритет III

Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на самостоятелния живот

3.1. Грижи за здравето и превенция на заболяванията

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

3.1.1. Повишаване нивото на информираност на населението за значимостта и възможностите за профилактика на сезонен грип чрез имунизация и осигуряване на безплатни грипни ваксини с бюджетни средства за лица на и над 65 г. възраст.

Повишаване нивото на информираност на населението чрез провеждане на разяснителна кампания за ваксиниране срещу Covid-19 в съответствие с Националния план за ваксиниране срещу Covid-19, приет с РМС № 896/2020 г.

През 2021 и 2022 г. в Изпълнение на Националната програма за подобряване на ваксинопрофилактиката на сезонния грип на регионално ниво са проведени съответно 10 и 29 срещи/семинари/форуми с медицински специалисти на територията на областите в страната.

През 2021 и 2022 г. от Столична РЗИ са изготвени информационни брошури относно заболяването грип и начините за предпазване и превенция, предоставена и на останалите инспекции за ползване. Отпечатани от инспекцията са съответно 350 000 бр. за 2021 г. и 200 000 бр. за 2022 г.

По отношение на проведените имунизации, за сезон 2021/2022 г., по данни на НЗОК, в рамките на Националната програма за подобряване на ваксинопрофилактиката на сезонния грип 2019-2022 г. са приложени 189 392 дози ваксини на лица на и над 65 г.

За грипен сезон 2022/2023 г. поставените ваксини по Националната програма, по данни на НЗОК, са 187 117 броя.

Ежегодно от м. октомври до м. февруари, Министерство на здравеопазването информира обществеността за ползите от противогрипните ваксини, количества ваксини

в страната и възможността възрастните хора на и над 65 г. да се ваксинират по линия на Националната програма за подобряване на ваксинопрофилактиката на сезонния грип.

Министерство на здравеопазването стартира от месец март 2022 г. кампанията „Плюс мен“ за популяризиране на ползите от ваксинацията срещу COVID-19, която продължава и в момента.

3.1.2. Развитие на подкрепящи услуги за подобряване на достъпа на възрастните хора до патронажна грижа

Министерство на здравеопазването успешно изпълни дейностите по проект BG05M9OP001-2.028-0001-C01 „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания – Компонент 1”, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020. Основната цел на стартирания през 2019 г. и приключил през м. ноември 2021 г. проект бе да подобри качеството на живот и възможностите за социално включване на хората с увреждания и възрастните хора, чрез осигуряване на мрежа от услуги в домашна среда и изграждане на подходящ капацитет за предоставянето им чрез въвеждане на модел за патронажни грижи за възрастни хора и лица с увреждания, вкл. с хронични заболявания и трайни увреждания за осигуряване на почасови мобилни интегрирани здравно-социални услуги в техните домове. Основните дейности на проекта бяха свързани с изготвяне на програма за специфично обучение на медицинските специалисти и специалистите в областта на социалните услуги, които предоставят патронажните грижи, методика за предоставяне на патронажната грижа и стандарти за качество с цел предоставяне на нов вид интегрирани здравно-социални услуги за дългосрочна грижа в общността като част от процеса на деинституционализация на грижата за хората с увреждания и възрастните хора.

В изпълнение на проекта са разработени и предоставени методика за предоставяне на патронажната грижа, стандарти за качество на патронажната грижа в областта на социалните услуги, програма за специфично обучение на медицинските специалисти и специалистите в областта на социалните услуги, които предоставят патронажните грижи. Представители на регионалните здравни инспекции на територията на страната извършваха мониторинг и супервизия на услугите, предоставяни от общините.

Изпълнението на тези дейности допринася за предоставяне на нов вид интегрирани здравно-социални услуги за дългосрочна грижа в общността и спомага за деинституционализацията на грижата за хората с увреждания и възрастните хора.

3.1.3. Модернизиране на системата за спешна медицинска помощ

Министерството на здравеопазването изпълнява проект BG16RFOP001-4.001-0001 „Подкрепа за развитие на системата за спешна медицинска помощ”, финансиран по Оперативна програма „Региони в растеж” 2014-2020, с основна цел осигуряване на подходяща и ефективна здравна инфраструктура, допринасяща за осигуряване на равнопоставен и навременен достъп до качествена спешна медицинска помощ на гражданите на Република България и пребиваващи на нейната територия.

В изпълнение на компонент 1 от проекта, свързан с обновяване и модернизация на сградния фонд, успешно са завършени строително-ремонтните дейности на 27 обекта от системата на спешната медицинска помощ на територията на цялата страна, от които 7 обекта са с новоизградени сгради.

По проекта е закупено и доставено специализирано медицинско оборудване и медицинско и технологично обзавеждане в 237 обекта от системата на спешна медицинска помощ.

С финансиране по проекта на центровете за спешна помощ са доставени 358 броя нови и оборудвани медицински превозни средства (линейки), както следва: 185 броя линейки за спешна медицинска помощ тип В; 95 броя линейки за интензивни

медицински грижи тип С и 78 броя линейки тип В със задвижване 4x4. В изпълнение на проекта е предвидено осигуряването на 400 бр. нови и оборудвани медицински линейки, предназначени за поэтапна подмяна на съществуващия автопарк на ЦСМП и ФСМП.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

3.1.4. Предоставяне на продължително лечение и дългосрочни грижи за възрастни хора

Осигуряването на достъпни и качествени услуги за дългосрочни грижи и продължително лечение е един от ефективните инструменти за подобряване качеството на живот на хората с хронични и прогресиращи заболявания. Дългосрочните здравни услуги се регламентират от Закона за здравето и Закона за лечебните заведения и се предоставят в различни специализирани лечебни заведения за продължително лечение и рехабилитация.

С цел развитие и повишаване на капацитета на системата за дългосрочни грижи за покриване на нарастващите потребности в резултат на застаряване на населението през 2021 г. по реда на чл. 37б от Закона за лечебните заведения в три лечебни заведения за болнична помощ са разкрити нови структури за продължително лечение по хирургия, съдова хирургия, ортопедия и травматология, вътрешни болести, кардиология и нервни болести, с общо 160 легла. През 2022 г. са разкрити две нови структури за продължително лечение по хирургични и ортопедични заболявания и за осъществяване на палиативни грижи. През отчетния период са разкрити и две нови специализирани болници за продължително лечение и рехабилитация по реда на чл. 37а от Закона за лечебните заведения.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

3.1.5. Във връзка с подобряването на лечебнодиагностичното здравно обслужване на населението и с разширяване на профилактично-превантивното оказване на медицински грижи, НЗОК акцентира върху дейностите по профилактика на здравноосигурените лица, като заплаща за извършването на профилактични прегледи и изследвания на тези прегледи, на здравноосигурени граждани над 18-годишна възраст, вкл. за поставянето на имунизации. При провеждането на тези прегледи е отделено внимание и на хората преди и след 60-годишна възраст, за да могат да останат не само по-дълго време в добро здраве, но и да бъдат работоспособни на трудовия пазар.

С цел профилактика на социално значими и приоритетни за страната заболявания, НЗОК осигурява провеждане на профилактични прегледи на здравноосигурените лица (ЗОЛ) от общопрактикуващите лекари (ОПЛ) – веднъж в рамките на календарната година, съгласно приложение №2 на Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и приложения №12/12а „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ съгласно Националния рамков договор 2020-2022г. за медицински дейности (НРД за МД 2020-2022г.).

За всички възрастни ЗОЛ ежегодно при профилактичния преглед се извършва: снемане на анамнеза, оценка на психичен статус, изследване остротата на зрението, измерване на артериалното налягане, електрокардиограма, изследване на урина с тест-ленти в кабинет за: - Протеин - Глюкоза - Кетонни тела - Уробилиноген/билирубин - рН,

изчисляване индекс на телесна маса. Определяне на кръвна захар на гладно в лаборатория се извършва при наличие на риск по FINDRISK ≥ 12 .

При ЗОЛ над 65 години се изследват:

- пълна кръвна картина (ПКК) - ежегодно за календарна година,
- триглицериди – един път на 5 години,
- Общ холестерол, HDL за лица без сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН - един път на 5 години,
- LDL-холестерол (за лица със сърдечносъдови заболявания, захарен диабет, ХБН) - един път на 5 години.

При жени от 50 до 69 години се извършва изследването „Мамография на млечни жлези“ – веднъж на 2 години.

При мъже ≥ 50 години се изследва PSA – общ и свободен - веднъж на 2 години.

При мъже ≥ 40 години и жени ≥ 50 години се изследва:

- триглицериди – един път на 5 години,
- общ холестерол и HDL-холестерол и оценка на СС риск по SCORE системата за лица без сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН - един път на 5 години,

LDL-холестерол (за лица със сърдечносъдови заболявания, захарен диабет, ХБН, при които не се извършва оценка на СС риск по SCORE системата и не е изследван в рамките на диспансерното наблюдение) - един път на 5 години.

При жени от 30 до 40 години се извършва изследване на „Онкопрофилактична цитонамазка“ – ежегодно, а след две негативни цитонамазки – веднъж на 3 години.

За жени от 30 до 50 години – „Ехографско изследване на млечните жлези“ - веднъж на две години.

За жени ≥ 30 години – „Мануално изследване на млечни жлези“ - ежегодно.

От 20 до 65 (жени и мъже) се изследват:

ПКК, АСАТ, АЛАТ, креатинин, урина, пикочна киселина – веднъж на 5 години;

Определяне на повърхностен антиген на хепатит В (HBs Ag) с бърз тест, определяне на антитела срещу хепатит С (anti-HCV) с бърз тест – на 40, 45, 50, 55 и 60 години.

При провеждането на профилактичните прегледи ОПЛ формира следните групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване: лица с рискови фактори за развитие на сърдечно-съдови заболявания, лица с рискови фактори за развитие на захарен диабет тип 2, лица с рискови фактори за развитие на злокачествени новообразувания на шийката на матката, лица с рискови фактори за развитие на злокачествени новообразувания на млечната жлеза, лица с рискови фактори за развитие на злокачествени новообразувания на ректосигмоидалната област, лица с рискови фактори за развитие на злокачествено новообразувание на простатата, лица с рисков фактор затлъстяване, лица с рисков фактор тютюнопушене.

За формиране на групите от лица с рискови фактори за развитие на заболяване, ОПЛ попълва „Карта за оценка на рисковите фактори за развитие на заболяване“, включена в медицинския софтуер на лекаря, осъществил прегледа, изготвена по образец съгласно приложение №4 към Наредба №8 от 03.11.2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията.

На ЗОЛ, включени в групите от лица с рискови фактори за развитие на заболяване, ОПЛ при необходимост провежда консултация със специалист и назначава допълнителни медико-диагностични изследвания. Профилактична дейност на възрастни здравноосигурени лица с рискови фактори за развитие на заболяване се извършва и от лекари със специалност „Кардиология“, „Ендокринология и болести на обмяната“, „Акушерство и гинекология“, „Хирургия“ и „Урология“, съгл. Приложение №5 на Наредба №8 от 2016 г. и приложение № 14/14а „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“, на лекаря специалист по

„Акушерство и гинекология” по програма „Майчино здравеопазване” и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“ съгласно НРД 2020-2022 г. за МД.

За 2021 г., съгласно сключения анекс към Националния рамков договор за медицински дейности (НРД за МД) за 2020-2022г. г. са платени 2 091 хил. бр. годишни профилактични прегледи на здравноосигурени лица (ЗОЛ) над 18-годишна възраст, на стойност 37 647 хил. лв., само за ЗОЛ от възрастовата група над 65-годишна възраст са платени 708 хил. бр. годишни профилактични прегледи на стойност 12 739 хил. лв. и МДД по повод годишния профилактичен преглед, на стойност 5 349 хил. лв.

За 2022 г., съгласно сключения Националния рамков договор за медицински дейности 2020-2022 г. са платени 2 335 хил. бр. годишни профилактични прегледи на здравноосигурени лица (ЗОЛ) над 18-годишна възраст, на стойност 57 126 хил.лв., само за ЗОЛ от възрастовата група над 65-годишна възраст са платени 825 хил. бр. годишни профилактични прегледи на стойност 20 135 хил. лв. За провеждането на тези профилактични прегледи се назначават медико-диагностични дейности (МДД). За лицата над 65-годишна възраст през 2022 г. са заплатени МДД по повод годишния профилактичен преглед, на стойност 8 534 хил. лв.

3.1.6. НЗОК финансира задължителни имунизации и реимунизации и по национални програми чрез трансфер на средства от Министерството на здравеопазването. Имунизациите и реимунизациите се извършват от изпълнителите на първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП) на лица, вписани в регистрите им, от целеви групи, определени в програмите. Освен задължителните реимунизации против дифтерия и тетанус, НЗОК заплаща и препоръчителни имунизации, при спазване на изискванията, установени в Наредба №15 от 2005 г. за имунизациите в Република България, включително и имунизация срещу COVID-19.

Поставянето на имунизации срещу COVID-19 се извършва от изпълнителите на първична извънболнична медицинска помощ, специализирана извънболнична медицинска помощ и болнична медицинска помощ, определени със заповед на министъра на здравеопазването.

Ежегодно грипните епидемии причиняват сериозен здравен, икономически и социален проблем, поради голямата заболяемост, тежки усложнения и смъртност, особено за уязвимите групи от населението – деца, възрастни хора и лица с определени хронични заболявания. За намаляване на тежкото протичане и усложненията от грипа, и в изпълнение на Националната програма за подобряване на ваксинопрофилактиката на сезонния грип 2019-2022, одобрена с Решение № 6/10.01.2019 г. на МС, от м.07.2019 г. НЗОК заплаща профилактични ваксини срещу сезонния грип за лица на и над 65 годишна възраст.

За 2021 г., във връзка с Националната програма за подобряване на ваксинопрофилактиката на сезонния грип (2019-2022 г.), на лицата от целевата група са поставени 127 123 бр. ваксини и заплатени средства в размер на 3 263 215 хил. лв., които включват ваксините и поставянето им. Сумите се заплащат с трансферни средства от Министерството на здравеопазването.

Броят на поставените задължителни имунизации и реимунизации за 2021 г., съгласно Наредба № 15 от 12 май 2005 г. за имунизациите в Република България за ЗОЛ над 18-годишна възраст са 137 хил. бр. за 957 хил. лв.

За лицата над 65-годишна възраст са поставени 711 хил. бр. имунизации, а средствата за поставянето им е в размер около 5 млн. лв., като в тях се включва броят и средствата на поставените дози на препоръчителна ваксина срещу COVID-19.

За 2022 г., във връзка с Националната програма за подобряване на ваксинапрофилактиката на сезонния грип (2019-2022 г.), на лицата от целевата група са поставени 275 455 броя ваксини и заплатени средства 7 068 175 лв., които включват ваксините и поставянето им. Сумите се заплащат с трансферни средства от Министерството на здравеопазването.

Броят на поставените задължителни имунизации и реимунизации за 2022 г., съгласно Наредба № 15 от 12 май 2005 г. за имунизациите в Република България за ЗОЛ на 18-годишна възраст са 145 хил. бр. за 1 414,5 хил. лв.

Само за лицата над 65-годишна възраст са поставени 492 хил. бр. имунизации, а средствата за поставянето им е в размер 4 800 хил. лв. като в тях се включват броят и средствата на поставените дози на препоръчителна ваксина срещу COVID-19.

3.1.7. Заболеваемостта от хронични незаразни болести се увеличава с напредването на възрастта. Тези заболявания често водят до инвалидизация, която влошава качеството на живота на възрастните хора, а също и са причина за висока преждевременна смъртност. НЗОК осигурява прегледи по диспансерно наблюдение на ЗОЛ с едно и повече заболявания, извършени от изпълнител на ПИМП, първични специализирани прегледи и специализиран преглед по диспансерно наблюдение, извършени от изпълнител на СИМП, както и необходимите високоспециализирани дейности. Едно диспансеризирано лице със заболявания, класифицирани в един клас, но с различни МКБ кодове, за едни от които подлежи на диспансерно наблюдение при ОПЛ, а за други – при лекар специалист, диспансерно се наблюдава за всички заболявания изцяло от личния си лекар.

Диспансерното наблюдение в извънболничната помощ се осъществява по Приложения №8/8а „Пакет дейности и изследвания на ЗОЛ по МКБ, диспансеризирани от ОПЛ“ и по Приложения №13/13а „Пакет дейности и изследвания на ЗОЛ по МКБ, диспансеризирани от лекар специалист“, съгласно НРД 2020-2022 г.

Едно диспансеризирано ЗОЛ над 18 г., когато е със заболявания, класифицирани в един клас, но с различни МКБ кодове, за едни от които подлежи на диспансерно наблюдение при ОПЛ, а за други - при лекар специалист, то този пациент подлежи на диспансерно наблюдение (медицински дейности и изследвания по вид, периодичност и честота) за всички заболявания изцяло от ОПЛ съгласно приложения №8/8а и приложения №13/13а съгласно НРД за МД 2020-2022г. Изключение се допуска за пациентите с инсулинозависим захарен диабет, неинсулинозависим захарен диабет на инсулинолечение и пациенти, претърпели сърдечни интервенции и/или операции до края на първата година след интервенцията/операцията, при които диспансерното наблюдение се осъществява от лекар - специалист от СИМП. Когато ЗОЛ подлежи на диспансерно наблюдение за всички заболявания изцяло от ОПЛ, е препоръчително извършването на два консултативни прегледа от съответния лекар - специалист от СИМП, за съответната календарна година по преценка на ОПЛ, но не по-малко от един, като в тези случаи ОПЛ насочва пациента за консултативен преглед.

За 2021 г., за прегледи по диспансерно наблюдение на здравноосигурени лица извършени от изпълнители на ПИМП, през 2021 г. са заплатени 62 617 хил. лв., а от изпълнители на СИМП – 8 012 хил.лв. Заплатените суми за МДД по повод диспансерно наблюдение са 14 303 хил.лв.

При диспансерното наблюдение на лицата над 65-годишна възраст са заплатени 2 667,5 хил. бр. прегледи на стойност 40 355 хил.лв. извършени от изпълнители на ПИМП, а от изпълнители на СИМП – 311 хил. бр. прегледи на стойност 4 564 хил.лв. Заплатените средства за МДД по повод диспансерно наблюдение за лицата над 65-годишна възраст са в размер 9 674 хил. лв.

За 2022 г., за прегледи по диспансерно наблюдение на здравноосигурени лица извършени от изпълнители на ПИМП, през 2022 г. са заплатени 4 308 хил. бр. прегледи на стойност 84 899 хил. лв., а от изпълнители на СИМП – 582 хил. бр. прегледи, за 11 791 хил. лв. Заплатените суми за МДД по повод диспансерно наблюдение са 15 928 хил.лв.

При диспансерното наблюдение на лицата над 65-годишна възраст са заплатени 2 732 хил.бр. прегледи на стойност 55 896 хил.лв. извършени от изпълнители на ПИМП, а от изпълнители на СИМП – 299 хил.бр. прегледи на стойност 6 975 хил.лв. Заплатените средства за МДД по повод диспансерно наблюдение за лицата над 65-годишна възраст са в размер 11 030 хил.лв.

Дългосрочните грижи и социална защита на хората с болестта на Алцхаймер и други деменции в световен мащаб се нареждат на едно от челните места по медицински разходи след сърдечно-съдовите и онкологичните заболявания. С цел зачитане достойнството на възрастните хора НЗОК реимбурсира лекарствени продукти за домашно лечение на болни с болест на Алцхаймер.

През периода 2021 – 2022 г. НЗОК е осигурила лечението на пациенти с болест на Алцхаймер. както следва: 2021г. – за 505 здравноосигурени лица е изплатена сума в размер 60 758,53 лв., а през 2022 г. до месец ноември - за 370 лица е изплатена сума в размер на 44 065,03 лв.

3.1.8. Дентално здраве

В пакета здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК за дентална извънболнична медицинска помощ, са включени дейности по възстановяване функцията на дъвкателния апарат при цялостна обеззъбена горна и/или долна челюст с горна и/или долна цяла плакова зъбна протеза, в т.ч. и контролни прегледи за период от 4 последователни години, без възрастово ограничение.

С цел подобряване на денталното здраве и качеството на живот на ЗОЛ и в частност на възрастните хора.

През 2021 г. за дейностите по възстановяване функцията на дъвкателния апарат при цялостна обеззъбена горна и/или долна челюст на здравноосигурени лица без ограничения във възрастта са заплатени средства в размер на 13 126 хил.лв.

През 2022 г. за дейностите по възстановяване функцията на дъвкателния апарат при цялостна обеззъбена горна и/или долна челюст на здравноосигурени лица без ограничения във възрастта са заплатени 14 297 хил. лв.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

3.1.9. Въвеждане на пилотна услуга за дистанционен мониторинг на здравния и социален статус на хората над 50 години с хронични заболявания и увреждания

Седем центъра „Домашни грижи“ в Северозападна България функционират в рамките на проект „Иновативни модели за грижи в общността за хора с хронични заболявания и трайни увреждания“, който се реализира съвместно с МЗ, МТСП и Норвежката асоциация на местните и регионални власти и с подкрепата на ФМ на ЕИП 2014-2021. В тях са създадени 70 работни места за медицински сестри и домашни помощници, а голяма част от потребителите живеят в отдалечени и малки населени места с ограничен достъп до медицински грижи и социална подкрепа.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА И СЪОБЩЕНИЯТА

3.1.10. Отпускане на парични помощи /обезщетения/ при тежко, продължително и скъпо струващо лечение

През 2021 г. са отпуснати парични помощи на 5 бр. служители на ДП НКЖИ на възраст над 55 години в размер на 21 250 лв.

През 2022 г. са отпуснати парични помощи на 18 бр. служители на ДП НКЖИ на възраст над 55 години в размер на 93 337 лв.

НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“

3.1.11. Промоция и повишаване на укрепващата здравео физическата активност и спорт за възрастните хора

В страната ни се наблюдава тенденция, с напредването на възрастта на хората да се намалява тяхната двигателна активност, респективно възрастните хора в по-голяма степен водят заседнал начин на живот. В тази връзка е важно да бъдат отчетени ползите от оптималното ниво на физическа активност и негативите от воденето на заседнал начин на живот. Физическата активност способства за запазване на мобилността и независимостта при изпълнение на дейностите от ежедневието при възрастните хора. Доказано е, че регулярната и редовна физическа активност подобрява физическите и умствените функции на хората, оказва положително въздействие върху цялостното здравословно състояние, може да се предизвика обрат при някои ефекти от хронични заболявания. Намалената двигателна/физическа активност и/или заседналият начин на живот водят до преждевременно настъпване на влошено здраве, болести и слабост. Научни изследвания сочат, че хроничните заболявания, свързани със стареенето, се дължат повече на физическата неактивност, отколкото на самото стареене. Въпреки широко рекламираните ползи от физическата активност, при преобладаващото мнозинство от възрастните хора се наблюдава, че не отговарят на минималните нива на физическа активност, необходими за поддържане на здравето (World Health Organization. Guidelines on physical activity and sedentary behaviour. Geneva: World Health Organization, 2020). Стимулирането на системна и редовна физическа активност на ниво население е предизвикателство, а сред възрастното население това предизвикателство се мултиплицира.

Спортната наука ни предлага неоспорими данни, доказващи положителното въздействие на физическата активност върху здравословното стареене. Политика на Национална спортна академия е насърчаването на физическата активност на възрастните хора като фактор за здравословно стареене и предотвратяване и превенция на увреждане и бързо влошаване на здравето.

При изпълнение на мерките за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030), НСА „Васил Левски“ извърши следните дейности за повишаване на физическата активност на възрастните хора:

- **Предлагане на достъпна среда за двигателна активност и спорт на възрастните хора**

На територията на НСА в Студентски град и ул. „Гургулят“ 1 в София е предоставен целогодишно свободен и безплатен достъп за използване и практикуване на физическа активност и спорт: комплекса от спортни съоръжения тип „Открит фитнес“, разположен на стадион № 6, както и съоръженията, намиращи се на територията му. Съоръжението „Открит фитнес“ е за свободно ползване от възрастните хора и практикуване на целенасочена физическа активност за развиване на сила и баланс, в съответствие с препоръките на СЗО. На възрастните хора е предоставена и цялата територия на парка на НСА за разходки и практикуване на физическа активност с ниска интензивност.

Ежедневната посещаемост на стадион № 6, открития фитнес и парка на НСА варира в рамките на 500 до 1000 души дневно. Посещаемостта варира в зависимост от климатичните и атмосферните условия.

- **Организиране на групи от възрастни и стари хора с разнороден здравен статус (с хронични заболявания на сърдечносъдовата система, дихателната система, на опорно-двигателния апарат и диабет), с които се провеждат системно групови процедури по кинезитерапия и занимания с целенасочена физическа активност, целяща здравна превенция (Групи за здраве).**

Реализира се групова амбулаторна рехабилитация за възрастни и стари хора.

В реновираната сграда на НСА на ул. „Гургулят“ 1 в София са предоставени специализирани помещения и многофункционална спортна зала, както и специалисти към Факултета по обществено здраве, здравни грижи и туризъм (ФОЗЗГТ) за провеждане на групови занимания. Сформирани са групи, средно по 40 човека в група. За периода 2021-2022 общо се включваха между 150 и 180 възрастни и стари хора (от 60 до 95 години), с които се провеждат групови процедури за поддържаща амбулаторна рехабилитация, кинезитерапия и тренировъчни занимания. Според здравното и функционалното състояние на включените възрастни и стари хора груповите занимания се провеждат с продължителност от 40 до 60 минути, с честота 3 пъти седмично. Групите се ръководят от специалисти-кинезитерапевти и спортни педагози. Според целите на конкретните занимания се прилагат предимно специализирани комплекси от физически упражнения, пешеходен туризъм, български народни хора. След обявяването на извънредно положение в страната, от 16 март 2020 заниманията на групите за здраве бяха преустановени. През летния сезон се провеждаха само дейности на открито. При невъзможност за посещения на място, участниците в групите получиха указания за упражнения в домашна среда. Походите сред природата се провеждаха веднъж седмично, но в умалени по състав групи.

Ефекти от дейностите: здравно-профилактичен и ресоциализиращ.

- **Предоставяне на възможности за физическа активност и лечебно-оздравителни дейности на организирани групи от възрастни хора във Водно-учебната спортна база (ВУСБ) на НСА в град Несебър.**

Извън учебния график, Водно-учебната спортна база на НСА предоставя на организирани групи от възрастни хора своята леглова база и хранителен блок с отстъпка в цените. Спортни специалисти от НСА провеждат оздравителни лагери с активен двигателен режим за пенсионирани колеги от НСА. Ползите от укрепващата здравето физическа активност се мултиплицира от свойствата на морската вода. Уникалните дървесни видове на територията на НСА предлагат благоприятни условия за практикуване на гимнастически упражнения и йога. През 2021 и 2022 г. бяха осъществени почивки с активен двигателен режим за една група от Пенсионерски клуб гр. Баня, Карловско и две групи от хор „Родина“ към Министерство на здравеопазването. Общият брой на участниците от тези групи е 120 души за двете години.

НСА „В. Левски“ е в партньорска мрежа с потребители на Уелнес и Спа (Wellness & SPA) продукти, услуги, национални, европейски и глобални инициативи, кампании и конференции. Тази широка колаборация позволява разпространяването на политики, стратегии, информация, реклама и тренинги по различни теми. Българската стратегия за възрастните хора е широко популяризирана в сътрудничество със Световен Клъстер и Общност за здравословно стареене (World Healthy Ageing Cluster & Community) на онлайн платформите, на които се обявяват събития, инициативи и кампании, посветени на здравословния и активен начин на живот на възрастните хора. Студентите на НСА – магистри и докторанти по Уелнес и Спа (Wellness & SPA) култура успешно иницираха и разпространиха информация и онлайн кампании в социалните мрежи Инстаграм и Фейсбук („Водата за глобално здраве“ – Global Water Health, достъпно на: www.globalwaterhealth.org). Проведена бе онлайн национална кампания в подкрепа на глобалната кампания на ООН за „Световния ден на Водата – 22 Март, 2022“. Събитието

се организира съвместно с Център за върхови постижения „Наследство БГ“. Сред широк кръг от заинтересовани лица и партньори (в България, Европа и Света) бе разпространена концепцията и целите на българската стратегия, относно подобряването на здравната култура чрез система за регулярно пиене на вода и използване здравословното влияние на българските минерални води в ежедневния график на гражданите. Съобразно статистиката, България се нарежда на 2-ро място в Европа и 4-то в света по брой на минералните извори, а по индекса разнообразие на минералните извори се класира на първо място в света (по данни на ООН и Световната туристическа организация – WTO от 2021 г.). През 2022 г. бе поставен специален акцент върху привличането на възрастни активни личности, бивши участници и медалисти от Олимпийски игри (Д-р Виргиния Михайлова е лице на кампанията и участник в документалния филм на д-р Султанка Петрова за Стратегията; Ген. Нонка Матова; Здравка Йорданова; Диана Йоргова и много други). Привлечени бяха и международно известни български учени (Акад. Проф. Атанас Атанасов; Чл. кор. Проф. Иван Илчев; Проф. Оля Харизанова; Проф. Живко Желев; Проф. Свилен Нейков; Проф. Бистра Димитрова; Проф. Николай Попов; Проф. Николай Изов; Проф. Цанко Цанков; Проф. Марин Гъдев; Доц. Ирина Нешева; Доц. Диана Добрева; 19 магистри по Спа култура, всички докторанти от програма „Уелнес промоция на здравето“), които да подпомогнат процеса на разпространяване на позитивното въздействие на водата върху здравето на хората в третата възраст с цел изразяване на подкрепата на експертите от Академията към националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019–2030 г.). НСА привлече свои бивши шампиони, преподаватели, изследователи и партньори на възраст 62+, които бяха обявени за посланици на Wellness стил на живот. Събитието се проведе и излъчи онлайн на @clustergwh. Има над 750 споделяния и препратени публикации. Събитието бе гледано над 10 000 пъти в целия свят (37% от зрителите са във възрастовата група 60+ години). Нашите партньори от Турция, които ни помагат с управлението на Световен Съвет за политики и стратегии за здравословно стареене, също се включиха активно в даването за пример за качествена политика за хората в 3-та възраст. Председателят на Съвета д-р Кемал Ийаз посочи българската стратегия за пример пред турския Парламент.

Студенти от НСА като основни организатори проведоха на 11 юни 2022 г. Национална кампания за здравословен начин на живот в подкрепа на Световния Уелнес ден (Global Wellness Day‘ 2022). На събитието беше разпространена информация сред широк кръг от заинтересовани лица и партньори относно иновативни методики за прилагане на здравословен стил на живот и използване здравословното влияние на природата и по-специално горите в България като безплатна, но ефективна терапия във всекидневния график на българските граждани от различни възрасти. В юбилейния Конгрес, посветен на 80-годишнината на НСА бе публикуван доклад, свързан със специализирани процедури за здраве от природата в горска среда. Фокус бе поставен върху „Арт терапията в гората“ като средство за възстановяване на психо-емоционалния баланс, особено на хора (65+) след пандемията от Covid 19.

Гореизброените дейности са реализирани и финансирани чрез споделено използване на ресурси в рамките на бюджета на Национална спортна академия „Васил Левски“.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

3.1.12. Предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги в болниците за долекуване, продължително лечение и рехабилитация в структурата на Военномедицинската академия на пенсионирани военнослужещи от Министерството на отбраната, Българската армия и структурите на пряко

подчинение на министъра на отбраната, ветерани от войните, военноинвалиди, военнопострадали и др.

В изпълнение на чл.16 от Закона за Военноинвалидите и военнопострадалите МО предоставя и поема от бюджета си интегрирани здравно-социални услуги в болниците за долекуване, продължително лечение и рехабилитация в структурата на Военномедицинската академия на пенсионирани военнослужещи от Министерството на отбраната, Българската армия и структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната, ветерани от войните, военноинвалиди, военнопострадали и др. Военноинвалидите и военнопострадалите имат право на отдых до 15 дни веднъж годишно, профилактика и рехабилитация до 30 дни общо два пъти годишно в почивните бази и болничните бази по балнеология, рехабилитация и профилактика към МО, МВР, МЗ и „Профилактика, рехабилитация и отдых“ ЕАД.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

3.1.13. Предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда на възрастни хора над 65 г. с хронични заболявания и трайни увреждания

БЧК от години предоставя разнообразни и качествени услуги за възрастни в различни региони на страната и утвърждава иновативни модели на грижи за уязвими групи от населението.

През 2022 г. БЧК продължи предоставянето на интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда на възрастни хора с хронични заболявания и трайни увреждания посредством изградените Центрове «Домашни грижи» в **гр. Варна, гр. София, гр. Благоевград, гр. Враца, гр. Оряхово, гр. Криводол, гр. Бяла Слатина, гр. Видин, гр. Монтана и гр. Белоградчик**, като чрез тях бяха обслужени общо над **800 уязвими лица**. Предоставят се 4 вида лицензирани услуги съгласно Закона за социалните услуги, в т.ч. информирание и консултиране, терапия и рехабилитация, застъпничество и посредничество, асистентска подкрепа.

3.1.14. Разработване и внедряване на система за телеасистенция/телекеър с цел дистанционен мониторинг на здравословния и психо- социален статус на хора 50+ с хронични заболявания и трайни увреждания

Въвеждане на услугите телеасистенция и телекеър

От м. януари 2022 г., отново в рамките на проект „Иновативни модели за грижи в общността за хора с хронични заболявания и трайни увреждания“, стартира дейността на Контролно-комуникационен център (ККЦ) - Враца, както и предоставянето на услугите телеасистенция и телекеър за възрастни хора с хронични заболявания и трайни увреждания – потребители на Центровете „Домашни грижи“ в областите Враца, Видин и Монтана. Екипът на ККЦ се състои от 5 души с медицинско образование, като той функционира 24 часа/7 дни в седмицата.

Услугите се предоставят посредством специализиран софтуер и два вида персонални устройства за потребителите, които измерват и предават в реално време различни физиологични показатели като температура, пулс, сатурация, кръвно налягане, ЕКГ. Системата има възможност за алармиране при възникване на спешни ситуации, както и напомняне за определени събития като прием на медикаменти, посещение при лекар и др. При регистрирано влошаване на показателите или при възникване на спешна ситуация в дома на потребителя, се предприема съответната реакция от операторите в ККЦ с цел отстраняване на риска.

Новите услуги бяха успешно интегрирани в системата на Центровете „Домашни грижи“ в 7-те общини - **Враца, Оряхово, Криводол, Бяла Слатина, Видин, Монтана и Белоградчик**. През 2022 г. **630 потребители** ползваха услугите

телеасистенция/телекеър за различни периоди от време и на базата на индивидуална оценка на нуждите, извършвана от страна на медицинските сестри в Центровете „Домашни грижи“.

Услугите телеасистенция и телекеър имат за цел да разширят обхвата на интегрираните услуги, предоставяни от БЧК и да допринесат за изграждането на единна система за здравни грижи и социална подкрепа на уязвими възрастни хора съвместно с Центровете „Домашни грижи“, личните лекари, Спешна помощ и лечебните заведения и социалните служби в общността. Изработването на проект на нормативна уредба и стандарти в рамките на проекта ще позволи осъществяването на този тип услуги в цялата страна.

3.1.15. Предоставяне на безплатна почасова интегрирана здравно - социална услуга в домашна среда на възрастни хора над 65 години, самотни и с хронични заболявания и на хора с увреждания⁹

НАЦИОНАЛНО СДРУЖЕНИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (НСОРБ)

Процедурата за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ №BG05M9OP001-2.040 „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания – Компонент 2“ се изпълнява от 126 общини и беше надградена с нови компоненти през отчетния период.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА – ДИРЕКЦИЯ „ЕВРОПЕЙСКИ ФОНДОВЕ, МЕЖДУНАРОДНИ ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ“

Целта на операция „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания“ с бюджет от 76 800 000 лв. беше да се изгради модел за патронажни грижи за възрастни хора и лица с увреждания, включително с хронични заболявания и трайни увреждания, с цел осигуряване на почасови мобилни интегрирани здравно-социални услуги в техните домове. В рамките на нейното изпълнение бяха създадени и спешни екипи за предоставяне на услуги: доставка на храни и стоки от първа необходимост, в т.ч. лекарства, плащане на битови сметки, заявяване и получаване на неотложни административни услуги; транспорт на персонала, предоставящ услугите от/до домовете на лицата; осигуряване на лични предпазни средства и дезинфектанти за лица, обслужващи хора с увреждания или невъзможност за самообслужване, които са в най-голям риск от COVID-19, както и за лица, които остават в домовете си по време на периода на карантина. Чрез различните дейности по процедурата са обхванати 67 027 възрастни в невъзможност за самообслужване и лица с увреждания.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

В периода м.12.2020 г.–м. 12.2021 г. Областният съвет на БЧК – Варна реализира проект „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания на територията на община Варна“. Успешно беше предоставена целогодишна безплатна, социално-здравна интегрирана услуга в домашна среда по проект BG 05M9-OP001-2.40-0060, с европейско финансиране, възложен от община Варна за 495 лица. Бяха достигнати 501 потребители и предоставени общо 32 191 часа здравни и социални грижи от 48 членен

---

⁹ В изпълнението и отчитането на операция „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания“ са въввлечени НСОБ, БЧК и дирекция ЕФМПП в МТСП.

екип, в т.ч. медицински сестри, социални асистенти, социален работник, психолог и рехабилитатор. Услугите включваха рехабилитация, психологически консултации, кризисна интервенция, консултиране от социален работник, сестрински дейности, профилактика на социално значими заболявания, организация на свободното време, подкрепа при почистване, пазаруване, приготвяне на храна, административни услуги и др.

Услугата се оказва особено ефективна за потребителите поради здравно-социалната си насоченост. Тя допринесе за ръст на авторитета на БЧК Варна не само сред хората в нужда, но и сред гражданите, доставчиците на социални услуги и местната власт в година на епидемиологична обстановка.

В периода 2021 – 2022 г. продължи и добрата дългогодишна практика на предоставяне на социални услуги на БЧК чрез **Център „Домашни грижи“**. Показателите за дейността са – 80 обслужвани средномесечно лица; 105 в годишен план, за които са осъществени 10281 посещения през 2021 г. и 11469 посещения през 2022 г. от екипа на центъра. /година в дома от домашни помощници, медицински сестри, социален работник и управител. Центърът предоставя четири вида лицензирани услуги: информиране и консултиране, терапия и рехабилитация, застъпничество и посредничество, асистентска подкрепа по договор с община Варна за общинска делегирана дейност. Основна цел на тези услуги е осигуряване на индивидуална подкрепа в домашни условия на потребителите - лица с увреждания и възрастни хора в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, насочени към задоволяване на ежедневните им потребности за самообслужване, придвижване, комуникации, домакински дейности, организация на ежедневието и участие в обществения живот.

В работата си Центърът ползва и ценния натрупан опит през 2021г., когато БЧК-Варна реализира програма „Патронажна грижа за възрастни хора и лица с увреждания на територията на община Варна“ по проект с европейско финансиране - BG 05M9-OP001-2.40-0060.

3.2. Подобряване на условията на живот

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

3.2.1. Осъществяване на превантивната програма „Сигурност-стари хора“

Заложената инициатива (запознаване на възрастни хора с начините и възможните сценарии за извършване на различни видове престъпления) не е изпълнена, поради усложнената епидемична обстановка в страната, свързана с COVID-19.

3.2.2. Мерки за ограничаване на измамите и посегателствата над възрастни и самотно живеещи хора

Създадена е организация за провеждане на информационна кампания за превенция на телефонни измами на национално и регионално ниво, включително със съдействието на представители на местната власт и местната администрация, частния сектор (банкови офиси и клонове, таксиметрови компании, фирми за пътна помощ, търговци) и други. В рамките на кампанията са проведени превантивни срещи и беседи с възрастни хора и са разпространени информационни материали за повишаване осведомеността и бдителността на гражданите. Полицейски служители са участвали в радио и телевизионни предавания.

С превантивна насоченост са осъществени работни срещи със служители на мобилни оператори и банкови институции в България. Съвместно с БТК ЕАД са

изпълнени мерки за мониторинг на телекомуникационното пространство. В реално време, по сигнали, получени от телекома, са предотвратени 292 телефонни измами.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

3.2.3. Осигуряване на социалните кухни към Министерството на отбраната за пенсионирани военнослужещи от Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, ветерани от войните, военноинвалиди, военно пострадали и български граждани, участвали в мисии и операции на въоръжените сили на Република България извън територията на страната

Министерството на отбраната осигурява социални кухни за пенсионирани военнослужещи от Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, ветерани от войните, военноинвалиди, военнопострадали и български граждани, участвали в мисии и операции на въоръжените сили на Република България извън територията на страната. Поддържане на кухните „Признателност“ към военните клубове са от бюджета на МО и са в координация със службите за социален патронаж към органите на местната власт по места. Услугата „Социална кухня“ работи в градовете Банско, Ботевград, Ямбол, Дупница, Плевен, Бургас, Варна, Благоевград, Хасково, Сливен, Велико Търново, Пловдив, Карлово, Стара Загора, Казанлък, Асеновград, Пазарджик, Кюстендил, Видин, Лом, Шумен, Русе, Чирпан и Айтос и София.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ (АСП)

Визията на Националната концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора е свързана със създаване на условия и гарантиране на равни възможности за достоен и пълноценен живот.

Дейността на АСП през 2021 г. и 2022 г. се осъществи в съответствие с приоритетите, залегнали в Стратегическия план на АСП и насочени към изпълнение на държавната политика по гарантиране правото на адекватна социална закрила за всички български граждани и за всеки гражданин на друга държава, намиращи се на територията на България. В тази връзка, визията на АСП за отчетния период бе подобряване адекватността и устойчивостта на системите за социална закрила и социално включване.

Философията на социалното подпомагане в България е основана на това, че всеки български гражданин има право на социална закрила, когато поради здравни, възрастови, социални и други, независещи от него причини, не може сам или с помощта на близките си да осигури задоволяване на основните си жизнени потребности. Социалното подпомагане се изразява в предоставяне на помощи и оказване на услуги. От това право се ползват и: чужденците с разрешение за постоянно пребиваване в Република България; чужденците, на които е предоставено убежище, статут на бежанец или хуманитарен статут; чужденците, ползващи се от временна закрила и лицата, за които това е предвидено в международен договор, по който Република България е страна.

3.2.4. Осигуряване на месечна социална подкрепа на възрастни хора, които без помощта на друго не могат да задоволяват своите основни жизнени потребности чрез предоставянето на месечна социална помощ

Социалните помощи се отпускат след като са изчерпани всички възможности за самоиздръжка и помощ от задължените по закон да я осигуряват. Правото на социално подпомагане е обвързано с **преценка на всеки индивидуален случай**. То зависи от

доходите, имущественото състояние, семейното положение, здравословното състояние, трудовата заетост, **възрастта** и други констатирани обстоятелства. Социалните помощи се отпускат на базата на социален доклад, изготвен въз основа на социална анкета, проведена в дома на лицата и семействата, установяваща наличието на условия за упражняване на правото на подпомагане.

Един от основните акценти в провежданата социална политика е защита на хората с най-ниски доходи, като специално внимание се отделя на възрастните самотни хора и лицата с увреждания.

Защитата на хората с ниски доходи се регламентира със Закона за социално подпомагане (ЗСП). Правилника за неговото прилагане (ППЗСП) и Наредба №РД07-5/2008 г. на министъра на труда и социалната политика за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление.

По реда на ЗСП се предоставят месечни, целеви и еднократни помощи. Социалните помощи се отпускат на лица и семейства по настоящ адрес.

С месечни помощи по чл. 9 от ППЗСП се подпомагат лица и семейства, чиито доходи са под определен диференциран минимален доход и отговарят на условията посочени в чл. 10 и чл. 11 от ППЗСП. Те допълват собствените доходи на лицата и семействата до определен диференциран минимален доход и се отпускат след проверка на техния доходен и имуществен статус, възраст, семейно положение и здравословно състояние, учебна и трудова заетост. Основа за определяне правото на месечно социално подпомагане и размера на помощите е гарантираният минимален доход, чиито размер, считано от 01.01.2018 г. с Постановление на Министерския съвет (ПМС) №305 от 19.12.2017 г. беше увеличен от 65 лв. на 75 лв. В ППЗСП са определени 11 рискови групи и съответния индивидуален процент (от 22% до 182%), с който се коригира гарантирания минимален доход за всяко лице. При определянето на тези индивидуални проценти за всяка целева група са отчетени факторите **възраст**, здравословно състояние, семейно положение, трудова и учебна заетост, както и наличието на съжителство с други лица или семейства. **Те са най-високи за възрастните, самотно живеещи хора и лицата с трайни увреждания**, като и в така дефинираните групи има степенуване в зависимост от възрастта (лица над 65 и над 75- годишна възраст) и определената степен на трайно увреждане (над 50%, над 70% и над 90%). С месечни помощи **през 2021 г.** в страната са подпомогнати **средномесечно 22 936** лица и семейства, а годишния размер на изплатените средства е **26 737 335 лв.**

За 2022 г. помощта е отпусната на **средномесечно 19 620** лица и семейства, а годишния размер на изплатените средства е **24 956 459 лв.**

През 2021 г. с месечна социална помощ са подпомогнани общо:

- **1 340 бр.** лица над 65 години;
- **2 149 бр.** лица над 65 години, живеещи сами;
- **13 бр.** лица над 75 години, живеещи сами.

През 2022 г. с месечна социална помощ са подпомогнани общо:

- **1 344 бр.** лица над 65 години;
- **2 274 бр.** лица над 65 години, живеещи сами;
- **17 бр.** лица над 75 години, живеещи сами.

3.2.5. Осигуряване на целева социална защита през отоплителния сезон на възрастни хора с ниски доходи, чрез предоставянето на целеви помощи за отопление

С отпускането на **целева помощ за отопление по реда на Наредба № РД07-5/2008 г.** на министъра на труда и социалната политика се осигурява отопление през зимния период (5 месеца - от ноември до март, включително), на хората в най-тежко социално

положение. И тук, както при месечните социални помощи, **най- високите индивидуални проценти са определени за възрастните самотни хора и хората с трайни увреждания** при спазване на описаните по-горе принципи. С ежегодните промени на Наредба №РД07-5 от 16.05.2008 г. за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление се цели да се компенсират увеличения на цената на електроенергията, което пряко засяга най-уязвимите социални групи, включени в програмата за целево енергийно подпомагане. При определяне правото на целеви помощи за отопление размерът на пенсиите, определени след 1.07.2008 г., се намалява с определен коефициент, за да могат повече хора да се възползват от целевата помощ за отопление. За всеки нов отоплителен сезон със заповед на министъра на труда и социалната политика коефициентът се актуализира на **верижна основа с процент**, равен или по-голям от процента, определен по правилото на чл. 100, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване.

За 2021 г. с целева помощ за отопление са подпомогнати на **261 001** лица и семейства, а изплатената сума е в размер на **135 902 746 лв.**

За 2022 г. с целева помощ за отопление са подпомогнати на **301 732** лица и семейства, а изплатената сума е в размер на **187 264 888 лв.**

За отоплителен сезон 2021/2022 г. с целева помощ за отопление са подпомогнати възрастни хора над 65-годишна възраст, както следва:

- **50 696 бр.** лица на възраст над 65 години, живеещи сами;
- **70 249 бр.** лица на възраст над 75 години, живеещи сами;
- **8 491 бр.** лица на възраст над 70 години.

За отоплителен сезон 2022/2023 г. с целева помощ за отопление са подпомогнати възрастни хора над 65-годишна възраст, както следва:

- **60 375 бр.** лица на възраст над 65 години, живеещи сами;
- **83 491 бр.** лица на възраст над 75 години, живеещи сами;
- **16 030 бр.** лица на възраст над 70 години.

3.2.5.1. Осигуряване на социална защита, чрез месечна целева помощ за заплащане на наем на общински жилища за самотни стари хора над 70-годишна възраст

Целевите социални помощи са предназначени за заплащане на наем на общински жилища на самотни родители и самотно живеещи възрастни хора над 70 години. Право на месечна целева помощ за заплащане на наем на общински жилища ползват лицата, ако настанителната заповед е на тяхно име и чийто доход от предходния месец е до 250 на сто от диференцирания минимален доход.

През **2021 г.** са подпомогнати средномесечно **102** лица, в т. ч. средномесечно **59** лица над 70 години. Изплатените средства са в размер на **87 215 лв.**

През **2022 г.** са подпомогнати средномесечно **45** лица, в т. ч. средномесечно **17** лица над 70 години. Изплатените средства са в размер на **34 402 лв.**

3.2.6. Осигуряване на подпомагане на възрастни хора с храни като основно материално лишение, чрез предоставяне на топъл обяд и пакети хранителни продукти

Мярката се реализира в рамките на две операции по Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане по Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица 2014-2020 (ОПХ ФЕПНЛ) – Операция тип 2 „Предоставяне на индивидуални пакети хранителни продукти“ и Операция тип 3 „Осигуряване на топъл обяд“. Управляващ орган на Оперативната програма за храни е Агенцията за социално подпомагане (АСП). Целевите групи, които са допустими за получаване на подкрепа по ОПХ ФЕПНЛ, обхващат лица и членовете на техните семейства, живеещи в най-висока

степен на бедност и социална изолация и са регламентирани в Наредба №РД-07-1 от 4 април 2016 г. за реда и условията за определяне на целевите групи по ОПХ ФЕПНЛ. В Наредбата е определена основната целева група за съответния вид подкрепа (за индивидуални пакети хранителни продукти и за предоставяне на „топъл обяд“), както и допълнителна целева група, на която да бъдат преразпределяни закупените, но неполучени или нераздадени храни или неполучените обеда. Принадлежността на лицата към целевите групи се удостоверява от териториалните поделения на АСП – дирекциите „Социално подпомагане“.

През отчетния период са изпълнени заложените индикатори по конкретната мярка - осигурено е подпомагане с пакети хранителни продукти и предоставяне на топъл обяд на възрастни хора на територията на цялата страна, като по този начин е намален броят на попадналите в тежко социално положение възрастни хора, живеещи в най-висока степен на бедност и социална изолация и е подоброено качеството им на живот.

- ✚ Операция тип 2 „Предоставяне на индивидуални пакети хранителни продукти” по ОП за храни по Фонд за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица (ОПХ ФЕПНЛ)

През 2021 година са подпомогнати 468 127 лица, в т.ч. и членовете на техните семейства, като от тях 151 845 лица са над 65 години. Раздадени са 272 007 пакета с хранителни продукти, с общо тегло 5 321.66 тона на стойност 12 983 385,30 лв. с ДДС. Подпомагането се осъществи в няколко периода, както следва:

- за периода 18.01.2021 г. – 15.02.2021 г. – подпомогнати са 9 089 лица и членовете на техните семейства, като от тях 3 723 лица са над 65 годишна възраст. Раздадени са 5 846 пакета. Разпределени са общо 16 вида хранителни продукти – ориз, брашно, спагети, лютеница, зелен фасул, домати (стерилизирани), грах, гювеч, конфитюр, говеждо в собствен сос, кюфтета в бял сос, пиле фрикасе, рибни консерви, захар, леща и олио, с общо тегло 137.93 тона и стойност на раздадените продукти от 348 852,88 лв. с ДДС;
- за периода 20.09.2021 г. – 19.11.2021 г. – подпомогнати са 459 038 лица и членовете на техните семейства, като от тях 148 122 лица са над 65 годишна възраст. Раздадени са 266 161 пакета. Разпределени са общо 15 вида хранителни продукти – брашно, спагети, лютеница, зелен фасул, домати (стерилизирани), грах, гювеч, конфитюр, говеждо в собствен сос, кюфтета в бял сос, пиле фрикасе, рибни консерви, захар, леща и зрял фасул, с общо тегло 5 183.73 тона и стойност на раздадените продукти от 12 634 532.42 лв. с ДДС.

С индивидуални пакети са подпомогнати две целеви групи – основна и допълнителна:

- Основната целева група включва лица и семейства, подпомогнати от дирекциите „Социално подпомагане“ с целеви помощи за отопление; помощи за отглеждане на деца до навършване на една година; еднократна помощ за ученици, записани в първи клас; еднократни или месечни помощи, предназначени за превенция и реинтеграция на деца в риск. В тази целева група са включени и лица и семейства, които са инцидентно пострадали от бедствия и аварии при форсмажорни обстоятелства и/или COVID 19, подпомогнати с еднократна помощ; лица с трайни увреждания, с определено право на чужда помощ, които имат лични доходи до линията на бедност и получават месечна финансова подкрепа по реда на Закона за хората с увреждания; лица и семейства, подпомогнати с месечни помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане.
- Допълнителната целева група включва високо рискови групи от заразяване с COVID-19, сред които попадат възрастни лица над 65 години, лица с различни

заболявания, мигранти и потребители на социални услуги и специализирани институции.

През 2022 г. са предоставени 10 358 индивидуални пакети с хранителни продукти на представители на 22 600 лица и членовете на техните семейства от допълнителната целева група през периода от 20.12.2021 г. до 26.01.2022 г.

✚ Операция „3.1 - Топъл обяд в условия на пандемията от COVID-19“, финансирана от ОП за храни и/или основно материално подпомагане 2014-2020 г. (ОПХ ФЕПНЛ)

Операция „3.1 - Топъл обяд в условия на пандемията от COVID-19“ е допълнение към националните мерки реализирани в отговор на кризата породена от разпространението на COVID-19. Общините и районите на общини предоставят топъл обяд от 01.01.2021 г. на най-нуждаещите се лица, при спазване на противоепидемичните мерки, включително и доставки на храната до дома на потребителите при нужда. Допустимите целеви групи са хора без доходи или с доходи под линията на бедност, които са в невъзможност да осигурят основните си жизнени потребности, нямат близки, които да им окажат подкрепа, рискът от заразяване или от неблагоприятно протичане на инфекцията за тях е по-висок. Едновременно с топлия обяд на потребителите се предоставят и съпътстващи мерки, които са съобразени с техните конкретни нужди, в условията на епидемичната обстановка. Предоставянето на топъл обяд по операцията приключи на 30.09.2022 г. 180 общини и райони на общини предоставяха топъл обяд на повече от 79 хил. потребители. Проектите се финансират от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица по Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане в резултат от инициативата на Европейската комисия за преодоляване на последствията от кризата чрез механизма REACT-EU.

3.2.6.1. Преодоляване на идентифицирани лишения от храна и основни материали за осигуряване на нормални условия за живот на възрастните хора

С Решение от 07.08.2022 г. Европейската комисия (ЕК) одобри Програмата за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г., съфинансирана от Европейския социален фонд +. В програмния период 2021 – 2027 г. България ще получи финансиране в размер на 411,7 млн. лв. за материална подкрепа на най-уязвимите групи, живеещи в бедност и дълбока социална изолация. Мерките по програмата добавят принос към цялостната национална политика за смекчаване на бедността и намаляване на последиците от нея. Подпомагането ще се основава на обективни критерии, на индивидуален подход и оценка на нуждите и ще се реализира на територията на цялата страна. Редът и условията за оказване на подкрепа по програмата са определени с [Наредба № РД-06-53 от 17.09.2021 г.](#), а принадлежността на лицата към допустимите целеви групи ще се потвърждава от структурите на Агенцията за социално подпомагане по места. Премества се подкрепа за възрастните хора чрез:

- ✓ **Подпомагане с хранителни продукти и с пакети хигиенни материали.**
- ✓ **Подкрепата с осигуряване на топъл обяд.**

Паралелно с материалната помощ хората ще получават и съпътстваща подкрепа, която ще им помогне да преодолеят в дългосрочен план социалната изолация и бедността, в която живеят. Съпътстващите мерки ще бъдат допълнени с насочване към мерки и дейности за заетост и обучения, финансирани от ЕСФ+.

- На **19.09.2022** г. е обявена процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05SFPR003-1.001 „Топъл обяд“ с няколко крайни срока за кандидатстване. Общият размер на БФП по процедурата възлиза на 127 737 000 лв. Бенефициенти са общини и райони на общини, които могат да предоставят топъл обяд на нуждаещите се лица от 01.10.2022 г. до 30.09.2025 г. Чрез

подпомагането с топъл обяд се цели да се осигури здравословна, разнообразна и питателна топла храна за обяд на хора, които не са в състояние сами или с помощта на свои близки да си осигуряват такава. Ползвателите на „топъл обяд“ ежедневно разчитат на тази помощ и са силно зависими от нея. За периода от 19.09.2022 г. до 31.12.2022 г. са подадени 209 проектни предложения и оценени 196 проектни предложения. С одобрените кандидати поетапно се сключват административни договори, по които ще се осигури топъл обяд на 59 717 лица. По операцията до момента са договорени общо 59 602 212,86 лева. Проектни предложения могат да се подават до 31.01.2023 г.

- На **30.09.2022** г. е обявена процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05SFPR003-1.002 „Закупуване на пакети с хранителни продукти и хигиенни материали“, с бенефициент Агенцията за социално подпомагане. Целта на процедурата е да се осигурят пакети, съдържащи предварително определена съвкупност от хранителни продукти и пакети, съдържащи предварително определена съвкупност от продукти за хигиенни нужди, предназначени за последващо ежегодно раздаване на нуждаещите се лица от целевите групи, съгласно Наредба № РД-06-53 от 17.09.2021 г. на министъра на труда и социалната политика. Пакетите с хранителни продукти и с хигиенни материали ще бъдат закупувани от Агенцията за социално подпомагане по реда на действащите правила за провеждане на обществени поръчки и ще бъдат насочени към складове за съхранение и последващо разпространение към крайните получатели от целевите групи. Видовете хранителни продукти, които ще бъдат включени в пакетите, са основни хранителни продукти, влагани в приготвянето на храна за цялото семейство. Съдържанието на пакетите е балансирано и в тях присъстват продукти от основните групи храни, необходими за пълноценното и разнообразно хранене. Видовете продукти за хигиенни нужди са основни продукти за лична хигиена и почистващи препарати, използвани от цялото семейство. Пакетите с хранителни продукти и пакетите с хигиенни материали се разпределят най-малко веднъж годишно. На 08.12.22 г. е издадена заповед за безвъзмездна финансова помощ в размер на 94 500 000 лева. За целите на реализацията на договора се провежда проучване на пазара в България и ЕС, анализ на продуктовата структура и тенденциите в движението на цените, свързани с подготовката за провеждане на процедурите за закупуване на хранителни продукти и на хигиенни материали. Към 31.12.2022 г. се извършват се подготвителни дейности като се проучват и анализират подходи / начини на изготвяне на техническите спецификации по отделните видове продукти, обект на закупуване, наличието на лица, компетентни / притежаващи съответната квалификация за вземане на участие при изготвянето на техническите спецификации по отделните видове продукти, на държавни / други стандарти за качество по отделните видове продукти, на лицензирани лаборатории за изследване на показатели по отделните видове продукти, в т.ч. видове / наименования на изследваните показатели / параметри и актуални обхвати на акредитациите им. Чрез дирекция „Информационни системи“ се проследява динамиката на развитието на целевите групи, обект на подпомагане по ПХОМП 2021-2027. Очаква се най-малко за 300 000 лица и членовете на техните семейства годишно да бъдат закупени хранителни продукти и толкова хигиенни материали.

Финансова подкрепа за пенсионери и уязвими групи

1. В съответствие с регламента на чл.64 от Закона за държавния бюджет на Република България за 2021 г. (ЗДБРБ, ДВ, бр.104 от 08.12.2020

г.), през 2021 г. на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях е от 300,01 лв. до 369 лв., включително, се отпусна еднократно годишна финансова подкрепа за хранителни продукти в размер на 120 лева. Помощта се изплати чрез бюджета на Министерството на труда и социалната политика по предоставена информация за правоимащите лица от Националния осигурителен институт. За 2021 г. са подпомогнати **401 335** брой лица, а изплатената сума е **48 160 256 лв.**

2. С ПМС №368/04.11.2021 г. бяха одобрени допълнителни разходи по бюджета на Министерството на труда и социалната политика за 2021 г. за изплащане на еднократна финансова подкрепа за отопление на лица и семейства от уязвими групи за преодоляване на последиците от увеличаване цените на горивата и извънредната епидемична обстановка. Общият брой на одобрените лица и семейства за получаване на еднократна финансова подкрепа е **27 295**. Изплатената сума е **8 140 800 лева**.

С еднократна финансова помощ за отопление са подпомогнати възрастни хора над 65-годишна възраст, както следва:

- **4 145 бр.** лица на възраст над 65 години, живеещи сами;
- **4 501 бр.** лица на възраст над 75 години, живеещи сами;
- **6 769 бр.** лица на възраст над 70 години

3. С обнародвано в Държавен вестник бр.7 от 01.11.2022 г. ПМС №349/27.10.2022г. бяха одобрени допълнителни разходи по бюджета на Министерството на труда и социалната политика (МТСП) за 2022 г. за изплащане на еднократна финансова подкрепа за отопление за компенсиране на увеличените цени на енергоизточниците за отоплителен сезон 2022/2023 година.

Право на еднократна финансова подкрепа в размер на 400 лв. имаха лицата и семействата, на които е издадена заповед за отказ на подадените от тях заявления-декларации за отпускане на целева помощ за отопление за отоплителен сезон 2022/2023 г. единствено поради установен средномесечен доход за предходните 6 месеца по-висок със сума по-малка или равна на 40 лв. от диференцирания доход за отопление, както и регистрираните безработни, които са получили отказ поради непълна 6-месечна регистрация в дирекция „Бюро по труда” (ДБТ) към 01.11.2022 г.

Предоставянето на еднократната финансова подкрепа за отопление по реда на ПМС №349/27.10.2022 г. беше извършено след извършване на служебна проверка. По Постановлението са подпомогнати **16 268 лица и семейства**. Изплатената сума е **6 446 400 лв.**

С еднократна финансова помощ за отопление са подпомогнати възрастни хора над 65-годишна възраст, както следва:

- **1 425 бр.** лица на възраст над 65 години, живеещи сами;
- **1 412 бр.** лица на възраст над 75 години, живеещи сами;
- **1 689 бр.** лица на възраст над 70 години

4. С ПМС №383 от 30.11.2022 г. бяха одобрени и допълнителни разходи по бюджета на МТСП за 2022 г. за изплащане на еднократна финансова помощ за отопление в размер на 300 лв. на лица и семейства от следните уязвими групи:

- семейства, подпомагани с месечни помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане по реда на чл. 8д от Закона за семейни помощи за деца (ЗСПД);
- семейства, подпомагани с месечни помощи за дете без право на наследствена пенсия от починал родител по реда на чл. 8е от ЗСПД;
- деца, настанени в семейство на близки и роднини или в приемно семейство по чл. 26 от Закона за закрила на детето, подпомагани с месечна помощ по реда на чл. 9, ал.

З, т. 8, буква „б“ от ППЗСП;

- лица, подпомагани по реда на чл. 70, т.4 от Закона за хората с увреждания (ЗХУ);
- лица, подпомагани по реда на чл. 70, т. 5 от ЗХУ;
- лица и семейства, пострадали от пожари, наводнения и други природни бедствия, подпомагани с еднократна помощ по реда на чл. 16 от ППЗСП;
- подпомагани ветерани от войните по реда на Закона за ветераните от войните;
- подпомагани военноинвалиди и военнопострадали по реда на Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

Тази финансова помощ се изплащаше на посочените групи лица при условие, че през 2022 г. не са получили целеви помощи за отопление по реда на Наредба № РД 07-5/2008 г., еднократна финансова подкрепа за отопление по реда на ПМС № 349/27.10.2022 г. и еднократна помощ по реда на чл. 16 от ППЗСП, с изключение на отпусната еднократна помощ поради пожари, наводнения и други природни бедствия през 2022 г. Помощта беше предоставена служебно на 47 332 лица и семейства. Изплатена сума е **14 086 800 лева**.

С еднократна финансова помощ за отопление са подпомогнати възрастни хора над 65-годишна възраст, както следва:

- **3 483 бр.** лица на възраст над 65 години, живеещи сами;
- **2 663 бр.** лица на възраст над 75 години, живеещи сами;
- **2 641 бр.** лица на възраст над 70 години.

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ – БАН

3.2.7. Научноизследователски проект „Минимални доходи на населението – развитие, съотношения, политики“

Разработен е научноизследователски проект „Минимални доходи на населението – развитие, съотношения, политики“, финансиран от бюджетната субсидия на БАН, чиято цел е да се направи оценка на динамиката, структурата и политиките по отношение на системата от минимални доходи на населението.

Категорията „минимални доходи“ е дефинирана като: парични доходи с гарантирани от държавата минимални размери; имащи подчертано социални функции и са предоставяни целево чрез системата за социална защита по линия на социалното осигуряване или социалното подпомагане; определящи долната граница на заплащането на труда; имащи регулярен характер, и не са еднократни или епизодични; държавата пряко определя целите, условията за достъп, механизмите за формиране и равнищата на съответните доходи, и управлява достъпа и предоставянето на тези защитени доходи.

Констатирано е, че периодичността в увеличаването на минималните доходи е различна: при гарантирания минимален доход през посочения период има само едно увеличение, докато минималното дневно обезщетение при безработица в рамките на 7 години не е било увеличавано. Минималните пенсии след 2013 г. се актуализират всяка година, но с различен темп на нарастване. Месечните помощи за отглеждане на дете до 1 година въобще не са актуализирани, а тези за отглеждане на деца се осъвременяват през 3-4 години.

Системата на минималните доходи генерира бедност и не участва активно в борбата с бедността, тъй равнището на всички минимални доходи с изключение на разполагаемата (нетна) минимална работна заплата след 2013 г. попадат под официалната линия на бедност. Равнището на минималните доходи чувствително изостава от средното европейско равнище.

Има множество видове минимални доходи, изпълняващи специфични задачи по социалната защита, но няма система от минимални доходи и координирана политика в тази област. Няма единен начин и подход към определяне размера на минималните

доходи. На практика минималните приходи не се разглеждат и управляват като система, а към всеки един такъв доход се подхожда сегментирано.

За определяне размерите на почти всички минимални приходи (с изключение на помощите за отопление и пенсиите) не се прилагат ясни и прозрачни механизми, които да осигуряват поне в някаква степен автоматизъм в зависимост от определени икономически параметри. За повечето от тях е характерно „ръчното“ управление, чрез което изпълнителната власт упражнява контрол върху размера на публичните разходи за социална защита по линия на минималните приходи.

Практиката на замразяване на минималните приходи за дълъг период води до загуба на покупателна способност, която трудно се компенсира чрез последвало повишаване на дохода. Антиинфлационната защита на минималните приходи като част от социалната политика е твърде ограничена.

Провежданите политики в областта на минималните приходи в условията на криза, вкл. на предизвиканата от COVID – пандемията се отличават с обичайния и за „нормална“ икономическа среда секторен подход, фрагментарност, липса на системност, обхватност и радикалност за решаване на трайни параметрични и структурни проблеми на тези политики. Кризите не се използват като възможност за модернизация на съответните механизми и социални програми за да бъдат те по-адекватни на задълбочаващата се уязвимост и бедност на населението.

Направени са конкретни препоръки с научно-приложен характер.

Необходима е промяна в бъдещата политика, която в по-голяма и адекватна степен да отчита порасналата нужда от обществена подкрепа на най- уязвимите групи от населението при влошаване на макроикономическата среда. Дизайнът и разходите за защитени минимални приходи би трябвало да имат антицикличен и антикризисен характер. За всеки изследван минимален доход са направени конкретни предложения относно възможни механизми за определяне размера на съответния доход и защитата на покупателната му способност.

Предложено е виждане за цялостна, координирана политика в областта на минималните приходи. То е базирано на основни правила/начала както по отношение определянето размерите на тези приходи и защитата на покупателната им способност, така и относно взаимното допълване/надграждане или взаимното изключване на тези приходи.

3.3. Подобряване на достъпността на транспорта

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА И СЪОБЩЕНИЯТА

3.3.1. Осигуряване право на безплатни пътувания за цялата железопътна мрежа, включително и за пенсионирани от системата на ДП НКЖИ

Осигурява се право на безплатни пътувания по железопътната мрежа за всички служители в ДП НКЖИ.

За пенсионирани се от ДП НКЖИ, при поискване от тяхна страна, се осигуряват годишно по 4 броя еднопосочни билета.

3.4. Насърчаване на предлагането на стоки и услуги, адаптирани спрямо нуждите на възрастните хора

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

3.4.1. Предоставяне на социални услуги извън обичайната домашна среда на пенсионирани военнослужещи от Министерството на отбраната, Българската

армия и структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната, ветерани от войните, военноинвалиди, военно пострадали и др.

Министерство на отбраната предоставя социални услуги извън обичайната домашна среда на пенсионирани военнослужещи от Министерството на отбраната, Българската армия и структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната, ветерани от войните, военноинвалиди, военнопострадали и др. Утвърждаване на услугата „Грижа с любов и уважение“ като форма на интегрирано предоставяне на здравни грижи и социални услуги на възрастни хора предоставя дългосрочно и краткосрочно настаняване в дом за пенсионирани военнослужещи, ветерани и военноинвалиди в с. Орешак, община Троян.

3.5. Максимална степен на самостоятелност при дългосрочната грижа

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА – ДИРЕКЦИЯ „СОЦИАЛНО ВКЛЮЧВАНЕ“

Социалните услуги имат ключова роля за превенция и преодоляване на социалното изключване на възрастните хора в България. Подкрепата чрез социални услуги спомага за тяхното пълноценно и активно участие в общността, реализиране на права и подобряване на качеството им на живот. Със Закона за социалните услуги (ЗСУ), чрез който се провежда реформа в сектора на социалните услуги, се уредиха всички ключови въпроси, както и ангажиментите на държавата, общините, частните доставчици и другите заинтересовани страни в процесите на планиране, предоставяне, финансиране, контрол и мониторинг на социалните услуги. Целите на закона са гарантиране на равен достъп до социални услуги, отговарящи на индивидуалните потребности на лицата, гарантиране на качеството и ефективността на социалните услуги, гарантиране на правото на всяко лице на подкрепа за живот в домашна среда и в общността, насърчаване на интегрирания подход при осигуряването на подкрепа на лицата, както и развитие на публично-частното партньорство при предоставянето на социални услуги.

В съответствие с провежданата реформа в областта на социалните услуги се наблюдава устойчиво увеличение на социалните услуги, финансирани със средства от държавния бюджет чрез бюджетите на общините, както и на ежегодно осигуряваните от държавния бюджет средства за тяхното предоставяне. Към м. декември 2022 г. общият брой на социалните услуги, финансирани от държавния бюджет е 1 679 с възможност за подкрепа на 57 298 потребители (през м. декември 2020 г. общият брой на услугите е 1 353 за 35 690). От тях броят на социалните услуги в общността (услуги за дневна грижа, за терапия и рехабилитация, за резидентна грижа и други) за възрастни хора и хора с увреждания е 582 за 10 386 потребители (през м. декември 2020 г. същите социални услуги са 538 за 9 503 потребители). Към м. декември 2022 г. на територията на страната с финансиране от държавния бюджет функционират 82 Дома за стари хора с 5 598 места в тях. Към същия период заетите места в домовете за стари хора, които се финансират от държавния бюджет, са 4 238.

От 2021 г. общините стартираха с финансиране от държавния бюджет и предоставянето на асистентска подкрепа по реда на ЗСУ за хора в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване и за деца и пълнолетни лица с трайни увреждания с определена чужда помощ. Към м. декември 2022 г. асистентска подкрепа по реда на ЗСУ с финансиране от държавния бюджет се развива от 264 общини с възможност за подкрепа на 20 226 потребители, в т.ч. възрастни хора в невъзможност за самообслужване.

С оглед устойчивост на системата от социални услуги и като израз на ангажимента на държавата за осигуряване на подкрепа на уязвимите групи, сред които

са и възрастните хора, със Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г. за предоставяне на социални услуги са осигурени средства в размер на 533 666,5 млн. лв. От тях средствата за социалните услуги само за стари хора (без увреждания) са приблизително 78 млн. лв.

ЗСУ предвижда до 1 януари 2025 г. всички домове за стари хора да се реформират в съответствие със стандартите за качество на резидентната грижа за възрастни хора в надтрудоспособна възраст, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги. Стандартите са в унисон със съвременната визия за предоставяне на социални услуги, стратегическите документи на национално ниво, Общите европейски насоки за преход от институционална грижа към грижи в общността, както и с Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Целта е резидентната грижа за възрастните хора да е много по-качествена и да отговаря на стандартите за организация и управление на услугите, за квалификация и професионално развитие на служителите и за ефективността на услугите с оглед на постигнатите резултати за лицата, които ги ползват, в отговор на потребностите им.

Процесът на деинституционализацията на грижата за хората с увреждания и възрастните хора продължава да се реализира чрез изпълнението на Плана за действие за периода 2022-2027 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа. Планът обхваща мерките през втория етап от изпълнението на процеса на деинституционализация на грижата за възрастните хора и хората с увреждания и повишаване на ефективността на системата за дългосрочна грижа. Ключово място в Плана е отредено на мерки и дейности, насочени към осигуряване на подкрепа в домашна среда на възрастните хора и хората с увреждания, зависими от грижа, развитие на качествени и достъпни социални и интегрирани здравно-социални услуги, закриване на домове за хора с увреждания и реформиране на съществуващите домове за стари хора, повишаване на ефективността на системата за дългосрочна грижа, изграждане на необходимата инфраструктура за предоставяне на услугите.

Реформирането на съществуващите домове за стари хора чрез реализиране на конкретни дейности за подобряване на материалната среда и предоставянето на услугите, така че да отговорят на стандартите за качество, е подкрепено по линия на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ), по който се изпълнява конкретен проект в сферата на деинституционализацията на грижата за лицата с увреждания и възрастните хора. Вече е стартирал подкомпонент 1.2 (Процедура BG-RRP-11.010 – Извършване на строителни дейности и доставка на оборудване и обзавеждане с оглед реформиране на съществуващите домове за стари хора) на Проект ПЗ9 – Модернизиране на дългосрочната грижа по НПВУ. Размерът на средствата е 189,8 млн. лв. По Проект ПЗ9 по НПВУ е предвидено финансиране и на дейности за енергийна ефективност, саниране и обновяване на оборудване и обзавеждане в 840 съществуващи социални услуги, в т.ч. и за възрастни хора, финансирани от държавния бюджет. Ще се финансират и дейности за изпълнение на противоепидемични мерки. Целта отново е да се подобрят условията за потребителите, както и условията за предоставяне на услугите. Процесът, свързан със закриването на домове за стари хора, в случаите в които не е възможно да се реформират в съответствие със стандартите за качество, е обвързан с осигуряването на подходящи услуги за настанените в тях лица, съобразно индивидуалните им потребности.

3.5.1. Алтернативни и достъпни форми за подкрепа на лица над 65 год. възраст с ограничения или невъзможност за самообслужване – предоставяне на социални услуги в домашна среда: личен асистент, социален асистент и домашен помощник

3.5.1.1. Алтернативни и достъпни форми за подкрепа на лица над 65 год. възраст с ограничения или невъзможност за самообслужване – създаване на нова социална услуга „Асистентска подкрепа“

НАЦИОНАЛНО СДРУЖЕНИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (НСОРБ)

Във всички 265 общини в страната беше създадена и функционира нова социална услуга „Асистентска подкрепа“. Същата следва да бъде разширена в бъдеще като обхват на целевата група лица, имащи право на достъп до нея, в рамките на определените бройки субсидирани потребители.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ (АСП)

Осъществяването на цялостната реформа в системата на грижа за пълнолетните лица стартира с приемането на Националната стратегия за дългосрочна грижа (НСДГ) през 2014 г., която установи концептуалната рамка за изграждането и развитието на ефективна съвременна система от социални и интегрирани услуги за дългосрочна грижа и се постави специален акцент върху деинституционализацията на грижата за хората с увреждания и възрастните хора.

През 2018 г. с Решение №28 от 19.01.2018 г. Министерският съвет прие План за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на НСДГ. Планът е в съответствие с визията, приоритетите и целите на Стратегията и обхваща мерките за първия етап от изпълнението на процеса на деинституционализация на пълнолетните лица. В Плана са включени и дейности за оценка на потребностите и изследване на желанията на всички пълнолетни лица, които ползват услуги в специализирани институции, с цел планиране на втория етап от процеса на деинституционализация на грижата за лицата с увреждания и възрастните хора, който трябва да бъде завършен до 2034 година. Най-сериозният фокус в Плана е поставен върху спешното осигуряване на качествени условия за живот на лицата с умствена изостаналост и с психични разстройства, които в момента са настанени в специализираните институции с недобри условия и недобро качество на грижата. Една от основните цели на Плана е ограничаването на мрежата от специализирани институции и на достъпа до тях, извеждане от специализирани институции на хора с увреждания и закриване на девет специализирани институции за хора с увреждания (с умствена изостаналост и с психични разстройства), които са с най-неприемливи условия за живот и намаляване на капацитета на една.

На 20.01.2020 г. Междуведомствената група на високо ниво за управление и координация на процеса на деинституционализация на грижата за възрастните хора и хората с увреждания (определена със заповед №Р-22/08.02.2018 г. на министър-председателя на Р България) актуализира Картите на услугите за подкрепа в общността и на резидентните услуги. В актуализираните Карти е предвидено изграждането на 6 Дневни центъра за подкрепа на лица с различни форми на деменция и техните семейства, които ще предоставят дневни, полудневни и почасови услуги за минимум 240 лица с деменция и на 7 Центъра за грижа за лица с различни форми на деменция, с капацитет 105 места, както и общините в които ще бъдат изградени визираните услуги.

С Решение № 509 от 21.07.22 г. на Министерски съвет беше приет Плана за действие за изпълнение на НСДГ за периода 2022-2027 г.

Предвидено е създаване на нови социални услуги и интегрирани здравно-социални услуги в общността, в които лицата, които са настанени към момента в домовете за хора с увреждания, да продължат живота си с подходяща подкрепа, съгласно

принципите за деинституционализация. Паралелно е предвидено изграждане на нови подкрепящи услуги, които осигуряват подкрепа за дневни занимания, застъпничество и посредничество, обучение в умения и развитие на трудови умения, с което се подпомага социалното включване в общността. Броят на местата в новите услуги ще бъде по-голям и тяхното изграждане ще е насочено и към удовлетворяване на потребности на хора от общността.

В тази група мерки са включени дейности, които предвиждат в периода 2022 – 2027 г. около 60% (или 41 специализирани институции) от съществуващите 31 специализирани институции за хора с увреждания да бъдат закрити. Ще бъдат създадени и предоставяни 125 нови социални услуги за резидентна грижа за лица с увреждания, които осигуряват възможност за живот в малка група, както и 125 подкрепящи специализирани услуги за лица с увреждания (за дневна грижа, за информиране и консултиране, за застъпничество и посредничество, за терапия и рехабилитация, за обучение за придобиване на умения, за подкрепа за придобиване на трудови умения) с общ капацитет за 7 500 потребители. Създаването на услугите ще бъде насочено към осигуряване на по-голяма автономност и независимост на хората, така че да бъдат стимулирани към водене на относително самостоятелен начин на живот.

Съгласно Закона за социалните услуги (ЗСУ) всички домове за стари хора следва да се реформират в съответствие със стандартите за качество на резидентната грижа за възрастни хора в надтрудоспособна възраст, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги, в срок до 01.01.2025 г. Ще се реформират 82 съществуващи социални услуги с капацитет за 5 598 потребители.

Местните власти носят конкретни отговорности за инициирането и изпълнението на хоризонталните политики и мерки за социално включване. В този контекст, общините поемат и основната отговорност за изпълнението на мерките, заложи в НСДГ и в частност трансформирането на домовете за стари хора в определения от ЗСУ срок до 1 януари 2025 г. В срок до две години (01.07.2022 г.) от влизането в сила на ЗСУ всяка община, която управлява дом за стари хора, приема план за реформиране на дома с цел съответствие на предоставяната от общината резидентна грижа за възрастни хора в надтрудоспособна възраст със стандартите за качество на тази услуга, определени в Наредбата за качеството на социалните услуги.

От 2021 г. общините предоставят социалната услуга „Асистентска подкрепа“, като делегирана от държавата дейност с финансиране от държавния бюджет. „Асистентската подкрепа“ е специализирана социална услуга, която включва подкрепа от асистент за самообслужване, движение и придвижване, промяна и поддържане на позицията на тялото, изпълнение на ежедневни и домакински дейности и комуникация. Тя се предоставя в зависимост от личните нужди на лицата, като не се ограничава само до тяхната домашна среда.

Към 30.11.2022 г. на територията на страната функционират **1012 социални услуги за пълнолетни лица**, като държавно делегирана дейност, в това число и „Асистентска подкрепа“ в 264 общини, а към **31.12.2021 г.** са функционирали **990 социални услуги за пълнолетни лица, включително** .

През 2021 г. са открити нови 176 социални услуги в общността, в т. ч. и от резидентен тип, с общ капацитет 398 места. Увеличен е капацитета на 1 социална услуга в общността с 12 места и е намален капацитета на 1 социална услуга с 12 места и 2 специализирани институции със 72 места.

Издадени са заповеди за закриване на 2 социални услуги от резидентен тип.

През 2022 г. са открити **нови 51 социални услуги** в общността, в т. ч. и от резидентен тип, с общ капацитет **1030 места**. **Увеличен е капацитета на 7 социални услуги с общо 91 места**, както и е увеличен броя на субсидираните потребители на социалната услуга Асистентска подкрепа в 20 общини с 546 нови субсидирани

потребители. **Закрити са 6** специализирани институции, с общ капацитет **360** места.

Със ЗСУ за първи път се въведе планиране на национално ниво на социалните услуги, финансирани от държавния бюджет, чрез разработване на Национална карта на социалните услуги. По този начин държавата поема ангажимент за създаване на пълна мрежа от социални услуги в цялата страна в дългосрочен план. Националното планиране е особено важно, тъй като то ще е основанието за определяне на пакета от социални услуги на ниво община и област, за които следва да се осигури финансиране от държавния бюджет. В картата ще се определи и максималният брой потребители на всички социални услуги, за които се осигурява изцяло или частично финансиране от държавния бюджет. Критериите за определяне на услугите и максималния брой на потребителите в Националната карта на социалните услуги са определени в Наредбата за планирането на социалните услуги съобразно броя и демографския профил на населението, която е приета с ПМС №133 от 6.04.2021 г. (обн. ДВ, бр. 29 от 9.04.2021 г.). За целта на планирането в края на 2022 г. Изпълнителният директор на АСП утвърди препоръчителна структура на Анализа, който трябва да бъде изготвен от общините в регламентирания срок.

С ПМС №135 от 22.06.2022 г. е приета Наредба за качеството на социалните услуги.

Със Заповед №РД-06-45/28.05.2021 г. на министъра на труда и социалната политика е утвърден и Етичен кодекс на служителите, осъществяващи дейности по предоставяне на социални услуги.

3.5.2. Достъпна подкрепа чрез предоставяне на механизма лична помощ на възрастни хора и деца с трайни увреждания, с установена в ЕР на ТЕЛК чужда помощ – осигуряване на асистентска подкрепа в домашна среда за извършване на дейности от личен, домашен или социален характер и за преодоляване на бариерите на функционалните ограничения на хората с увреждания

От 01.01.2019 г. е в сила Законът за личната помощ (ЗЛП). ЗЛП урежда реда и условията за предоставяне и ползване на лична помощ от хора с увреждания. Същият има за цел чрез осигуряване на лична помощ, да подпомогне хората с увреждания да упражняват основните си права, да имат възможност за избор, независим живот и възможности за активно включване в обществото чрез осигурен достъп до услуги и социални дейности. Съобразно разпоредбата на чл.12 от ЗЛП, лична помощ се предоставя на лица с увреждания, с определена чужда помощ, които имат изготвена индивидуална оценка на потребностите по чл.20 от Закона за хората с увреждания, (ЗХУ) и издадено направление по реда на глава трета, с определен брой месечно часове. Доставчик на механизма лична помощ е общината по настоящ адрес на лицето с увреждане.

Целеви групи по механизма лична помощ са:

1. Човек с трайно увреждане с установени вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност с определена чужда помощ;

2. Дете с 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност без определена чужда помощ;

През 2021 г. е осигурена подкрепа за средномесечно **37 532 брой лица ползватели**. На общините/районите са преведени **280 540 376 лв.**

През 2022 г. е осигурена подкрепа за средномесечно **43 534 брой лица ползватели**. На общините/районите до 31.12.2022 г. са преведени **439 448 116 лв.**

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

3.5.3. НЗОК заплаща дейностите за комплексно диспансерно /амбулаторно/ наблюдение на пациенти с психични и кожно - венерически заболявания, договорената и извършена дейност от изпълнители на болнична медицинска помощ (БМП) в центрове за психично здраве и в центрове за кожно-венерически заболявания

НЗОК заплаща дейностите за комплексно диспансерно /амбулаторно/ наблюдение на пациенти с психични и кожно - венерически заболявания, договорената и извършена дейност от изпълнители на болнична медицинска помощ (БМП) в центрове за психично здраве и в центрове за кожно-венерически заболявания.

Комплексното диспансерно (амбулаторно) наблюдение на пациенти с кожно-венерически заболявания и с психични заболявания се осъществява в съответствие с Наредба №8 от 3 ноември 2016г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията и наредбата по чл.45, ал.2 от Закона за здравното осигуряване, т.е. на Наредба №9 от 10 декември 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК, издадени от министъра на здравеопазването.

През 2021 г. за Комплексното диспансерно (амбулаторно) наблюдение на пациенти с кожно-венерически заболявания и с психични заболявания са заплатени средства в размер на 241 хил. лв.

През 2022 г. за Комплексното диспансерно (амбулаторно) наблюдение на пациенти с кожно-венерически заболявания и с психични заболявания са заплатени средства в размер на 259 хил. лв.

3.5.4. Физиотерапия и рехабилитация в извънболничната и в болничната медицинска помощ

3.5.4.1. Физиотерапия и рехабилитация в извънболничната медицинска помощ

В извънболничната медицинска помощ необходимостта от рехабилитационни мероприятия за здравноосигурените лица се установява от лекар специалист и/или от общопрактикуващия (личния) лекар, като лечението се извършва по предписан от лекаря специалист по „Физикална и рехабилитационна медицина“ физиотерапевтичен курс на лечение. Това е от съществено значение и за хората след претърпяно заболяване или хирургическа интервенция, с цел постигане на максимален терапевтичен ефект и превенция на по-нататъшни увреждания.

За физиотерапевтичен курс на лечение на определено заболяване се приема комплексно лечение, включващо първоначален преглед на лекаря специалист по физикална и рехабилитационна медицина, с оценка на обективното състояние на пациента с назначени видове и общ брой процедури до 20 в курс от група 1 и/или 2 или 3 по преценка на лекаря специалист, промените на лечението, както и заключителен преглед с оценка на резултатите от проведеното лечение и отразени вид и брой на проведените процедури.

През 2021 г. за физиотерапия, извършена от изпълнители на СИМП са заплатени 25 084 хил. лв. и 373 хил. лв. за ВСД изпълнявани от лекар специалист по физиотерапия. Заплатените средства за лицата над 65 годишна възраст са 14 866 хил.лв.

През 2022 г. за физиотерапия, извършена от изпълнители на СИМП са заплатени 57 932 хил. лв. и 359 хил. лв. за ВСД изпълнявани от лекар специалист по физиотерапия, от заплатените средства 27 735 хил. лв. са за лицата над 65-годишна възраст.

3.5.4.2. Физиотерапия и рехабилитация в болничната медицинска помощ

През 2022 г. най-голям брой договори НЗОК е сключила за следните дейности свързани с физикална и рехабилитационна медицина по: КП №263 „Физикална терапия и рехабилитация при болести на периферната нервна система“ – 140, по КП №265

„Физикална терапия и рехабилитация при болести на опорно-двигателния апарат“ – 138 договора, КП №262 „Физикална терапия и рехабилитация при болести на централната нервна система“ – 130 договора; КП №261 „Физикална терапия и рехабилитация при първични мускулни увреждания и спинална мускулна атрофия“ – 96 договора; КП №254 „Продължително лечение и ранна рехабилитация след острия стадий на исхемичен и хеморагичен мозъчен инсулт с остатъчни проблеми за здравето“ – 88 договора, КП №260 „Физикална терапия и рехабилитация при детска церебрална парализа“ - 86 договора, КП №264 „Физикална терапия и рехабилитация след преживян/стар инфаркт на миокарда и след оперативни интервенции“ – 81 договора, КП №259 „Физикална терапия и рехабилитация при родова травма на периферна нервна система“ - 77 договора.

Чрез клиничните пътеки (КП) за физикална медицина и рехабилитация се постига по-добро идентифициране и контрол на хроничните заболявания. Насочеността е към намаляване на инвалидизацията и повишаване на възможността хората да останат икономически активни, има физикалната медицина и рехабилитация. За целта е постигната оптимална договореност между НЗОК и лечебните заведения (ЛЗ) в частта „Физикална медицина и рехабилитация“.

За физиотерапия и рехабилитация през 2021 г. в болничната медицинска помощ са заплатени 60 345 лв., като от тях 25 245 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст. Водещи са заболяванията на централната нервна система, периферната нервна система, детска церебрална парализа и болестите на опорно-двигателния апарат, включени в КП.

През 2021 г. КП за физикална терапия и рехабилитация в болничната медицинска помощ са, както следва:

КП №263 „Физикална терапия и рехабилитация при болести на периферна нервна система“ (тук влизат заболявания като дископатия, дискова херния, радикулит, възпалителни полиневропати, изразен двигателен дефицит, сколиоза) 13 121 хил. лв., като от тях 5 488 хил.лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст.;

КП №265 „Физикална терапия и рехабилитация при болести на опорно-двигателен апарат“ – 36 945 лв., като от тях 17 071 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст;

КП №262 „Физикална терапия и рехабилитация на болести на централна нервна система“ (по нея могат да бъдат насочени пациенти с Последници от мозъчносъдова болест, Последници от мозъчен инфаркт, Последници от инсулт, неуточнен като кръвоизлив или инфаркт на мозъка, Болест на Parkinson, Множествена склероза, изразени моно-, хеми-, квадри-, пара- парези/парализи; изразен дискоординационен синдром; изразен паркинсонов синдром) – 3 901 лв., като от тях 2 388 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст;

КП №254 „Продължително лечение и ранна рехабилитация след острия стадий на исхемичен и хеморагичен мозъчен инсулт с остатъчни проблеми за здравето“ –849 лв., като от тях 96 хил.лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст;

КП №255 „Продължително лечение и ранна рехабилитация след инфаркт на миокарда и след сърдечни интервенции“ 18 лв., като от тях 1,4 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст;

КП №256 „Продължително лечение и ранна рехабилитация след оперативни интервенции с голям и много голям обем и сложност с остатъчни проблеми за здравето“ –2 505 лв. като от тях 200,5хил.лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст.

През 2022г. за физиотерапия и рехабилитация в болничната медицинска помощ са заплатени 81 606 хил. лв., като от тях 37 625 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст. Водещи са заболяванията на централната нервна система, периферната нервна система, детска церебрална парализа и болестите на опорно-двигателния апарат, включени в КП.

През 2022 г. КП за физикална терапия и рехабилитация в болничната медицинска помощ са както следва:

КП №263 „Физикална терапия и рехабилитация при болести на периферна нервна система“ (тук влизат заболявания като дископатия, дискова херния, радикулит, възпалителни полиневропати, изразен двигателен дефицит, сколиоза) 18 097 хил. лв., като от тях 8 679 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст;

КП №265 „Физикална терапия и рехабилитация при болести на опорно-двигателен апарат“ – 50 270 хил. лв., като от тях 25 486 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст;

КП №262 „Физикална терапия и рехабилитация на болести на централна нервна система“ (по нея могат да бъдат насочени пациенти с Последници от мозъчносъдова болест, Последници от мозъчен инфаркт, Последници от инсулт, неуточнен като кръвоизлив или инфаркт на мозъка, Болест на Parkinson, Множествена склероза, изразени моно-, хеми-, квадри-, пара- парези/парализи; изразен дискоординационен синдром; изразен паркинсонов синдром) – 4 909 хил. лв., като от тях 3 059 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст;

КП №254 „Продължително лечение и ранна рехабилитация след острия стадий на исхемичен и хеморагичен мозъчен инсулт с остатъчни проблеми за здравето“ – 1 152 хил. лв., като от тях 123 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст;

КП №255 „Продължително лечение и ранна рехабилитация след инфаркт на миокарда и след сърдечни интервенции“ – 70 хил. лв.; като от тях 6 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст;

КП №256 „Продължително лечение и ранна рехабилитация след оперативни интервенции с голям и много голям обем и сложност с остатъчни проблеми за здравето“ – 3 554 хил. лв. като от тях 272 хил. лв. са заплатени за лицата над 65-годишна възраст;

3.5.5. Методологично е разработена мярка с компенсиращ характер в смисъла на палиативните грижи в онкологията чрез указанията на диагностично-лечебния алгоритъм на КП №253 „Палиативни грижи за болни с онкологични заболявания“.

Комплексното лечение по тази клинична пътека включва интегрирана грижа, поради което се осигурява по договор с хоспис.

През 2021 г. НЗОК е заплатила 14,5 хил. бр. случаи по КП №253 „Палиативни грижи за болни с онкологични заболявания“ за 1 546 хил. лв., като от тях за ЗОЛ над 65-годишна възраст са 1, 2 хил. случая за 126 хил. лв.

През 2022 г. НЗОК е заплатила 15 хил. бр. за КП №253 „Палиативни грижи за болни с онкологични заболявания“ за 2 065 хил. лв., като от тях над ЗОЛ над 65 годишна възраст са заплатени 1,4 хил. бр. случая за 182 хил. лв.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА – БАН

3.5.6. Проект „Колко са социални социалните държави в старееща Европа? Типологизация и развитие според дългосрочната грижа“

Проектът е насочен към създаване на доусъвършенствана и емпирично прецизирана система от показатели, класифицирани в четири групи: „Общи системни показатели за държавата на благосъстоянието“; „Организация на архитектурата на дългосрочната грижа“; „Показатели за потребности от дългосрочна грижа“; „Резултативни показатели“. Целта на проекта е да се направи типологизация на страни в Европа според определени признаци, свързани с организацията, правилата за достъпност и покритието на дългосрочната грижа за възрастни в тях, въз основа на сравнителен емпиричен анализ според система от количествени показатели. След завършването си проектът ще съдейства за повишаване на обхвата на бенефициентите, тъй като въз основа

на типологизация на страните според посочените групи показатели, ще могат да бъдат направени изводи за това как различно организирани системи за дългосрочна грижа се справят с покритието на потребностите от нея, което е важно за подбора на политики в България в бъдеще.

През 2021 и 2022 г. са създадени следните продукти:

1) Предложена е и теоретично обоснована система от четири групи показатели, въз основа на която страните да бъдат типологизирани според организацията, правилата за достъпност и покритието на дългосрочната грижа за възрастни;

2) Прецизирана е системата от показатели, за които може да бъде намерена коректна информация;

3) Излезли са от печат 2 научни публикации (вкл. глава от монография).

Проектът е финансиран от бюджетна субсидия на ИИНЧ при БАН.

Приоритет IV

Създаване на капацитет и благоприятна среда за активен живот на възрастните хора на национално и на регионално ниво

4.1. Укрепване на капацитета на институциите, изпълняващи политики за възрастните хора

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

4.1.1. Обогаляване на международното сътрудничество за изпълнение на Дневния ред на ООН 2030 и Целите за устойчиво развитие, в които демографските предизвикателства и преодоляване на неравенствата са важен аспект

През последните години Министерство на външните работи (МВнР) инициира обогатяване на международното сътрудничество по демографски въпроси. Отчетният период бе белязан от проблемите и предизвикателствата, свързани с пандемията Ковид - 19. Голяма част от събитията на ООН и ЕС се провеждаха в хибриден формат или онлайн. МВнР дава принос по компетентност в сътрудничеството за изпълнение на Дневния ред на ООН 2030 и Целите за устойчиво развитие на глобално, регионално и национално ниво, в които демографските предизвикателства и преодоляване на неравенствата са важен аспект.

Основните акценти са насочени към подобряване на международното сътрудничество по демографски въпроси в сферата на приоритетите на България и от компетентност на Фонда на ООН за населението и заместник-председателя на Европейската комисия по демокрация и демография Дубравка Шуица.

Демографската политика има хоризонтален характер, свързан с много от Целите за устойчиво развитие. През отчетния период МВнР даде принос по компетентност за участието на страната ни в 54-та и 55-та сесия на Комисията на ООН по население и развитие в Ню Йорк. Регионалният форум на ИКЕ на ООН по устойчиво развитие е важно събитие на ООН, в което България традиционно участва с повишено внимание към акцентите на демографските предизвикателства за региона.

МВнР реализира участието на голяма национална делегация за Политическия форум на високо равнище по устойчиво развитие, HLPF2021, Ню Йорк, с участието на делегати от ПП-Ню Йорк и от столицата - от МВнР, МЗ, МТСП, МОСВ и МЗХГ. HLPF2022 (проведен в хибриден формат).

МВнР допринася за развитие на сътрудничеството по демографските въпроси в рамките на компетентност на заместник-председателя на Европейската комисия по

демократия и демография г-жа Дубравка Шуица, която взе участие в проведената през м. декември 2021 г. в София регионална министерска конференция по демографската устойчивост „Да изградим демографското бъдеще на Европа: „Пътища на обществата за просперитет в свят на бърза демографска промяна“.

МВНР допринася за развитие и обогатяване на сътрудничеството с Фонда на ООН за население по приоритетни за България и Фонда въпроси като демография, равни възможности, сексуално и репродуктивно здраве, подобряване на диалога и взаимодействието в национален, регионален и глобален план в контекста на устойчивото развитие и ангажиментите от Кайро и Найроби (ICPD).

През м. декември 2021 г. бе реализирано посещение на заместник-генералния секретар на ООН и изпълнителен директор на Фонда на ООН за населението д-р Наталия Канем. По време на визитата си тя се среща с Президента на Република България Румен Радев, заместник министър-председателя и министър на труда и социалната политика Гълъб Донев и заместник-министъра на външните работи Зарица Динкова. По време на срещите беше поет ангажимент за задълбочаване на сътрудничеството на България с Фонда по приоритети на България и Фонда, сред които са и демографските предизвикателства. Д-р Наталия Канем посети още дом за възрастни хора с увреждания в София, както и се среща с младежка организация. Това е първото посещение в България на висш представител на ООН от 2011 г.

През 2021 г. България беше председател на Съвместния изпълнителен борд на Програмата на ООН за развитие, Фонда на ООН по населението и Офиса на ООН за проекти (ПРООН/ФОООН/УНОПС).

Представители на дирекция „ООН и сътрудничество за развитие“ на МВНР взеха участие в подготовката на участието на България в Годишната сесия на Съвместния изпълнителен борд на Програмата на ООН за развитие, Фонда на ООН по населението и Офиса на ООН за проекти (ПРООН/ФОООН/УНОПС), която се проведе от 30 август до 3 септември 2021 г. Под председателството на постоянния представител на България към ООН, посланик Лъчезара Стоева, Бордът одобри Стратегическите планове на ПРООН, ФОООН и УНОПС за периода 2022- 2025 г.

На 1 и 2 декември 2021 г. в София се състоя регионална министерска конференция по демографската устойчивост „Да изградим демографското бъдеще на Европа: пътища на обществата за просперитет в свят на бърза демографска промяна“. Конференцията се проведе в хибриден формат и беше организирана съвместно от Министерството на външните работи, Дипломатическия институт към министъра на външните работи, Министерството на труда и социалната политика и Фонда на ООН за населението (ФОООН). Конференцията се проведе под патронажа на Президента на Република България – г-н Румен Радев. В нея участваха представители на държавите, включително на гражданското общество, академичните среди и частния бизнес, от региона на Икономическата комисия на ООН за Европа, както и други ДЧ на ООН, с водещи практики по демографските въпроси. България беше поканена да бъде домакин на конференцията от Фонда на ООН за населението поради доброто сътрудничество на страната ни с Фонда през годините, както и поради разпознаваемостта ни като регионален фактор по въпросите на демографията държава, която гради и споделя опит и добри практики, държава, която осъзнава стойността на човешкия капитал и необходимостта от създаване на условия за неговото развитие и усъвършенстване. Конференцията се проведе под формата на диалози, в които участие взеха представители на около 50 държави (11 от които на ниво министър), както и високопоставени служители на ООН. Събитието беше открито от президента на Република България г-н Румен Радев. Послания бяха отправени от заместник-генералния секретар на ООН и Изпълнителен директор на Фонда на ООН за населението д-р Наталия Канем; представител на най-голямата мрежа от изследователски центрове в Европа, работеща по въпроси на

демографията „Population Europe“; представители на международни неправителствени организации с фокус респективно върху възрастните хора, младежите и малцинствените групи. Сред участниците в двата панела на високо равнище участие взеха заместник министър-председателя и министър на труда и социалната политика Гълъб Донев (към 1 декември 2021 г.); г-жа Амина Мохамед, първи заместник-генерален секретар на ООН; г-жа Дубравка Шуица, заместник-председател на Европейската Комисия и комисар по въпросите на демокрацията и демографията.

Министерската конференцията по демографската устойчивост постави началото на две значими инициативи: **Десетилетие на демографската устойчивост 2022-2032 г.** и създаването на Софийски алианс като инструмент на Десетилетието. Десетилетието е насочено към дейностите по демографските въпроси в региона за формулиране и изпълнение на необходимите и резултатни подходи, които да доведат до постигането на демографски устойчиви общества и просперитет. В годините на десетилетието, представители на държавите от региона ще се събират в този формат на всеки две години, за да отчетат резултатите от предприетите действия, да споделят опит и добри практики, да оценят прогреса и да консолидират политическата подкрепа за справянето с демографските предизвикателства.

Софийският алианс (The Sofia Alliance) е създаден като платформа за действие, в която политически лидери, водещи експерти и представители на неправителствения сектор, научните среди и частния бизнес могат да споделят опит и добри практики, нови научни доказателства и информация, да изработват съвместни решения, да лансират инициативи за постигане на целите на Десетилетието на демографската устойчивост 2022-2023.

Софийската конференция по демографска устойчивост е последвана от втората по рода си голяма международна инициатива на Фонда на ООН за населението - Глобален симпозиум за ниската плодовитост и застаряването на населението, Сеул, 8 ноември 2022г. с фокус към демографската устойчивост. ФОООН реферира към значимостта на министерската конференция за демографска устойчивост „Да изградим демографското бъдеще на Европа: пътища на обществата за просперитет в свят на бърза демографска промяна“, София, 2021г.

Софийската конференция по демографска устойчивост постави акцент на демографските предизвикателства и превръщането им във възможност, дава видимост на приноса на България за обединяване на усилията на заинтересованите страни за изпълнение на Дневен ред 2030 и Целите за устойчиво развитие на глобално, регионално и национално ниво.

4.1.2. Оказване на съдействие по компетентност на МВнР за национално участие в събития и инициативи на ООН и предоставяне на актуална информация относно Целите на ООН за устойчиво развитие и Дневен ред 2030 по въпроси, свързани с изпълнението на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.)

През периода 2021-2022 г. МВнР оказваше текущо съдействие по компетентност за осъществяване на българско участие в събития и инициативи на ООН и предоставяне на актуална информация относно Целите на ООН за устойчиво развитие и Дневен ред 2030 по въпроси, свързани с демографията като хоризонтален въпрос, в контекста на устойчивото развитие.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ – БАН

4.1.3. Работа по международен изследователски проект „Изследване на здравето, стареенето и пенсионирането в Европа“ (SHARE) и национален проект „SHARE ERIC България“, инфраструктурен обект на НПКНИ

Екип от ИФС е работил по международен изследователски проект „Изследване на здравето, стареенето и пенсионирането в Европа” (SHARE) и национален проект „SHARE ERIC България“.

В рамките на международния изследователски проект „Изследване на здравето, стареенето и пенсионирането в Европа” (SHARE) е осъществено набиране на данни от 9-та вълна на изследване на здравето, стареенето и пенсионирането в Европа, което е финансирано от Европейската комисия и съфинансирано от НПКНИ. През 2021 г. е проведен и допълнителен SHARE COVID CATI-2 модул на изследването.

Проектът „SHARE ERIC България“ е финансиран в рамките на Национална пътна карта за научна инфраструктура, МОН. Полученото финансиране за 2021-2022 г. е на стойност 468 950 лв.

По двата проекта са подготвени поредица от научни анализи и доклади. Публикувани са научни статии в научни списания и сборници. Организиран са информационни семинари сред публичната администрация. Изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Основни резултати:

1. Реализирано е повишаване на институционалния капацитет относно работа с данни от SHARE за политики, основани на знанието.
2. Извършени са анализи на процесите на стареене, качеството на живот, здравето, трудовия живот и пенсионирането.
3. Осъществен е анализ на нагласи за справяне с пандемията при хората на 50 и повече години в рамките на SHARE COVID CATI 1 и 2.

Въздействие:

- **на национално ниво** – осъществен е анализ на стареенето, трудовия живот и пенсионирането на хората на 50 и повече години в България. Допълнително е проведен анализ на влиянието на пандемията върху хората на 50 и повече години.
- **в международен сравнителен план** – направена е съпоставка на условията на живот, здравето, стареенето и пенсионирането в България и всички държави от ЕС. Допълнително е извършен сравнителен анализ на справянето с пандемията при хората на 50 и повече години.

4.2. Укрепване на капацитета на заинтересованите страни по отношение на политиките за възрастни хора

4.3. Непрекъснато актуализиране на политиките за възрастните хора на местно, областно и национално ниво

4.4. Подобряване на нагласите спрямо възрастните хора и комуникация срещу дискриминация

4.5. Подобряване на системата за мониторинг и координация

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

Постигането на дългосрочната цел на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.) е свързана със създаване на условия за активен и достоен живот на възрастните хора чрез осигуряване на равни възможности за пълноценното им участие в икономическия и социален живот на обществото.

Определени са следните приоритети на Стратегията:

Приоритет 1: Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на заетостта;

Приоритет 2: Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на участието в обществото;

Приоритет 3: Насърчаване на активния живот на възрастните хора в сферата на самостоятелния живот;

Приоритет 4: Създаване на капацитет и благоприятна среда за активен живот на възрастните хора на национално и на регионално ниво.

Към всеки от приоритетите са разписани конкретни мерки за отчетния период, които се проследяват чрез двугодишен отчет за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.). Отчетът за периода 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.) представлява финален продукт на мониторингов процес, който включва следните елементи:

- Създаване и актуализиране на състав на Междуправителствена работна група по демографските въпроси към министъра на труда и социалната политика с цел осигуряване на представителна информация от всички въввлечени институции и организации;
- Координация на работата на междуправителствената работна група, синхронизиране на подхода и параметрите, както и изготвяне на насоки за предоставяне на административната и статистическа информация;
- Отразяване на наличната информация следвайки приоритетните области на изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.);
- Съгласувателна процедура по чл.32 от УПМСНА;
- Процедура по чл.35 от УПМСНА за приемане на отчета с РМС.

При изготвяне на Отчета за периода 2021-2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.) бе постигнато високо ниво на координация между заинтересованите страни. Проведени бяха съответните заседания на Междуправителствена работна група по демографските въпроси към министъра на труда и социалната политика и бе осъществена интензивна комуникация по набирането на информация от съответните ведомства и организации. Информацията бе обобщена в предвидените оперативни срокове.

По отношение на усъвършенстването на мониторинга на изпълнението на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.) могат да се търсят възможности за регулярно прилагане (в съответствие с отчетния цикъл) на разработения от Европейската комисия и Икономическата комисия за Европа на ООН **Индекс на активния живот на възрастните хора** (Active Ageing Index). Неговото прилагане е свързано с набиране на специфична информация в области, които съответстват на приоритетите на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.). По този начин мониторингът на стратегията ще се сдобие с изчерпателност, ще се улесни процесът на оценка на ефективността на мерките, заложи в съответните планове и ще се отговори в по-голяма степен на изискванията за развиване на политика, основана на доказателства.

4.6. Популяризиране на стратегията, комуникация и насърчаване на социалните партньори на национално и местно ниво да се включат с мерки за активен живот на възрастните хора

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

През 2021 г. бе организирано и проведено събитие по случай деня за Солидарност между поколенията в местността Камбаните.

През отчетния период от страна на МТСП са изготвени множество информации и становища с презентирани на целите и приоритетите на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора 2019 – 2030 г.

През отчетния период са проведени заседания на междуведомствената работна група по демографските въпроси за разяснения на мерките по изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора 2019 – 2030 г. Идентифицирани са мерки от компетенциите на социалните партньори и са заложили в Плана за периода 2021 – 2022 г. за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора 2019 – 2030 г.

Националната стратегия за активен живот на възрастните хора 2019 – 2030 г. е посочена като добра практика от Отдела за население към Икономическата комисия за Европа на ООН, който координира участието на държавите в процеса на осъществяване на преглед и оценка на изпълнението на Международния план за действие по въпросите на застаряването, приет в Мадрид през 2002 г. и Регионалната стратегия за Европа за неговото изпълнение.

V. Предприети мерки за справяне с последствията от разпространяването на се епидемия от COVID-19 през 2021 и 2022 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ (АСП)

От началото на обявената извънредна епидемична обстановка, АСП е в тясна комуникационна връзка с Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ) и кметовете на общини за превенция на разпространението на COVID-19 в управляваните от тях услуги.

В социалните услуги за пълнолетни лица са тествани всички потребители и персонал, а в голяма част от услугите за стари хора и за хора с деменция са направени и последващи тестове.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

Договорени са промени в НРД за медицински и денталните дейности за заплащане на суми за работа при неблагоприятни условия на изпълнителите на извънболнична и болнична медицинска помощ по повод на обявена епидемична обстановка по ред, утвърден с „Методика за определяне на размера на сумите, заплащани от НЗОК на изпълнители на медицинска помощ, на дентална помощ и на медико-диагностични дейности, за работа при неблагоприятни условия по повод на обявена епидемична обстановка“ (Методика).

НЗОК заплаща високоспециализирано медико-диагностично изследване „Полимеразна верижна реакция за доказване на COVID-19“ с включването му в „Наредба за допълнение на Наредба №9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса“ в пакетите „Вирусология“ и „Клинична микробиология“. През 2021 г. и 2022 г. НЗОК заплаща ВСМДИ „Полимеразна верижна реакция за доказване на COVID-19“, назначавано от лекарите-специалисти и от ОПЛ. Предоставена е възможност за периода на въведени протиепидемични мерки, ВСМДИ „Полимеразна верижна реакция за доказване на COVID-19“ да бъде издавано, както на хартия, така и електронно от изпълнителите на ПИМП, като се изпраща към „Националната здравна информационна система“ (НЗИС)

и се издава на национален референтен номер (НРН), като се предостави възможност на изпълнителите на ПИМП да назначават това изследване извън регулацията на Правилата по чл.3 от Закона за бюджета на НЗОК.

Съгласно Методиката и извън договореният пакет от здравни дейности, НЗОК заплаща за извършени и отчетени до два прегледа на здравноосигурено лице с потвърден КОВИД-19, съответно поставена основна диагноза с код U07.1 на изпълнителя на специализирана извънболнична медицинска помощ по 25,00 лв.

Прегледите включват и измерване на кислородна сатурация и ЕКГ, като при необходимост и по преценка на лекуващия лекар при преглед на пациента се назначават с „Направление за медико-диагностична дейност“ (бл. МЗ-НЗОК № 4) следните изследвания: ПКК, СРР, АЛАТ, креатинин, фибриноген; рентгенография на гръден кош и бял дроб; микробиологично изследване на гърлен секрет, носен секрет, хракка, които са извън регулацията на Правилата по чл.3 от Закона за бюджета на НЗОК. При необходимост лекуващият лекар назначава лекарствени продукти за домашно лечение, показани за състоянието на пациента, при условие че същите са посочени в позитивния лекарствен списък по чл.262, ал.6, т.1 от ЗЛПХМ.

През 2021 г. и 2022 г. НЗОК заплаща по-високи цени за отчитане на болни с усложнения от заразяване с COVID-19 по:

- Клинична пътека (КП) №39 „Диагностика и лечение на бронхопневмония и бронхиолит при лица над 18-годишна възраст“, с кодове за отчитане на коронавирус по МКБ-10: U07.1, U07.2“;
- КП №48 "Диагностика и лечение на бронхопневмония в детска възраст", с кодове за отчитане на коронавирус по МКБ-10: U07.1, U07.2“;
- КП №104 "Диагностика и лечение на контагиозни вирусни и бактериални заболявания – остро протичащи, с усложнения", с кодове за отчитане на коронавирус по МКБ-10: U07.1, U07.2“.
- Клинични процедури (КПр) №3 „Интензивно лечение, мониторинг и интензивни грижи с механична вентилация и/или парентерално хранене“;
- По КПр №4 „Интензивно лечение, мониторинг и интензивни грижи без механична вентилация и/или парентерално хранене“.

За поставени имунизации срещу COVID-19 от изпълнителите на първична извънболнична медицинска помощ, специализирана извънболнична медицинска помощ и болнична медицинска помощ, определени със заповед на министъра на здравеопазването, получават сума в размер на 10 лв. за поставена доза на препоръчителна ваксина срещу COVID-19, независимо от възрастта на пациентите.

В срока на въведената в Република България извънредна епидемична обстановка, обявена с Решение №826 от 25.11.2021г. и съгласно Наредба №10 от 2009 г. за условията, реда, механизма и критериите за заплащане от Националната здравноосигурителна каса на лекарствени продукти, медицински изделия и на диетични храни за специални медицински цели и на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия за хората с увреждания, договаряне на отстъпки и възстановяване на превишените средства при прилагане на механизъм, гарантиращ предвидимост и устойчивост на бюджета на НЗОК, НЗОК заплаща за домашно лечение лекарствени продукти за профилактика или предотвратяване на усложненията на остро инфекциозно заболяване COVID-19, идентифициран вирус с МКБ код – U07.